

EVROPSKA KOMISIJA

Brisel, 12.10.2011.

SEC (2011)1206

**RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE
IZVJEŠTAJ O NAPRETKU BOSNE I HERCEGOVINE U 2011.**

prilog uz

**SAOPŠTENJE KOMISIJE
EVROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU**

Strategija proširenja i ključni izazovi 2011.-2012.

{COM(2011)666}

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
1.1. Predgovor.....	3
1.2. Kontekst.....	3
1.3. Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine.....	4
2. POLITIČKI KRITERIJI.....	6
2.1. Demokratija i vladavina prava.....	6
2.2. Ljudska prava i zaštita manjina.....	13
2.3. Regionalna pitanja i međunarodne obaveze.....	19
3. EKONOMSKI KRITERIJI.....	21
3.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije.....	21
3.2. Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije....	26
4. EVROPSKI STANDARDI.....	28
4.1. Unutarnje tržište.....	28
4.1.1. Slobodno kretanje roba.....	28
4.1.2. Kretanje osoba, usluga i pravo poslovnog nastana.....	30
4.1.3. Slobodno kretanje kapitala.....	32
4.1.4. Carine i porezi.....	33
4.1.5. Konkurencija.....	34
4.1.6. Javne nabavke.....	34
4.1.7. Pravo intelektualnog vlasništva.....	35
4.1.8. Zapošljavanje i socijalne politike, politika javnog zdravstva.....	36
4.1.9. Obrazovanje i istraživanje.....	38
4.1.10. Pitanja vezana za Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO).....	39
4.2. Sektorske politike.....	39
4.2.1. Industrija i mala i srednja preduzeća.....	39
4.2.2. Poljoprivreda i ribarstvo.....	40
4.2.3. Životna sredina.....	42
4.2.4. Transportna politika.....	44
4.2.5. Energija.....	45
4.2.6. Informaciono društvo i mediji.....	46
4.2.7. Finansijska kontrola.....	48
4.2.8. Statistika.....	48
4.3. Pravda, sloboda i sigurnost.....	49
4.3.1. Vize, upravljanje granicama, azil i migracije.....	49
4.3.2. Pranje novca.....	52
4.3.3. Droge.....	52
4.3.4. Policija.....	53
4.3.5. Borba protiv organizovanog kriminala i terorizma.....	54
4.3.6. Zaštita ličnih podataka.....	56
STATISTIČKI ANEKS.....	57

1. UVOD

1.1. Predgovor

Od marta 2002., Komisija je redovno izvještavala Vijeće i Parlament o napretku koji su postigle države regiona Zapadnog Balkana. Ovaj izvještaj o napretku uglavnom slijedi strukturu izvještaja kao i prethodnih godina. Izvještaj:

- ukratko opisuje odnose između Bosne i Hercegovine i Unije,
- analizira situaciju u Bosni i Hercegovini u pogledu političkih kriterija za članstvo,
- analizira situaciju u Bosni i Hercegovini na osnovu ekonomskih kriterija za članstvo,
- daje pregled sposobnosti Bosne i Hercegovine da provodi evropske standarde, odnosno da postepeno usklađuje svoje zakonodavstvo i politike sa *acquis-em*, u skladu sa Privremenim sporazumom/Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i prioritetima Evropskog partnerstva.

Ovaj izvještaj obuhvata period od oktobra 2010. do septembra 2011. Napredak se mjeri na osnovu donesenih odluka, usvojenih zakona i provedenih mjera. U pravilu, zakoni ili mjere koje su pripremljene ili čekaju usvajanje u parlamentu, nisu uzete u obzir. Ovakav pristup osigurava jednak tretman u svim izvještajima i omogućava objektivnu procjenu.

Izvještaj se zasniva na mnogim izvorima. Kao i obično, oni uključuju priloge vlasti Bosne i Hercegovine i država članica EU, izvještaje Evropskog parlamenta¹, te informacije raznih međunarodnih i nevladinih organizacija.

Komisija je iznijela detaljne zaključke o Bosni i Hercegovini u posebnom saopštenju o proširenju², na osnovu tehničke analize koja je sadržana u ovom izvještaju.

1.2. Kontekst

Bosna i Hercegovina je potencijalni kandidat za članstvo u EU.

Međunarodno prisustvo pod okriljem UN-a – Ureda visokog predstavnika (OHR) - postoji u Bosni i Hercegovini od 1995. Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira postavio je ciljeve i uslove³ koje je potrebno ispuniti za zatvaranje Ureda visokog predstavnika.

Državni Ustav je usuglašen 1995. godine i dio je međunarodno dogovorenog Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma. Njime je uspostavljena složena politička struktura sa vladama na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta. Državni nivo obuhvata tročlano rotirajuće Predsjedništvo, Vijeće ministara (izvršna vlast) i dvodomnu Parlamentarnu skupštinu koja se sastoji od Predstavničkog doma (donji dom) i Doma naroda (gornji dom). Sudska vlast, uspostavljena Dejtonskim sporazumom, sastoji se od Ustavnog suda na državnom nivou, te

¹ Izvjestilac za Bosnu i Hercegovinu je g-đa Doris Pack.

² Strategija proširenja i glavni izazovi 2011. -2012. (COM (2011) 666.)

³ Oni obuhvataju pet ciljeva: 1) Prihvatljivo i održivo rješenje pitanja raspodjele imovine između državnog i ostalih nivoa vlade, 2) Prihvatljivo i održivo rješenje pitanja vojne imovine, 3) Utvrđivanje konačnog statusa Brčko Distrikta, 4) Fiskalna održivost (koju promovira sporazum o metodologiji utvrđivanja stalnog koeficijenta za raspodjelu sredstava od indirektnog oporezivanja i uspostava državnog fiskalnog vijeća, te 5) Uspostava vladavine prava (što se ogleda kroz usvajanje Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu i Strategije za reformu sektora pravde), kao i dva posebna uslova: 1) potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 2) stabilna politička situacija.

Suda Bosne i Hercegovine i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća koji su uspostavljeni naknadno.

Godinu dana nakon izbora 3. oktobra 2010., proces uspostavljanja izvršne i zakonodavne vlasti još uvijek nije završen, jer vlada na državnom nivou nije uspostavljena. Nepostizanje političkog dogovora o uspostavljanju vlasti onemogućilo je napredak Bosne i Hercegovine u prijeko potrebnim reformama, naročito u pogledu usklađivanja Ustava sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR)⁴, te usvajanja Zakona o državnoj pomoći na državnom nivou. Pored toga, usvajanje Zakona o popisu domaćinstava i stanovništva na državnom nivou ostaje ključan za društveno-ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine i buduće korake ka evropskim integracijama.

Nedostaje zajednička vizija političkih predstavnika o opštem pravcu kretanja i budućnosti zemlje, te njene institucionalne strukture. Proces pristupanja EU iziskuje političku volju i funkcionalne institucije na svim nivoima vlasti sa efikasnim mehanizmom koordinacije za pitanja povezana sa EU. Evropska unija je ojačala svoju ulogu u zemlji i nastavila provoditi ciljeve agende EU, u skladu sa zaključcima Evropskog vijeća iz marta 2011. Specijalni predstavnik Evropske unije (EUSR) u Bosni i Hercegovini i šef Delegacije EU u BiH preuzeo je dužnost u septembru u svojstvu jedinstvenog predstavnika Evropske unije.

1.3. Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina učestvuje u **Procesu stabilizacije i pridruživanja**. Privremeni sporazum (PS) se primjenjuje od jula 2008. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) su ratifikovale sve države članice EU, ali Sporazum još uvijek nije stupio na snagu. Provedba Privremenog sporazuma u Bosni i Hercegovini je i dalje neujednačena, posebno u pogledu različitih mjera koje su uvedene kako bi se zaštitilo domaće tržište. Zemlja krši PS zbog neusklađivanja sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i sa pravilima o državnoj pomoći.

Sveukupna dinamika reformi bila je veoma ograničena. Poštivanje demokratskih principa i prava na jednako postupanje bez diskriminacije, utvrđenih u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i dalje predstavljaju osnovne zahtjeve iz Privremenog sporazuma i SSP-a. Nedostatak vjerodostojnog procesa usklađivanja Ustava s presudom Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR)⁵ u predmetu Sejdić-Finci iz decembra 2009. godine i dalje izaziva ozbiljnu zabrinutost.

U okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja, Bosna i Hercegovina je u junu učestvovala u Strukturnom dijalogu o pravosuđu sa EU, čiji je cilj osiguranje nezavisnog, djelotvornog, nerpistrasnog i odgovornog pravosudnog sistema. U odgovoru na zahtjev za tehničkim informacijama, koji je dostavljen na prvom sastanku Strukturnog dijaloga, vlasti Bosne i Hercegovine podnijele su detaljan izvještaj o pravosudnom sistemu zemlje.

Evropska unija pruža smjernice vlastima Bosne i Hercegovine o reformskim prioritetima, uključujući i Evropsko partnerstvo. Napredak na planu tih reformskih prioriteta podstiču i prate tijela uspostavljena Privremenim sporazumom. Održano je šest sastanaka privremenih pododbora i jedan sastanak privremenog odbora tokom izvještajnog perioda. Osim toga, na stručnom sastanku u maju 2011. održan je multilateralni ekonomski dijalog između Komisije, država članica EU i potencijalnih zemalja kandidata u kontekstu prepristupnog fiskalnog

⁴ Predmet Sejdić-Finci protiv Bosne i Hercegovine, iz decembra 2009, u vezi sa etničkom diskriminacijom u pogledu zastupljenosti u institucijama države osoba koje ne pripadaju jednom od tri konstitutivna naroda.

⁵ Pogledati fusnotu 4.

nadzora. Na kraju 2010. postignut je dogovor o snabdijevanju Brčko Distrikta električnom energijom i pokretanju sveobuhvatnog pregleda zakonodavstva o električnoj energiji.

Evropska unija nastavlja razvijati značajne resurse u Bosni i Hercegovini u okviru Zajedničke vanjske i sigurnosne politike i Evropske sigurnosne i odbrambene politike. Mandat Specijalnog predstavnika Evropske unije (EUSR) prenijet je sa OHR-a na jedinstvenog predstavnika EU koji ima dvojak mandat, kao EUSR i šef Delegacije EU. Navedeni mandat obuhvata širok i uravnotežen set instrumenata namijenjen postizanju najvećeg mogućeg učinka poticaja Evropske unije.

U martu je Vijeće za vanjske poslove naglasilo činjenicu da Policijska misija EU (EUPM) i EUFOR/Althea predstavljaju važne elemente sveukupne strategije EU za Bosnu i Hercegovinu. Mandat EUPM-a usmjeren je na borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. EUPM je nastavio pratiti i procjenjivati provedbu reforme policije i odgovornosti, te pružati obuke. Misija trenutno ima 273 službenika i njen mandat traje do 31. decembra 2011. Vojna misija EUFOR/Althea doprinijela je održavanju sigurnog okruženja u zemlji. Poseban naglasak stavljen je na pružanje obuka i jačanje kapaciteta. Snage EUFOR-a trenutno broje oko 1.300 vojnika na terenu. U 2010. godini Vijeće sigurnosti UN-a je produžilo mandat EUFOR-a do novembra 2011. Obje misije su predmet redovnog nadzora, što uključuje i praćenje situacije na terenu.

Evropski parlament i Vijeće odobrili su **viznu liberalizaciju** građanima Bosne i Hercegovine od 15. decembra 2010. Vizna liberalizacija se primjenjuje na nosioce biometrijskih pasoša koji putuju u šengensku zonu. Ova odluka zasnovana je na ispunjavanju posebnih uslova navedenih u mapi puta za viznu liberalizaciju. Velika većina putnika poštuje pravila za bezvizno putovanje. Kako bi se osigurala kontinuirana provedba obaveza, uspostavljen je mehanizam za praćenje dešavanja nakon liberalizacije viznog režima s obzirom na povećan broj osoba iz regije koje su podnijele zahtjev za azil. Komisija je podnijela svoj prvi izvještaj o praćenju Evropskom parlamentu i Vijeću u junu 2011. Sporazum o readmisiji između Evropske unije i Bosne i Hercegovine je na snazi od januara 2008.

Po pitanju **zajedničke vanjske i sigurnosne politike (ZVSP)** Bosna i Hercegovina se u izvještajnom periodu, po pozivu, uskladila sa 45 od ukupno 66 relevantnih deklaracija EU i odluka Vijeća (usklađenost 68 %).

Bosna i Hercegovina prima **finansijsku pomoć** u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA). Delegacija EU u Bosni i Hercegovini je odgovorna za provedbu finansijske pomoći u državi. Državne vlasti su ostvarile mali napredak u uspostavljanju neophodne strukture za decentralizovano upravljanje fondovima EU (DIS). Još uvijek nije postignut dogovor u vezi sa zakonskim osnovom za operativnu strukturu, imenovanje neophodnih službenika za programe i usvajanje mape puta za decentralizovani sistem provedbe.

Provedba nacionalnih programa IPA-e za period 2007-2009 je u toku. U Višegodišnjem indikativnom planskom dokumentu (MIPD) za period 2011-2013 identifikovana su sljedeća tri prioriteta za pomoć IPA-e: podrška jačanju vladavine prava, jačanje kapaciteta i djelotvornosti javne uprave, te podrška društvenom i ekonomskom razvoju.

Nepostizanje dogovora između odgovarajućih aktera u zemlji u pogledu projekata koje treba finansirati u okviru nacionalnog programa IPA za 2011.⁶ odgodilo je završavanje programiranja u 2011. Poteškoće koje su se pojavile za vrijeme programiranja ukazuju na

⁶ Dodijeljena sredstva IPA-e za 2011. iznose 102,6 miliona eura. Ova sredstva uključuju i državni program IPA 2011. (96,3 miliona eura) koji će obuhvatiti projekte iz različitih oblasti, uključujući podršku pravosuđu, provedbi zakona, reformi javne uprave, obrazovanju, socijalnoj uključenosti, povratku izbjeglica, kulturnom nasljeđu i deminiranju. Ostali sektori uključuju podršku lokalnom ekonomskom razvoju, vodama, upravljanju otpadom i energetske djelotvornosti.

potrebu za hitnim rješavanjem problema koordinacije pitanja vezanih za EU u institucijama ove zemlje na svim nivoima vlasti. Potrebno je hitno rješavanje problema koji se odnosi na jačanje mehanizama koordinacije za programiranje buduće finansijske pomoći EU i drugih pitanja vezanih za EU.

Štaviše, Bosna i Hercegovina koristi višekorisničke programe IPA-e.

Podrška razvoju **civilnog društva** u Bosni i Hercegovini je nastavljena kroz Instrument za jačanje civilnog društva, s naglaskom na izgradnju kapaciteta vladinih institucija i civilnog društva za započinjanje dijaloga, jačanje lokalne demokratije, životnu sredinu i klimatske promjene.

Provedba programa prekogranične saradnje za period 2007.-2009. između Bosne i Hercegovine i njenih susjeda Hrvatske, Crne Gore i Srbije je u toku.

Bosna i Hercegovina učestvuje kao punopravna članica u Sedmom okvirnom programu za istraživanje, tehnološki razvoj i demonstracijske aktivnosti (FP7), te u mrežama COST i EUREKA. Bosna i Hercegovina je postala pridružni član programa Kultura za period 2007.-2013. U toku su pripreme Bosne i Hercegovine za učešće u Programu za cjeloživotno učenje.

2. POLITIČKI KRITERIJI

Ovo poglavlje razmatra napredak Bosne i Hercegovine u ispunjavanju Kopenhagenskih političkih kriterija, kojima se zahtijeva stabilnost institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, poštivanje ljudskih prava i zaštitu manjina. Također prati regionalnu saradnju, dobrosusjedske odnose sa državama koje su uključene u proces proširenja i državama članicama, te poštivanje međunarodnih obaveza, kao što je saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ).

2.1. Demokratija i vladavina prava

Ustav

Dejtonsko-pariški mirovni sporazum je okončao rat (1992-1995) i donio mir Bosni i Hercegovini. Međutim, Ustav Bosne i Hercegovine, sadržan u Aneksu IV Mirovnog sporazuma, uspostavio je složenu institucionalnu strukturu, koja je i dalje neučinkovita i različito se tumači. Komplikovan proces donošenja odluka doprinosi kašnjenju u provedbi strukturalnih reformi i smanjuje sposobnost zemlje da ostvari napredak u procesu pristupanja EU. Nekoliko vjerodostojnih koraka poduzeto je u cilju poboljšanja procesa usvajanja ključnog zakonodavstva važnog za evropske integracije i usklađivanja zakonodavstva između državnog nivoa vlasti i entiteta.

Ustav Bosne i Hercegovine sprečava građane koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici jednog od tri konstitutivna naroda (Bošnjaci, Srbi ili Hrvati) da se kandiduju za Predsjedništvo i Dom naroda Parlamentarne skupštine. Nije postignut dogovor po pitanju usklađivanja Ustava sa odlukom Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR)⁷ koja se odnosi na diskriminaciju građana na osnovu njihove etničke pripadnosti. Nepostojanje zajedničke vizije političkih predstavnika o opštem pravcu kretanja zemlje onemogućilo je postizanje napretka u ovom pitanju. Prva međuinstitucionalna radna grupa, uspostavljena za provođenje odluke ECtHR-a nije uspjela postići dogovor. I dalje se čeka na uspostavljanje nove radne grupe, što je preporuka Vijeća ministara iz augusta.

⁷ Pogledati fusnotu 4.

Narodna skupština Republike Srpske (NSRS) usvojila je Zaključke i odluku o održavanju referenduma kojim se dovode u pitanje pravosudne institucije na državnom nivou i legitimitet nekih odluka Visokog predstavnika. Uz pomoć koju je pružila EU, NSRS je u junu ukinula odluku o održavanju referenduma i izmijenila i dopunila Zaključke. U okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja, Bosna i Hercegovina je učestvovala u Strukturnom dijalogu o pravosuđu sa EU.

Ustav Federacije podrazumijeva složene i skupe upravljačke strukture sa preklapanjima nadležnosti između Federacije, kantona i opština. Po pitanju usklađivanja zakonodavstva sa *acquis*-em, nepostojanje mehanizama za usklađivanje između različitih nivoa vlasti i dalje predstavlja problem. Na osnovu Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma, međunarodna zajednica je i dalje prisutna u Bosni i Hercegovini. U pogledu rješavanja statusa Brčko Distrikta, što je jedan od ciljeva⁸ koje je utvrdio Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira za zatvaranje Ureda visokog predstavnika (OHR), postignut je napredak u rješavanju pitanja snabdijevanja električnom energijom. Dalji naponi su potrebni da bi se ispunili preostali ciljevi i uslovi.

Visoki predstavnik je iskoristio bonske ovlasti⁹ u nekoliko navrata, uključujući i odobravanje privremenog finansiranja budžeta za 2011. u Federaciji, te suspendovanje dvije odluke Centralne izborne komisije koje se odnose na zakonitost konstituirajuće sjednice Doma naroda Federacije BiH i izbor predsjednika i potpredsjednika ovog entiteta. Visoki predstavnik je također ukinuo sve sankcije u vezi sa MKSJ-om, kao i zabrane koje se odnose na određeni broj osoba. *Sveukupno gledano*, postignut je mali napredak u rješavanju prioriteta iz Evropskog partnerstva, što zahtijeva mjere za postizanje funkcionalnijih i održivijih institucionalnih struktura, te boljeg poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući i usklađivanje Ustava sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i onovnih sloboda.

Parlament

Na dan 3. oktobar 2010. održani su opšti izbori za Predsjedništvo i Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Uspostavljanje zakonodavnih vlasti na državnom nivou odgođeno je do maja za Predstavnički dom i do juna za Dom naroda. Uspostavljanje parlamentarnih komisija, uključujući Zajedničku komisiju za evropske integracije, završeno je u junu. Kao rezultat toga usvajanje zakonodavstva i imenovanja povezanih sa EU je veoma ograničeno. Vijeće ministara BiH usvojilo je u augustu Zakon o državnoj pomoći, koji se zahtijeva Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, ali još uvijek se čeka na usvajanje ovog zakona u Parlamentarnoj skupštini. Potrebno je usvojiti državni Zakon o popisu stanovništva i domaćinstava, neophodan za društveni i ekonomski razvoj zemlje. U augustu je Parlamentarna skupština na državnom nivou imenovala direktora i dva zamjenika Agencije za sprečavanje i koordinaciju borbe protiv korupcije. (*vidi 2.1. Politika borbe protiv korupcije*).

Po pitanju usklađivanja zakonodavstva sa *acquis*-em, preostaje usvajanje mnogih zakona u vezi sa EU. Još uvijek nisu usvojene izmjene i dopune Poslovnika Doma naroda i Predstavničkog doma na državnom nivou, koje su namijenjene uvođenju mehanizma za donošenje zakonodavstva u vezi EU po hitnom postupku.

⁸ Pogledati fusnotu 3.

⁹ Na Konferenciji Vijeća za implementaciju mira održanoj u decembru 1997. donesena je odluka o „davanju ovlasti Visokom predstavniku za smjenjivanje javnih službenika koji ne poštuju Dejtonski mirovni sporazum te nametanje zakona koje on smatra neophodnim u slučajevima kada zakonodavna tijela BiH to ne učine“.

Poduzeti su dodatni koraci kako bi se poboljšao rad Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Raspodjela ljudskih resursa je poboljšana. Usvojena je Komunikacijska strategija. Uspostavljeni su Centar za obuku i Centar za posjetioce Parlamenta.

Sveukupno djelovanje parlamentarnih skupština na entitetskom nivou i dalje je zadovoljavajuće. U Federaciji je uspostavljen Odbor za evropske integracije Parlamentarne skupštine. U aprilu je Parlament Federacije usvojio rezoluciju u korist evropskih integracija.

Narodna skupština Republike Srpske (RSNS) je poboljšala zakonodavni proces. Usvojen je revidirani poslovnik radi pojednostavljivanja postupka donošenja odluka, smanjivanja potrebnog kvoruma za donošenje zakona sa 50% prisutnih poslanika na jednu trećinu. Narodna skupština RS je usvojila novi pravilnik o unutarnjoj organizaciji, kojim se reorganizirala struktura parlamentarnih odbora. Uspostavljen je Odbor za evropske integracije. Štaviše, donijete su izmjene i dopune Ustava Republike Srpske, čime je broj zamjenika predsjedavajućeg Narodne skupštine RS-a povećan na četiri. Ove izmjene su omogućile predstavnicima "ostalih" da također budu izabrani na ovu poziciju pored predstavnika tri konstitutivna naroda.

Dva entitetska parlamenta nastavila su saradnju sa svojim vladama, ali potrebno je nastaviti jačanje saradnje između Vijeća ministara BiH i državnog Parlamenta. U septembru je u Sarajevu održan zajednički sastanak predsjedavajućih parlamentarnih skupština na državnom i entitetskom nivou. Međutim, nedostaje efikasan mehanizam za saradnju između parlamenta BiH i entitetskih parlamenata, unatoč činjenici da pravilnici predviđaju zakonski okvir za koordinaciju .

Sveukupno gledano, administrativni resursi Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Parlamenta Federacije BiH i Narodne skupštine RS-a su poboljšani. Međutim, dugotrajan proces uspostavljanja zakonodavnih i izvršnih organa vlasti, te neuspostavljanje vlade na državnom nivou onemogućili su da ova tijela donose zakone. Nedostatak koordinacije između državnog i entitetskih parlamenata i političko razilaženje između entiteta i dalje otežavaju rad Parlamentarne skupštine.

Vlada

Nakon izbora, u novembru 2010. imenovani su članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine koji su od tada održali niz sjednica Predsjedništva BiH. Novoizabrano Predsjedništvo održalo je veliki broj vanrednih i redovnih sjednica. Tri člana Predsjedništva su poboljšali napore ka uspostavljanju i provedbi zajedničke politike, ali koordinacija vanjske politike i dalje je predmet mnogih neslaganja po određenim pitanjima. Predsjedavajući tročlanog Predsjedništva rotira se svakih osam mjeseci. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine vodi vanjsku politiku i odbrambenu politiku, te predlaže državni budžet.

Godinu dana nakon izbora, politički predstavnici još uvijek nisu postigli dogovor o imenovanju državnog Vijeća ministara. Kao rezultat, Vijeće ministara je nastavilo djelovati u tehničkom mandatu, te je održalo nekoliko sjednica. Vijeće je usvojilo odluku o mehanizmima i načinima usklađivanja zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa *acquis*-em Evropske unije. U julu je Vijeće ministara izdalo preporuku o uspostavljanju nove radne grupe za provedbu odluke Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci.

Uspostavljanje organa vlasti na entitetskom nivou je bilo dugotrajno, izuzev u pogledu organa u Republici Srpskoj. Različiti politički i etnički interesi nepovoljno su uticali na vlasti u Federaciji. Godinu dana nakon izbora, određeni kantoni u Federaciji još uvijek nemaju uspostavljene vlade. Rokovi za uspostavljanje vlasti koji su predviđeni u Ustavu Bosne i Hercegovine nisu ispoštovani.

Vlada FBiH formirana je u martu na osnovu koalicijskog dogovora između političkih stranaka. Dom naroda Federacije BiH imenovao je predsjednika Federacije i njegove potpredsjednike. Centralna izborna komisija (CIK) je 24. marta 2011. donijela dvije odluke kojim se zaključuje da izbor predsjednika FBiH i njegovih zamjenika nije u skladu s Izbornim zakonom, te da nisu ispunjeni uslovi za formiranje Doma naroda FBiH. Zatim je Visoki predstavnik donio odluku o suspendovanju gore navedenih odluka CIK-a. Odluka Visokog predstavnika poslužila je kao osnov za rad zakonodavnih i izvršnih vlasti Federacije. Uspostavljen je Hrvatski narodni sabor koji se sastoji od općina i kantona s hrvatskom većinom, čime je u tim područjima dodatno pojačana politika zasnovana na etničkoj pripadnosti. Budžet FBiH za 2011. usvojen je nakon donošenja odluke Visokog predstavnika o privremenom finansiranju budžeta.

U odnosu na koordinaciju pitanja povezanih sa EU, Direkcija za evropske integracije (DEI) povećala je broj zaposlenih, ali još uvijek nema potrebne ovlasti za upravljanje procesom evropskih integracija. Potrebno je ojačati ulogu DEI-a u smislu koordinacije poslova vezanih za Evropsku uniju između svih organa vlasti.

Vlada Republike Srpske premjestila je Odjel za evropske integracije iz Ureda premijera u Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju. Uspostavljena je jedinica za usklađivanje zadužena za pregled usklađenosti zakona Republike Srpske sa *acquis*-em Evropske unije kao i druge jedinice za evropske integracije i koordinaciju donatorskih sredstava koje su uspostavljene u istom ministarstvu. Administrativni kapaciteti Republike Srpske za nadzor zakona koji se tiču EU je poboljšana. Međutim, još uvijek preostaje uspostavljanje efikasnog mehanizma koordinacije sa organima vlasti na državnom nivou za poslove vezane za EU kako bi se uskladilo preuzimanje *acquis*-a EU u cijeloj zemlji.

Vlada FBiH je uspostavila jedinice za evropske integracije u nekim ministarstvima. Ipak, Generalni sekretarijat FBiH koji se bavi evropskim integracijama nema ovlasti da prati postupak provedbe akcionog plana približavanja EU. Nedostatak kapaciteta za koordinaciju pitanja koja se tiču evropskih integracija u Vladi Federacije, te između entiteta i državnog nivoa vlasti i dalje predstavlja ozbiljan problem.

U Brčko Distriktu postoji postupak za usklađivanje zakonodavstva sa *acquis*-em. Međutim, potrebno je dodatno jačanje zakonodavnog ureda koji prati ovaj proces u smislu povećanja ljudskih resursa, te njihovog stručnog osposobljavanja.

U odnosu na planiranje politika, Vlada FBiH i Brčko Distrikt usvojili su Strategiju razvoja zemlje i Strategiju socijalne uključenosti. Ipak, još uvijek se čeka na njihovo usvajanje u Vijeću ministara BiH i Vladi RS. Prepreka sveukupnom planiranju politika u Bosni i Hercegovini je nepostojanje ažuriranih popisnih podataka. Pitanje usvajanja Zakona o popisu stanovništva i domaćinstava mora se hitno rješavati.

Zakonodavstvo na entitetskom nivou je većinom usklađeno s Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi. Vlade FBiH i RS pripremile su kodeks o odnosima kako bi se unaprijedila koordinacija između različitih nivoa vlasti.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla mali napredak u poboljšanju funkcionalnosti i efikasnosti svih nivoa vlasti. Godinu dana nakon opštih izbora, državno Vijeće ministara još nije imenovano. Političkim predstavnicima nedostaje zajednička vizija o pravcu kretanja zemlje. Potrebno je hitno uspostaviti efikasan mehanizam koordinacije između države, entiteta i Brčko Distrikta u pitanjima povezanim sa evropskim integracijama i usklađivanjem domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU.

Javna uprava

U oblasti reforme javne uprave postignut je ograničen napredak.

Ured koordinatora za reformu javne uprave (PARCO) ima dovoljne ljudske i finansijske resurse da obavi posao koordinacije i monitoringa provedbe Strategije reforme javne uprave (PAR) i Akcionog plana. Međutim, koordinacione strukture na entitetskim i kantonalnim nivoima za provedbu Strategije reforme javne uprave (PAR) su i dalje nedovoljne. Slabe izvršne ovlasti PARCO-a ograničavaju provedbu Strategije. Neophodna politička podrška u provedbi reformi nedostaje kako PARCO-u tako i procesu PAR-a.

Bosna i Hercegovina nije ostvarila napredak u jačanju administrativnih kapaciteta za provedbu obaveza koje proizilaze iz Privremenog sporazuma/SSP-a. Potrebno je u značajnoj mjeri ojačati državne administrativne strukture kako bi bile u mogućnosti da efikasno odgovore na zahtjeve procesa pristupanja EU. Te strukture su i dalje preglomazne, rascjepkane i sa nejasnom podjelom nadležnosti na različitim nivoima vlasti.

Još uvijek se čekaju ključna imenovanja za stalno u tijelima na državnom nivou, kao što su imenovanja u Upravi za indirektno oporezivanje, Regulatornoj agenciji za komunikacije, Kompaniji za prenos električne energije TRANSCO i Državnoj regulatornoj komisiji za električnu energiju. Ovim tijelima nedostaju neophodni resursi i politička podrška kako bi u potpunosti postala operativna u skladu sa zahtjevima EU.

Nije ostvaren napredak u pravcu razvoja stručne i depolitizovane državne službe. Institucije na nivou države su prestale koristiti jedinstven informacioni sistem za upravljanje ljudskim resursima. Jačanje državne službe je otežano donošenjem odvojenih zakona o državnoj službi u Federaciji, od kojih neki predviđaju uspostavu agencija za državnu službu na kantonalnom nivou. Ovo predstavlja rizik od dodatne rascjepkanosti sistema državne službe širom zemlje.

Ombudsman Bosne i Hercegovine je izdao nekoliko preporuka u pogledu dugotrajnih administrativnih i sudskih postupaka, te kriterija za zapošljavanje i pristup informacijama. Ombudsman je također predstavio posebne izvještaje o pravima na penziju, situaciji u kojoj se nalaze starije osobe i osobe sa invaliditetom, te o pravima djece sa posebnim potrebama. Međutim, nadležne vlasti na nivou države, entiteta i kantona nisu sprovele većinu preporuka zbog slabih izvršnih kapaciteta i nedostatka političke volje. Samo je ograničen broj slučajeva pokrenut po pitanjima borbe protiv diskriminacije. Potrebno je dodatno povećati finansijske i kadrovske resurse za rad Institucije ombudsmana.

Sveukupno gledano, u oblasti javne uprave je postignut ograničen napredak. Nastavljena je provedba Strategije reforme javne uprave, ali su koordinacione strukture na entitetskim i kantonalnim nivoima i dalje nedovoljne. Procesu reforme javne uprave nedostaje neophodna politička podrška. Stalna rascjepkanost i politiziranje državne službe i dalje predstavlja problem. Dodatnu pažnju je potrebno posvetiti uspostavljanju profesionalne, odgovorne, transparentne i efikasne državne službe zasnovane na zaslugama i stručnosti.

Pravosudni sistem

U oblasti reforme pravosuđa ostvaren je ograničen napredak.

Predstavnici političkih vlasti Bosne i Hercegovine te predstavnici iz pravosudnih institucija na različitim nivoima uključili su se u Strukturni dijalog o pravosuđu sa EU. Ovaj dijalog je pokrenut u junu 2011. u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja kako bi se olakšala revizija zakonodavstva i funkcionisanja institucija u skladu sa odgovarajućim evropskim standardima, te u cilju osiguranja neovisnog, efikasnog, nepristrasnog i odgovornog pravosudnog sistema. Kao osnova za nastavak dijaloga donijet je prvi set preliminarnih

preporuka. U avgustu su dostavljeni odgovori na Upitnik o tehničkim podacima, koji je uručen tokom uvodnog sastanka ovog dijaloga.

Sveopšti nedostatak političke volje i odgovarajućeg planiranja i dalje otežava efikasnu provedbu Strategije za reformu sektora pravde (SRSP) za period 2009.-2013. Nedostaci uključuju nedovoljnu raspodjelu ljudskih i finansijskih resursa kao i uopšte slabu koordinaciju između nadležnih institucija.

Još nije osigurana *nezavisnost* pravosudnog sistema. Intenzivirani su politički pritisci i verbalni napadi na pravosuđe. Politički predstavnici, naročito iz Republike Srpske, osporavali su legitimitet i ulogu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV-a), Suda Bosne i Hercegovine i Tužilaštva Bosne i Hercegovine. Pokušaj podrivanja nezavisnosti pravosudnog sistema i dalje predstavlja razlog za ozbiljnu zabrinutost. Složenosti do kojih dolazi usljed četiri odvojena pravosudna sistema (na nivou države, Republike Srpske, Federacije i njenih deset kantona i Brčko Distrikta) i dalje predstavljaju izazove pravilnom funkcionisanju sveukupnog pravosudnog sistema. Usklađivanje budžetskih postupaka i racionalizovanje nadležnosti između četrnaest nadležnih organa vlasti i dalje predstavlja problem koji ozbiljno utiče na nezavisnost pravosuđa. U 2010. godini finansijski resursi izdvojeni za sudove i tužilaštva iznosili su približno 0.79% BDP-a.

Što se tiče *odgovornosti*, poboljšan je rad Ureda disciplinskog tužioca koji se bavi disciplinskom odgovornošću sudija i tužilaca, te je dalje smanjen broj neriješenih predmeta. U junu je suspendovan glavni tužilac Bosne i Hercegovine i u međuvremenu imenovan v.d. glavnog tužioca. U Republici Srpskoj je nakon dvije godine kašnjenja imenovan glavni tužilac. U Ustavnom sudu Federacije od ukupno devet sudija ostaje da se imenuju još tri.

U pogledu *efikasnosti* ostvaren je umjeren napredak u rješavanju zaostalih predmeta. Visoko sudsko i tužilačko vijeće je nastavilo s pružanjem podrške sudovima širom zemlje u cilju efikasnog rješavanja ovog problema, između ostalog i osnivanjem posebne jedinice za efikasnost pravosuđa. Vijeće je usvojilo Odluku o redovnim i dodatnim sudijama kojom je povećan broj pozicija. Međutim s obzirom na nedostatak finansijskih resursa popunjeno je svega nekoliko pozicija koje je oformio VSTV. Vijeće je usvojilo mjere za smanjenje broja zaostalih predmeta koji se tiču tužbi za neplaćene komunalne račune i predmeta registracije preduzeća. U Federaciji je smanjen broj zaostalih predmeta. Međutim, i dalje postoji velik broj zaostalih predmeta u cijeloj zemlji, sa približno 2 miliona predmeta koji još uvijek nisu uzeti u rad, od kojih su većina sudski predmeti koji se tiču neplaćenih komunalnih računa.

Nastavljen je napredak na unapređenju informacionih tehnologija u sudovima i tužilaštvima. Zaposleni u sudovima i tužilaštvima u cijeloj Bosni i Hercegovini imaju pristup svojim sistemima za upravljanje predmetima. Web portal pravosuđa je u potpunosti dostupan i, pored pravnih mišljenja koja donose vrhovni sudovi u entitetima, omogućava pristup i značajnom broju sudskih odluka. Nadalje, poboljšan je digitalni pristup sudskim predmetima u većini sudova i sada se koristi u velikom obimu. Strategija za brigu o korisnicima sudova kojom su obuhvaćene informativne aktivnosti je usvojena u većini sudova u cijeloj zemlji.

Zahvaljujući obnovi poboljšano je stanje broja sudova i tužilaštava u cijeloj zemlji. Uprkos drugačijoj ocjeni koju je VSTV dao u 2010. godini, usvojene su izmjene i dopune Zakona o sudovima u Federaciji BiH koje omogućavaju ponovno formiranje pojedinih opštinskih sudova koji su prethodno bili ukinuti. Međutim, do ponovnog formiranja ovih sudova još nije došlo. Centri za edukaciju sudaca i tužilaca (CEST) u dva entiteta pružaju obuku oblasti pravosuđa.

Ostvaren je ograničeni napredak u oblasti procesuiranja maloljetnih počinitelja krivičnih djela, dok je provedba odgovarajuće državne strategije i dalje neujednačena. Potrebno je usvojiti revidiranu državnu strategiju za period 2011.-2014. U Republici Srpskoj je u januaru 2011.

stupio na snagu revidirani Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. U Federaciji još nije usvojen Zakon o maloljetničkoj delinkvenciji. Potrebno je ojačati kapacitete službi socijalne zaštite i sudova na nižim nivoima kojima su date opsežne nadležnosti u zaštiti djece i maloljetnika u skladu s novim zakonom.

Umjeren napredak je postignut u procesuiranju velikog broja neriješenih predmeta ratnih zločina. Određeni napredak je ipak zabilježen u provedbi Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, iako i dalje postoje kašnjenja u upućivanju predmeta sa državnog pravosuđa na pravosuđa entiteta i Brčko Distrikta. Provedba strategije zahtijeva pojačanu saradnju između sudova i tužilaštava, naročito na nivou države.

Procesuiranje predmeta ratnih zločina na Sudu Bosne i Hercegovine je i dalje na zadovoljavajućem nivou. Međutim i dalje je ograničeno i neujednačeno procesuiranje predmeta ratnih zločina na sudovima u kantonima i u Brčko Distriktu. Entiteti i Brčko Distrikt su i dalje onemogućeni u procesuiranju predmeta ratnih zločina usljed nedostatka ljudskih resursa u različitim tužilaštvima, te ograničenih prostornih uvjeta i nedostatka adekvatne zaštite svjedoka i službi za podršku. Osim toga, različite prakse u primjeni različitih krivičnih zakona između sudova na različitim nivoima i dalje predstavljaju problem koji je potrebno riješiti kako bi se garantovala ravnopravnost građana pred zakonom. Zbog predmeta koji još uvijek nije okončan pred Evropskim sudom za ljudska prava i dalje se nastavlja primjena različitih krivičnih zakona što rezultira izricanjem neujednačenih sankcija.

Broj procesuiranih predmeta ratnih zločina koji uključuju i seksualno nasilje i dalje je nizak. Potrebni su dodatni naponi na istraživanju i procesuiranju ovih zločina, kao i na jačanju zaštite žrtava i svjedoka i pružanju podrške istim. Sveobuhvatni pristup u poboljšanju statusa žrtava silovanja i seksualnog nasilja je i dalje problem kojeg treba riješiti. Potrebno je usvojiti i državnu strategiju za poboljšanje statusa žrtava ratnih zločina koji uključuju seksualno nasilje.

Započela je izrada novog državnog zakona o programu zaštite svjedoka. Postojeći pravni okvir za zaštitu svjedoka je i dalje rascjepkan, a odredbe koje regulišu zaštitu svjedoka tokom i nakon krivičnog postupka su ograničene i uglavnom neodgovarajuće. Potrebno je riješiti pitanje nedostatka ljudskih i finansijskih resursa.

Sveukupno gledano, razvoj nepristrasnog, nezavisnog, efikasnog i odgovornog pravosuđa u skladu sa evropskim standardima je i dalje u ranoj fazi. Potrebno je ubrzati provedbu Strategije za reformu sektora pravde i Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina. Rascjepkan pravni okvir na svim nivoima pravosuđa značajno opterećuje pravosuđe u zakonodavnom i finansijskom pogledu. Nedostatak pojednostavljenih budžetskih nadležnosti i dalje utiče na nezavisnost i efikasnost pravosuđa. Česti politički napadi na pravosuđe i broj neriješenih predmeta i dalje su razlog za ozbiljnu zabrinutost.

Politika borbe protiv korupcije

Bosna i Hercegovina je postigla veoma ograničeni napredak u rješavanju problema korupcije koja je i dalje široko rasprostranjena u javnom i privatnom sektoru. Pravni okvir za borbu protiv korupcije je uglavnom uspostavljen. Međutim, nedovoljna je provedba postojećeg zakonodavstva i potrebno ga je u potpunosti uskladiti kako bi se osigurala usklađenost mjera u cijeloj zemlji. Korupcija i dalje negativno utiče na sve sfere života, ekonomski razvoj i vladavinu prava.

Veoma ograničeni koraci su poduzeti u provedbi Strategije borbe protiv korupcije i Akcionog plana za borbu protiv korupcije (2009-2014). Pokrenute su kampanje za podizanje svijesti. Svijest institucija o Strategiji i njihovoj ulozi u njenoj provedbi je i dalje na niskom nivou. Ne nadzire se provedba Akcionog plana jer Agencija za sprečavanje korupcije i koordinaciju

borbe protiv korupcije još nije operativna. Imenovani su direktor i dva zamjenika Agencije, ali nije riješena dodjela stalnih prostorija i osoblja.

Usvojen je Zakon o sukobu interesa. Centralna izborna komisija (CIK) i dalje obavlja svoje zadatke, nadzire prijave o imovini i sukobe interesa. Međutim i dalje je nejednaka provedba tog zakona. Nisu poduzeti koraci na harmonizaciji zakonodavnih odredbi na državnom i entitetskom nivou i osiguranju jednake primjene zakona u zemlji. Centralna izborna komisija je nadležna za sukobe interesa na nivou države i Federacije, dok Republika Srpska ima svoju vlastitu Komisiju.

U 3. evaluacijskom izvještaju Grupe država za borbu protiv korupcije (GRECO) naglašen je niz nedostataka u pravnom okviru za borbu protiv korupcije. Relevantne pravne odredbe su i dalje podijeljene u različitim zakonodavnim tekstovima i na različitim nivoima u cijeloj zemlji. U pogledu finansiranja političkih partija, potrebno je jasno definisati povrede pravila za finansiranje političkih partija i učiniti kazne što djelotvornijim. Prijava imovine od strane političkih partija je i dalje na dobrovoljnoj osnovi. Institucionalna nezavisnost CIK-a je uglavnom osigurana i ova institucija je do sada imala aktivnu ulogu, iako se njeni finansijski i ljudski resursi trebaju dodatno ojačati. Država ne ispunjava zahtjeve za učešće u radnoj grupi OSCE-a o podmićivanju u međunarodnim poslovnim transakcijama, što je preduvjet za pristupanje Konvenciji OECD-a o suzbijanju podmićivanja. U skladu sa dodatkom 2. evaluacijskog izvještaja GRECO-a, samo je 7 od 16 izdatih preporuka provedeno ili obrađeno na zadovoljavajući način, dok ih je 9 još uvijek samo djelomično provedeno.

Djelotvorno istraživanje, procesuiranje i presude u slučaju predmeta korupcije su i dalje na niskom nivou. Pojedine aktivnosti na provedbi zakona dovele su do hapšenja niza državnih službenika osumnjičenih za različite oblike korupcije uključujući slučajeve krijumčarenja i carinskih prevara. Međutim, procesuiranje slučajeva korupcije je prečesto bilo usmjereno na predmete od manjeg značaja, dok je veliki broj predmeta korupcije završio odbacivanjem optužbi, oslobađanjem ili obustavljanjem kazni. Potrebno je izvršiti dodatnu specijalizaciju tužilaca i poboljšati saradnju sa policijom.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je još uvijek u ranoj fazi na polju borbe protiv korupcije. Korupcija je i dalje rasprostranjena u većini područja i predstavlja ozbiljan problem širom javnih i privatnih sektora. Uspostavljen je pravni okvir za rješavanje korupcije, ali je politička volja za rješavanje ovog pitanja i poboljšanje institucionalnih kapaciteta i dalje slaba. Potrebno je ubrzati provedbu strategije i akcionog plana. Potrebni su odlučniji naponi kako bi se uspostavio pouzdan mehanizam praćenja istražnih radnji i procesuiranja predmeta korupcije na visokom nivou.

2.2. Ljudska prava i zaštita manjina

Poštivanje međunarodnog zakonodavstva o ljudskim pravima

U pogledu ratifikacije **međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima**, Bosna i Hercegovina je ratificirala sve važnije UN-ove i međunarodne konvencije o ljudskim pravima. Međutim, u jednom broju predmeta odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine nisu provedene, što je dovelo do podnošenja tužbi **Evropskom sudu za ljudska prava (ECtHR)**. U toku izvještajnog perioda, ECtHR je donio dvije presude u kojima stoji da je Bosna i Hercegovina prekršila prava zajamčena Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR). Evropskom sudu za ljudska prava je od oktobra 2010. godine podneseno ukupno 507 novih tužbi. U septembru 2011. godine pred ovim Sudom treba da bude riješeno 1350 dodijeljenih tužbi koji se tiču Bosne i Hercegovine.

Ograničen napredak ostvaren je u vezi sa **unapređenjem i provedbom ljudskih prava**. Uprkos činjenici da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine potvrđen kao nadležno tijelo za preispitivanje ispravne provedbe preostalih odluka Doma za ljudska prava i Komisije za ljudska prava, primjena preostalih odluka je i dalje pitanje koje je potrebno riješiti.¹⁰

Sveukupno gledano, uspostavljen je pravni i institucionalni okvir za poštivanje ljudskih prava. Međutim, Bosna i Hercegovina je postigla mali napredak u poboljšanju primjene međunarodnog zakonodavstva o ljudskim pravima. I dalje je od ključne važnosti uložiti pouzdane napore u pravcu provedbe odluke Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci, s ciljem usklađivanja sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. (*vidi 2.1- Demokratija i vladavina prava-Ustav*)

Građanska i politička prava

Ustav Bosne i Hercegovine i Ustav Federacije BiH zabranjuju **smrtnu kaznu**. Odredba o smrtnoj kazni u Ustavu Republike Srpske se ne primjenjuje, ali ju je potrebno ukinuti.

U pogledu sprečavanja **mučenja i zlostavljanja** i borbe protiv nekažnjavanja, pravni okvir je uspostavljen i uglavnom se poštuje. Postignut je mali napredak u rješavanju slučajeva zlostavljanja pritvorenih osoba što je u Odboru Vijeća Evrope za borbu protiv mučenja (CPT) naglašeno kao bitno. Bosna i Hercegovina još nije imenovala predstavnika u CPT-u. Nastavljena je praksa zlostavljanja i pružanja slabih zdravstvenih usluga, naročito u pogledu ugroženih zatvorenika. Uprkos određenom napretku u poboljšanju postupaka istraživanja predmeta navodnog zlostavljanja, naročito u zatvorima u Zenici i Doboju, potrebno je uložiti dodatne napore u ovom pogledu.

Ograničeni napredak je postignut u pogledu **zatvorskog sistema**. U Federaciji BiH je usvojen Zakon o izvršavanju krivičnih sankcija, a već postoji na nivou države i Republike Srpske. Zatvorski sistem Bosne i Hercegovine je rascjepkan i nedostaje jedinstven pravni okvir za provedbu krivičnih sankcija.

Određenog dodatnog poboljšanja ima u pogledu zatvorskih uvjeta. U oba entiteta je zatvorski smještaj dodatno proširen novim ili dograđenim zgradama. Ulažu se naponi na uvođenju sistema elektronske narukvice za kućne pritvore. Međutim, prenatrpanost je i dalje problem koji treba riješiti. Stanje je i dalje problematično, naročito u Federaciji BiH gdje je u prosjeku razmak od pet godina od konačne presude do stvarnog slanja osobe u zatvor. Još uvijek se opsežno ne primjenjuju alternativne kazne. Zabilježena su dodatna kašnjenja u izgradnji državnog zatvora visokog stepena sigurnosti, koja još nije otpočela. Ovo i dalje utiče na sposobnost zemlje da se nosi sa zatvorenicima koji trebaju izdržavati kazne u zatvorima visokog stepena sigurnosti.

Ograničeni napredak postignut je na poboljšanju položaja ugroženih zatvorenika. Izgradnja novog objekta bivše Psihijatrijske klinike na Sokocu doprinosi poboljšanju specijalizovanih klinika za psihijatrijske zatvorenike. Međutim, i dalje je nedovoljan broj zatvorskih objekata za zatvorenike na Psihijatrijskoj klinici, kako u Federaciji BiH tako i u Republici Srpskoj. Potrebni su veći naponi da se pojačaju inspekcije u zatvorima. Ne postoji efikasna saradnja između petnaest zatvorskih uprava u zemlji.

¹⁰ Dom za ljudska prava je uspostavljen Aneksom 6 Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma, kao sudsko tijelo koje se bavi žalbama u vezi sa kršenjem temeljnih ljudskih prava i sloboda predviđenih u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima. Mandat Doma za ljudska prava istekao je 2003. godine prije nego što su u njemu riješeni svi slučajevi koji su zaprimljeni (15.191). Kako bi svi ovi predmeti bili riješeni, osnovana je Komisija za ljudska prava u okviru Ustavnog suda BiH. Mandat HRC-oma je istekao 2006. godine. Ustavni sud Bosne i Hercegovine postao je nadležno tijelo za preispitivanje provedbe ovih predmeta u 2010. godini.

Ograničen napredak ostvaren je u oblasti **pristupa pravdi** u građanskim i upravnim suđenjima. Pravni okvir formalno garantuje ravnopravnost pred zakonom. Ipak, bilo je određenih slučajeva kada pretpostavka nevinosti i jednak tretman u pravnim postupcima nisu bili osigurani. Sistem besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini je i dalje rascjepkan. Okvirni Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći još nije usvojen. Besplatnu pravnu pomoć u građanskim predmetima uglavnom pružaju nevladine organizacije finansirane iz privatnih sredstava.

Ustav Bosne i Hercegovine osigurava **slobodu izražavanja**. Međutim, nastavljeno je sa prijetnjama i nasiljem nad novinarima. I dalje su nedovoljne aktivnosti policije i pravosuđa po tom pitanju. Nastavljen je politički pritisak na sve medije. Mediji su i dalje veoma rascjepkani i polarizovani po političkoj i etničkoj liniji. Statut Javnog radio-televizijskog emitera BHRT-a je izmjenjen i dopunjen kako bi se povećala kontrola Upravnog odbora nad uređivačkim odborom i na taj način uticalo na uređivačku nezavisnost. Nastavljeno je sa političkim pritiscima koji utiču na finansijsku i političku nezavisnost Regulatorne agencije za komunikacije (RAK). Potrebno je usvojiti izmjene i dopune Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave u Bosni i Hercegovini u cilju osiguravanja nezavisnosti RAK-a. Još uvijek se čeka na imenovanje generalnog direktora, dva člana odbora RAK-a i Vijeća RAK-a.

Vijeće za štampu Bosne i Hercegovine funkcioniše i saraduje sa pravosudnim institucijama. Vijeće je zabilježilo povećan broj žalbi koje ulažu građani u pogledu kršenja Kodeksa za štampu, što ukazuje na povećanje svijesti među građanima u pogledu njihovog prava da reaguju na nekorektno i netačno izvještavanje, uključujući govor mržnje. Ipak, nedostatak finansijskih i ljudskih resursa i dalje onemogućava napore Vijeća za štampu da ojača profesionalne standarde.

Javne institucije na koje se odnosi Zakon o pristupu informacijama i dalje nejednako provode taj zakon. Podnošenje izvještaja Instituciji ombudsmana kako je propisano zakonom i usklađivanje s mišljenjima i preporukama ombudsmana u pogledu tih predmeta je i dalje slabo. (*vidi 4.2.6. – Informaciono društvo i mediji*)

Ustav BiH predviđa **slobodu okupljanja i udruživanja**, i te slobode se u velikoj mjeri poštuju. Međutim, i dalje su prisutni slučajevi zastrašivanja i nasilja nad zagovornicima ljudskih prava i organizacijama civilnog društva, uglavnom uključujući aktiviste koji istražuju navodne slučajeve korupcije. Uspostavljen je institucionalni mehanizam saradnje sa organizacijama civilnog društva u Brčko Distriktu, ali ga je potrebno uspostaviti na nivou države i dva entiteta. Administrativni kapaciteti za saradnju sa nevladinim organizacijama i razvoj civilnog društva su i dalje slabi. Proces konsultacija sa civilnim društvom tokom procesa izrade zakona se ne primjenjuje u potpunosti. Resursi za Odbor civilnog društva nisu odgovarajući kao ni finansijska sredstva dodijeljena organizacijama civilnog društva koje se bave okolišom i pitanjima ljudskih prava. Za razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini potrebna je dodatna podrška i veća transparentnost u kriterijima za dodjelu sredstava.

Ustavne i pravne garancije na **slobodu misli, savjesti i vjere** se općenito poštuju. Nastavljeni su slučajevi diskriminacije na vjerskoj osnovi. Incidenti usmjereni na vjerske simbole, vjerska lica, vjernike i imovinu uticali su naročito na one koji čine vjersku manjinu u određenim zajednicama.

Sveukupno gledano, građanska i politička prava u Bosni i Hercegovini se u velikoj mjeri poštuju. Ostvaren je određeni napredak u poboljšanju zatvorskih uvjeta, ali nije otpočela sveobuhvatna reforma zatvorskog sistema. Pristup pravdi i ravnopravnost pred zakonom su i dalje onemogućeni usljed rascjepkanog i institucionalnog okvira u zemlji. Veoma mali napredak je ostvaren u pogledu slobode izražavanja, slobode okupljanja, udruživanja i slobode religije. Nastavljen je politički pritisak na medije. Stalna osporavanja nezavisnosti Regulatorne agencije za komunikacije i Javnog radio-televizijskog emitera i dalje su razlog za

zabrinutost. Potrebni su daljnji napori u cilju podrške razvoju i finansiranju sektora civilnog društva.

Ekonomska i socijalna prava (vidi i 4.1.8 - Socijalne politike, zapošljavanje i javno zdravstvo)

Usvojene su pravne odredbe koje garantuju **ravnopravnost spolova i prava žena**. Bosna i Hercegovina usvojila je Akcioni plan za provedbu Rezolucije 1325 Vijeća sigurnosti UN-a o ženama, miru i sigurnosti. Zastupljenost žena u politici je dodatno povećana, ali je i dalje na niskom nivou. Uprkos povećanju broja ženskih članova Parlamentarne skupštine do kojeg je došlo nakon izbora 2010., nije postignuta kvota od 40% zastupljenosti žena u javnoj administraciji kako je propisano u Zakonu o ravnopravnosti žena. Ograničeni napredak postignut je u cilju povećanog učešća žena na tržištu rada.

Napredak u usklađivanju entitetskih i kantonalnih zakona sa Zakonom o ravnopravnosti polova je veoma spor. Uprkos povećanom finansiranju, administrativni kapaciteti za osiguranje ravnopravnosti polova na državnom i entitetskim nivoima su i dalje slabi. To onemogućava adekvatno praćenje i provedbu Zakona o ravnopravnosti polova i Akcionog plana o ravnopravnosti polova. Ostvaren je veoma ograničeni napredak u pogledu kampanja za jačanje svijesti i promocije specijalizovanih obuka za državne službenike.

U pogledu nasilja u porodici, određeni napredak je zabilježen u Republici Srpskoj usvajanjem nove Strategije za borbu protiv nasilja u porodici. Napredak u provedbi Državne strategije za sprečavanje i borbu protiv nasilja u porodici je i dalje slab, naročito u pogledu usklađivanja zakonodavstva i skupljanja podataka. Potrebna je dodatna specijalizovana obuka za policijske službenike i pravosuđe.

Određeni napredak postignut je u oblasti **prava djece**. Politike razvoja u ranom djetinjstvu usvojene su u oba entiteta. Usvojen je revidirani državni Akcioni plan za djecu za period 2010.-2014. Opočela je provedba Strategije za zaštitu djece bez roditeljske skrbi u Republici Srpskoj. Ojačano je pravosuđe za maloljetnike, praćenje poštivanja dječjih prava i osnovno obrazovanje. Potrebno je usvojiti revidiranu strategiju za borbu protiv nasilja nad djecom. I dalje postoje razlike između dječjih doplataka među entitetima i kantonima, a doplaci ne odgovaraju potrebama djece i porodica. Djeca su i dalje izložena trgovini i nasilju u porodici.

Postignut je određen napredak u poboljšanju opšteg okvira za obrazovanje. Vijeće ministara je usvojilo početne Osnove kvalifikacijskog okvira u cjeloživotnom učenju. (*vidi 4.1.9 – Obrazovanje i istraživanje*) Međutim, od sredine 2010. nije održan sastanak Konferencije ministara obrazovanja koja je osnovana u cilju poboljšanja koordinacije između 14 ministara obrazovanja. Mali je napredak postignut u povećanju socijalne uključenosti u školama. Pojedine opštine širom zemlje započele su primjenjivati Indeks uključenosti kao sredstvo za samo-ocjenjivanje koje školama omogućava da uz podršku zajednice poboljšaju socijalnu uključenost. U Federaciji je uspostavljeno koordinacijsko tijelo kantonalnih ministara obrazovanja za razmatranje pitanja podijeljenih škola. Međutim, potrebno je uraditi mnogo više kako bi se djelotvorno riješilo pitanje broja podijeljenih škola (ili prakse „dvije škole pod jednim krovom”). Odvajanje djece u školama po etničkim linijama i postojanje prakse „dvije škole pod jednim krovom” u tri kantona, te monoetničkih škola je i dalje prisutno. *De facto* odvajanje i diskriminacija u javnim školama na etničkoj osnovi je i dalje ozbiljan problem. Podijeljeni obrazovni sistemi i sistemi zasnovani na etničkoj osnovi predstavljaju prepreku održivom povratku.

Mali napredak je ostvaren u poboljšanju uslova **socijalno ugroženih osoba i osoba sa invaliditetom**. U Federaciji je usvojena Strategija o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom u FBiH 2010. - 2014. U Republici Srpskoj je u toku provedba Strategije za unapređenje društvenog položaja lica sa invaliditetom u RS 2010. - 2015. Mogućnost ostvarenja prava i beneficija za osobe sa invaliditetom nije zasnovana na potrebama. Kao

rezultat toga, određene kategorije osoba sa invaliditetom ne primaju adekvatne finansijske beneficije. I dalje je prisutna nedovoljna usklađenost u sistemima socijalne zaštite u entitetima i kantonima. Strategija socijalne uključenosti u Republici Srpskoj i na nivou države tek trebaju biti usvojene. Još uvijek nije uspostavljeno vijeće za osobe sa invaliditetom.

U pogledu **politika zabrane diskriminacije**, usvojen je Zakon o zabrani diskriminacije. Međutim, on ne uključuje odrednice vezane za starost i invalidnost i predviđa širok obim izuzetaka. Malo je napretka ostvareno u usklađivanju drugih zakona sa Zakonom o zabrani diskriminacije. Provedba Zakona o zabrani diskriminacije je i dalje slaba. Zabilježeno je vrlo malo tužbi po osnovu diskriminacije. Potrebno je povećati informisanost građana o pravnim lijekovima koji su im dostupni u slučajevima diskriminacije.

Široko je rasprostranjena diskriminacija osoba koje pripadaju lezbijskoj, gej, biseksualnoj i transrodnoj zajednici (LGBT). Aktivisti zajednice LGBT bili su izloženi prijetnjama i uznemiravanjima. Govor mržnje i netolerancija prema osobama koje pripadaju zajednici LGBT od strane medija i političara predstavljaju problem.

U pogledu **radnih prava i prava sindikata**, usvojene su izmjene i dopune zakonodavstva kako bi se osiguralo da zaposleni u Federaciji ostvaruju socijalne beneficije tokom porodijskog odsustva. Međutim, potrebno je uskladiti ukupni pravni okvir u cijeloj zemlji. Potrebno je riješiti pitanje rascjepkanosti zakonodavnog okvira za socijalne beneficije i penzije. Još uvijek nije osnovano državno ekonomsko i socijalno vijeće. Kriteriji i pravni okvir za priznavanje socijalnih partnera na nivou države nisu uspostavljeni.

U oblasti **imovinskih prava**, riješena je velika većina predmeta vezanih za povrat imovine. Međutim, pojedini zahtjevi za povrat imovine nisu riješeni jer je okončan mandat Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih lica i izbjeglica (CRPC). Ne postoji baza podataka o preostalim zahtjevima, a i finansiranje je nedostatno. Registri imovine su u velikoj mjeri nepouzđani.

Sveukupno gledano, ekonomska i socijalna prava se u velikoj mjeri poštuju. Bosna i Hercegovina je usvojila Akcioni plan za provedbu Rezolucije 1325 Vijeća sigurnosti UN-a. Međutim, potrebni su dodatni naponi kako bi se osigurala provedba Zakona o ravnopravnosti polova i Gender akcionog plana kako bi se riješilo nasilje u porodici nad ženama i djecom i kako bi se u školama povećala socijalna uključenost. Provedba Zakona o zabrani diskriminacije je i dalje slaba. Potrebno je uložiti veće napore kako bi se poboljšali uvjeti socijalno ugroženih osoba i osoba sa invaliditetom i ojačala prava radnika, socijalni dijalog, te uloga sindikata.

Poštivanje i zaštita manjina, kulturna prava

Pravni okvir za zaštitu **manjina**¹¹ je uglavnom utvrđen. U provedbi Zakona o nacionalnim manjinama ostvareno je malo napretka. Uticaj Vijeća za nacionalne manjine na donošenje politika je i dalje ograničeno, djelimično zbog nedostatka političke i finansijske podrške. Potrebno je ojačati kulturna prava nacionalnih manjina, uključujući i njihovo učešće u javnom životu.

Nacionalne manjine su i dalje isključene iz državnog Doma naroda i tročlanog Predsjedništva (*vidi 2.1 – Ustav*), jer nisu iz reda tri konstitutivna naroda. Nije ostvaren napredak u provedbi Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima. I dalje je slaba zastupljenost manjina u medijima. Imenovanje članova iz Bosne i Hercegovine u Savjetodavni odbor Vijeća Evrope prema Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina je i dalje neriješeno.

¹¹ Prema Zakonu o zaštiti prava lica koja pripadaju nacionalnim manjinama, u Bosni i Hercegovini živi 17 nacionalnih manjina. Tri konstitutivna naroda - Bošnjaci, Hrvati i Srbi ne čine nacionalne manjine.

Izvjestan napredak je postignut u pogledu romske manjine. Utvrđena su četiri akciona plana u okviru Strategije Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma. Zabilježen je napredak u provedbi akcionih planova za rješavanje problema Roma i to u pogledu stambenog zbrinjavanja i zapošljavanja. Međutim, može se zabilježiti samo mali napredak po pitanju provedbe akcionog plana za zdravlje. Potrebno je ubrzati napore kako bi se osigurala djelotvorna provedba akcionog plana za obrazovne potrebe Roma i drugih manjina i osigurali odgovarajući finansijski resursi za tu svrhu. Potrebno je dodatno obratiti pažnju na održivost provedbe sva četiri akciona plana. Potrebno je ojačati koordinaciju među organima vlasti na državnom i entitetskom nivou i sa nižim nivoima s ciljem osiguranja provedbe akcionih planova za rješavanje problema Roma na transparentan i djelotvoran način. Bosna i Hercegovina učestvuje u Dekadi za uključenost Roma. Međutim, još uvijek nije uspostavljen mehanizam za praćenje provedbe akcionih planova i za dodjelu finansijskih sredstava na svim nivoima. Kantoni i opštine su poduzeli ograničene korake kako bi usvojili, analizirali i revidirali podzakonske akte i uveli odredbe za zaštitu Roma u oblasti zapošljavanja, zdravlja, stambenog zbrinjavanja i obrazovanja.

Još uvijek nije usvojena državna strategija socijalne uključenosti za period 2008.-2013. koja obuhvata romsku populaciju. Potrebno je uložiti veće napore u pogledu upisivanja u matične knjige rođenih i pružanja besplatne pravne pomoći za civilnu registraciju. Potrebno je preduzeti mjere za rješavanje položaja Roma, uglavnom žena kojima prijete gubitak državljanstva. Učešće predstavnika Roma u procesu donošenja odluka je i dalje na niskom nivou. Naročito je težak položaj žena i djece pripadnika romske populacije. Veliki broj romske djece nije upisano u knjigu rođenih i stoga se ne mogu upisati u školu, nemaju zdravstveno osiguranje i predmet su trgovine ljudima i izrabljivanja. Romi su i dalje najugroženija manjina.

U pogledu **izbjeglica i interno raseljenih lica**, na kraju 2010. je u Bosni i Hercegovini živjelo 113 365 interno raseljenih lica, uključujući 7 492 u kolektivnim centrima i 7 000 izbjeglica. Poduzeti su određeni koraci u cilju provedbe Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, naročito u pogledu finansiranja ugroženih grupa koji žive u kolektivnim centrima. Ostvaren je određeni napredak u dodjeli budžetskih sredstava za mjere održivosti u okviru Revidirane strategije. Ipak, još uvijek nisu u potpunosti utvrđeni postupci za dodjelu pomoći za povratak. Diskriminacija u pristupu zapošljavanju, zdravstvenoj njezi, pravu na penziju, te spori napredak u deminiranju i dalje predstavlja prepreke održivom povratku i lokalnoj integraciji interno raseljenih lica.

U pogledu mina preostalih nakon sukoba u periodu 1992.-1995., određeni napredak je ostvaren u provedbi Strategije deminiranja, ali još uvijek nisu očišćena sva područja. Od avgusta 2011. 3 su osobe poginule i 4 povrijeđene u 6 nesreća izazvanih minama. Zakon o deminiranju još uvijek nije usvojen. Radi ispunjavanja cilja koji podrazumijeva da se zemlja očisti od mina do 2019. ovaj zakon mora na odgovarajući način riješiti nadležnosti u prikupljanju sredstava, administrativne i upravljačke kapacitete i koordinaciju mjera iz oblasti deminiranja.

Sveukupno gledano, utvrđen je okvir za zaštitu prava manjina i prava manjina se u velikoj mjeri poštuju. Uprkos dobrom napretku u provedbi akcionih planova za stambeno zbrinjavanje i zapošljavanje, Romi se i dalje suočavaju sa diskriminacijom i žive u vrlo teškim životnim uslovima. Potrebno je uložiti veće napore u provedbi akcionih planova za zdravlje i obrazovanje, te u pogledu upisivanja u knjige rođenih. Potrebno je poboljšati pristup izbjeglica pravima na penziju, zdravstvenoj njezi i socijalnoj zaštiti. Poduzeti su ograničeni koraci u cilju provedbe Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma. Poteškoće u pogledu ekonomske reintegracije, pristupa zdravstvenoj njezi, socijalnoj zaštiti, penzionisanja i zapošljavanja manjinskih povratnika i dalje su glavne prepreke održivom povratku i lokalnoj integraciji.

2.3. Regionalna pitanja i međunarodne obaveze

Provedba **Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma** se nastavila, ali politički predstavnici iz Republike Srpske su često dovodili u pitanje teritorijalni integritet države (*vidi 2.1 – Ustav*).

Saradnja sa **Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ)** je i dalje zadovoljavajuća. Na operativnom nivou je saradnja između MKSJ-a i vlasti na državnom i entitetskom nivou bila adekvatna, a pristup svjedocima i arhivima je i dalje dobar. Nastavljeno je *procesuiranje predmeta ratnih zločina pred domaćim sudovima*. Završeni su svi predmeti koje je MKSJ prenio na Posebno odjeljenje za ratne zločine Suda BiH prema Pravilu 11-bis¹². U toku perioda izvještavanja Sud BiH i Tužilaštvo BiH su i dalje dobro izvršavali svoje obaveze. Tužilaštva u Bosni i Hercegovini su pokrenula značajan broj suđenja i optužnica za ratne zločine. Određeni napredak je postignut u provedbi Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (*vidi 2.1 – Pravosudni sistem*).

Odvija se saradnja između sudova i tužilaštava iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije. U toku je provedba njihovih bilateralnih sporazuma o uzajamnom izvršenju kazni u krivičnim stvarima i izvršenju sudskih odluka. Napori na procesuiranju slučajeva ratnih zločina su i dalje otežani pravnim preprekama za izručenja u Zakonu o krivičnom postupku, ali su poduzeti određeni praktični koraci na prevazilaženju tih prepreka. Vode se prvi slučajevi u skladu sa sporazumom sa Hrvatskom prema kojem osobe osuđene za ratne zločine u Hrvatskoj, a koje su prebjegle u Bosnu i Hercegovinu, mogu služiti kaznu u BiH.

Bosna i Hercegovina je ispoštovala Odluku Vijeća o pružanju opšte podrške Međunarodnom krivičnom sudu i promovisanju najšireg mogućeg učešća¹³. Međutim, BiH i dalje ima bilateralni sporazum iz 2003. godine o imunitetu sa Sjedinjenim Američkim Državama kojim se daje izuzeće od jurisdikcije **Međunarodnog krivičnog suda**. To nije u skladu sa zajedničkim stavovima EU o integritetu Rimskog statuta, kao ni sa vodećim principima EU o bilateralnim sporazumima o imunitetu. Bosna i Hercegovina treba da postigne usklađenost sa stavom EU.

Parlamentarna skupština **Vijeća Evrope** vrši nadzor napretka koji Bosna i Hercegovina postiže u ispunjavanju obaveza i opredijeljenosti vezano za njeno članstvo u Vijeću Evrope. Bosna i Hercegovina je imenovala svoje članove u Parlamentarnoj skupštini Vijeća Evrope, ali ne i savjetodavnih tijela. Provedba uslova nastalih iz konvencija Vijeća Evrope je i dalje nedovoljna.

Ostvaren je značajan napredak u pogledu **procesa Sarajevske deklaracije**, započetog Sarajevskom deklaracijom od 31. januara 2005. Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora i Srbija sarađuju u okviru ovog procesa u cilju iznalaženja rješenja za izbjeglice koje su raseljene zbog oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji između 1991. i 1995. godine. Države i dalje ostvaruju napredak na mnogobrojnim neriješenim pitanjima kao što je razmjena podataka, lični dokumenti, javni podaci, penzije i mehanizmi zaklada, u okviru uspostavljenih regionalnih radnih grupa. Nakon sastanaka u junu i septembru 2011. godine, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora i Srbija su se složile oko mnogih pitanja, uključujući i ono u pogledu teksta zajedničke deklaracije koja treba biti potpisana na ministarskoj konferenciji u novembru 2011. godine u Beogradu. Takođe je dogovoren regionalni višegodišnji program za rješavanje potreba najranjivijih izbjeglica, a dogovoreno je i da donatorska konferencija bude održana u prvoj polovini 2012. godine u Sarajevu.

¹² Predmeti koje je MKSJ prenio na procesuiranje pred domaćim sudovima

¹³ Odluka vijeća 2011/168/ZVSP od 29. marta 2011.

Što se tiče **nestalih osoba**, u septembru 2011. godine je još uvijek bilo približno 14 000 osoba nestalih tokom sukoba u regionu. Od tog broja je otprilike 10 000 vezano za sukobe u Bosni i Hercegovini, 2 000 za sukobe u Hrvatskoj i preko 1 800 za sukobe na Kosovu. U januaru 2011. je državno Tužilaštvo preuzelo od lokalnih tužilaca nadležnosti vezane za ekshumacije iz masovnih grobnica. U provedbi Zakona o nestalim osobama je ostvaren ograničen napredak. Međunarodna komisija za nestale osobe i Institut za nestale osobe BiH su pokrenuli bazu podataka Centralne evidencije nestalih osoba. Vijeće ministara je dodijelilo odgovarajuća sredstva za podršku radu Instituta za nestale osobe BiH. Međutim, nastavljeni su politički pritisci i pokušaji podriivanja rada Instituta. Postojanje sekundarnih masovnih grobnica i dalje otežava identifikaciju nestalih osoba u Bosni i Hercegovini.

Regionalna saradnja i dobrosusjedski odnosi čine suštinski dio procesa približavanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji. Bosna i Hercegovina je i dalje aktivan učesnik u inicijativama regionalne saradnje, kao što je Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECP), Regionalno vijeće za saradnju (RCC), zatim Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA), Sporazum o energetske zajednici, Evropski sporazum o zajedničkom vazдушnom prostoru i Strategija EU za dunavsku regiju. U martu je, u okviru SEECP-a, Bosna i Hercegovina usvojila Regionalni strateški dokument i Akcioni plan za pravosuđe i unutrašnje poslove 2011.-2013. Izvršene su mnoge regionalne aktivnosti koje je organizovao Sekretarijat RCC-a, smješten u Sarajevu. Bosna i Hercegovina je usvojila odluku o priznanju carinskog pečata Kosova, koja je važna za provedbu CEFTA-e. Bosna i Hercegovina i dalje aktivno podržava Igmansku inicijativu za pomirenje, koja okuplja NVO-e iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore i inicijativu za RECOM.

Bilateralni odnosi sa drugim zemljama iz procesa proširenja su i dalje stabilni. Kao prateća aktivnost potpisivanja bilateralnih sporazuma o policijskoj saradnji između Bosne i Hercegovine i država u regionu, usvojena je odluka o uspostavljanju mreže policajaca Bosne i Hercegovine u državama regiona, EUROPOL-u i u određenim državama EU. U aprilu su se predsjednici Bosne i Hercegovine, Turske i Srbije sastali u Beogradu. U tom sastavu održani su i drugi sastanci na različitim ministarskim nivoima.

Odnosi sa *Albanijom* su ostali dobri. Provedba postojećih bilateralnih sporazuma i protokola se i dalje odvija neometano.

Odnosi sa *Hrvatskom* su intenzivirani. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je u izvještajnom periodu više puta posjetilo Hrvatsku. Hrvatska je iskazala podršku evropskim integracijama Bosne i Hercegovine. Ograničen napredak je ostvaren u rješavanju neriješenih pitanja, uključujući pitanje korištenja luke Ploče, obilježavanje granica, imovinska pitanja, dvojno državljanstvo i povratak izbjeglica. Međudržavna komisija za granice je nastavila sa sastancima, ali nije postignut dogovor o neriješenim pitanjima obilježavanja granica. Države su potpisale dva sporazuma vezana za rijeku Savu. Potpisan je i sporazum o readmisiji po skraćenom postupku i sporazum o policijskoj saradnji u borbi protiv prekograničnog kriminala, koji omogućava razmjenu podataka o istragama i imenovanju policijskih oficira za vezu. U aprilu je u Sarajevu održan prvi sastanak zajedničke radne grupe, kako bi se razgovaralo o reviziji Sporazuma o pograničnom saobraćaju i Sporazuma o slobodnom tranzitu kroz luku Ploče i Neum u Bosni i Hercegovini. Predsjednik Hrvatske je prisustvovao komemoraciji u Srebrenici u julu.

Odnosi sa *Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom* su ostali dobri. Započeti su pregovori o sporazumima o saradnji u oblasti zdravstva i medicine, uzajamnog izvršenja sudskih odluka u krivičnim stvarima i o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima.

Odnosi sa *Crnom Gorom* se i dalje poboljšavaju. Potpisana su tri sporazuma iz oblasti graničnih prelaza za lokalni transport, graničnih prelaza za međunarodni transport i odbrane.

Stupili su na snagu sporazumi u oblasti turizma i razmjene podataka u pogledu socijalnog osiguranja. Još uvijek se čeka na razgraničavanje granice.

Odnosi sa *Srbijom* su se dodatno poboljšali. Sporazum u oblasti obrazovanja, kulture i sporta je stupio na snagu. Potpisano je pet sporazuma u oblasti turizma, zaštite od prirodnih i drugih katastrofa, saradnje u veterinarstvu, policijske saradnje i razmjene podataka u pogledu socijalnog osiguranja. Potpisan je i Sporazum o privremenom zapošljavanju državljana Bosne i Hercegovine u Srbiji. U julu je predsjednik Tadić obavio službenu posjetu Sarajevu i susreo se sa članovima Predsjedništva. Međutim, još uvijek je otvoreno pitanje obilježavanja granica.

U okviru Posebnog sporazuma o paralelnim odnosima između Republike Srpske i Srbije, Ministarstvo ekonomskih odnosa i regionalne saradnje Republike Srpske i Ministarstvo vanjskih poslova Srbije potpisali su memorandume o razumijevanju u više oblasti saradnje. Vlada Republike Srpske i Vlada Srbije su održale zajedničku sjednicu u Banja Luci.

Nema službenih odnosa sa *Kosovom*¹⁴, pošto Bosna i Hercegovina nije priznala Kosovo kao nezavisnu državu. BiH ne priznaje pasoše Kosova, a nisu poduzeti nikakvi koraci kako bi se uspostavile procedure da se građanima Kosova omogući da dobiju vize slične onima koje izdaju države članice EU koje nisu priznale Kosovo.

Odnosi sa *Turskom* su intenzivirani. Na snagu je stupio sporazum o saradnji u oblasti zdravstva. Počeli su pregovori o izmjenama i dopunama Sporazuma o slobodnoj trgovini. Parafiran je tekst prvog sporazuma o readmisiji. Turski ministar spoljnih poslova je u oktobru 2010. i u septembru 2011. godine posjetio Bosnu i Hercegovinu kako bi podstakao bilateralnu ekonomsku saradnju i direktna strana ulaganja.

Sveukupno gledano, saradnja Bosne i Hercegovine sa MKSJ-om je i dalje na zadovoljavajućem nivou, a napravljeno je više značajnih koraka u pravcu procesuiranja ratnih zločina i pronalaženju osoba nestalih tokom sukoba od 1992. do 1995. godine. Država je nastavila aktivno učesće u regionalnoj saradnji i održavanju dobrosusjedskih odnosa. Potrebni su odlučniji naponi kako bi se riješila preostala granična i imovinska pitanja i otklonile pravne prepreke za izručenja sa susjednim zemljama.

3. EKONOMSKI KRITERIJI

U razmatranju ekonomskog razvoja u Bosni i Hercegovini, pristup Komisije zasniva se na zaključcima Evropskog vijeća u Kopenhagenu u junu 1993. godine, u kojima se navodi da članstvo u Uniji zahtijeva postojanje funkcionalne tržišne ekonomije i sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama u Uniji.

3.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Bitni elementi ekonomske politike

Poteškoće u formiranju vlasti na državnom i federalnom nivou nakon opštih izbora u oktobru 2010. godine i činjenica da Fiskalno vijeće nije usvojilo Globalni okvir za fiskalnu politiku za period 2011.-2013. uticale su na ekonomsku i fiskalnu politiku. U stanju povećane neizvjesnosti u vezi sa kratkoročnom i dugoročnom projekcijom fiskalne politike, vlasti su u januaru 2011. godine dostavile svoj peti Ekonomski i fiskalni program za period 2011.-2013. Program je fragmentiran i ne odražava koherentnu formulaciju ekonomskih i fiskalnih politika. On nije u potpunosti uključen u budžetske procedure, a njegovi ciljevi nisu

¹⁴ Prema UNSCR 1244/1999

adekvatno brojčano izraženi i za njih ne postoje konkretne mjere u području politika. Aktivnosti u skladu sa *stand-by* aranžmanom sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF) su bile uglavnom zadovoljavajuće do oktobra 2010. godine, kada je Odbor MMF-a odobrio drugu i treću reviziju. Međutim, zbog poteškoća u formiranju vlasti na državnom nivou, razgovori o daljnjem programu su odgođeni. Prvi razvojni kredit Svjetske banke je isplaćen u oktobru 2010. godine. *Sveukupno gledano*, konsenzus o ekonomskoj i fiskalnoj politici je slabiji.

Makroekonomska stabilnost

Nakon recesije tokom 2009. godine, koja je uzrokovala pad realnog BDP-a za 2,9%, u 2010. godini se zemlja umjereno oporavila. Zabilježena je pozitivna realna stopa rasta od 0,7%, pod uticajem vanjske potražnje. Domaća potražnja se povećala, uz podršku relativno stabilnog priliva doznaka. Industrijska proizvodnja se u 2010. godini blago povećala, u čemu su bile vodeće djelatnosti orijentisane ka izvozu, ali je nezaposlenost i dalje veoma visoka. Dohodak po glavi stanovnika, mjereno po standardima kupovne moći, je sa postotka od 31% u 2009. godini pao na 30% prosjeka EU-27 u 2010. godini. Fiskalni položaj je nešto bolji, što je rezultat mjera fiskalnog prilagođavanja, provedenih u okviru programa Međunarodnog monetarnog fonda i rasta prihoda. Zbog poboljšanja stanja u trgovini i deficita tekućeg računa te zbog povoljnog nivoa deviznih rezervi, potrebe za finansiranjem izvana su se u 2010. godini smanjile. Dostupni pokazatelji za 2011. godinu ukazuju da ekonomski oporavak jača pošto je obim industrijske proizvodnje u prvih sedam mjeseci porastao za 8,1% godišnje. *Ukupno gledano*, privreda polako dobija na snazi nakon recesije u 2009. godini, ali je oporavak osjetljiv.

Deficit tekućeg računa smanjen je sa 6,2% BDP-a u 2009. godini na 5,6% u 2010. godini. Trgovinski deficit je smanjen za 4,8%, sa 27,8% BDP-a u 2009. godini na 25,9% u 2010. godini, što je doprinijelo poboljšanju tekućeg računa. Izvoz se nominalno povećao za 27,7%, a uvoz za 10,2%. Viškovi na računima usluga i prihoda su se smanjili za 8,6% odnosno 23,2%, dok se višak na računima tekućih transakcija povećao za 3,1% potpomognut relativno stabilnim protokom doznaka. Deficit tekućeg računa se uglavnom finansirao novim kreditima iz inostranstva. Međutim, trend poboljšanja trgovinskog bilansa je preokrenut u drugoj polovini 2010. godine, jer je nominalno povećanje uvoza prevazišlo povećanje izvoza. To pogoršanje se nastavilo u prvoj polovini 2011. godine, kada je trgovinski jaz zabilježio godišnje povećanje od 18,3%. I uvoz i izvoz su povećani za 18,3%, a rudarstvo i proizvodnja su glavni sektori koji su bilježili rast izvoza. Vanjski javni dug Bosne i Hercegovine je u 2010. godini povećan za 20,2%, sa 21,8% BDP-a u 2009. na 25,7% u 2010. godini, uglavnom zbog isplata u kontekstu programa MMF-a i programa Svjetske banke. U prvoj polovini 2011. godine vanjski javni dug je blago smanjen za 1,5%. Na međunarodne javne kreditore otpada 89% vanjskog duga države. Grupa Svjetske banke je i dalje najveći kreditor. Službene devizne rezerve su u prvoj polovini 2011. u odnosu na kraj 2010. godine smanjene za 5,7%, ali još uvijek pokrivaju uvoz za oko pet mjeseci. *Sveukupno gledano*, vanjski debalans je polako počeo da raste nakon oštrog smanjenja u 2009. i prvoj polovini 2010. godine, iako je deficit tekućeg računa još uvijek mnogo niži nego prije krize.

Prosječna stopa nezaposlenosti je u 2010. godini bila veoma visoka i iznosila 27,2%. Registrovana nezaposlenost je u junu 2011. godine dostigla 43,1%, dok je prema Istraživanju radne snage po metodologiji Međunarodne organizacije rada, provedenom na godišnjem nivou u aprilu/maju, nezaposlenost povećana na 27,6% u 2011. sa 27,2% u 2010. godini. Bila je posebno visoka među mladima (57,9% za mlade uzrasta između 15 i 24 godine, prema Istraživanju radne snage). U prvoj polovini 2011. godine najveći godišnji rast zaposlenosti je registrovan u obrazovanju, nekretninama i zdravstvu, dok je zaposlenost smanjena u

poljoprivredi, rudarstvu i proizvodnim djelatnostima, kao i u trgovini i građevinarstvu. Uprkos već postojećem velikom javnom sektoru u Bosni i Hercegovini, broj zaposlenih u javnoj upravi je u prvih šest mjeseci 2011. godine dodatno povećan za 2,1% godišnje. Prosječne mjesečne nominalne bruto plate su se u 2010. godini povećale za 1,8% i ostale relativno stabilne u prvih sedam mjeseci 2011. godine. Nedovoljna strukturalna fleksibilnost, izražena kroz faktore kao što su visoke stope socijalnih doprinosa, loše usmjereni socijalni transferi i niska pokretljivost radne snage, i dalje ometaju otvaranje novih radnih mjesta i spremnost na rad. *Sveukupno gledano*, uslovi na tržištu rada su i dalje loši, a u korist im nije išla slaba dinamika rasta.

Godišnja inflacija je u 2010. godini dosegla 2,1%, u odnosu na -0,4% u 2009. godini. Inflacijski trend je uglavnom uzrokovan porastom cijena hrane i transporta prema kraju godine. U prvih sedam mjeseci 2011. godine je inflacija nastavila rasti i u julu dostigla 3,9%, čime je prosječna stopa inflacije za 12 mjeseci povećana na 3,1%. Monetarna politika Centralne banke nastavlja se u okviru aranžmana Valutnog odbora, kojim je valuta BiH vezana za euro, zbog čega uživa visok nivo pouzdanosti i povjerenja. Postavke monetarne politike su tokom 2010. godine ostale nepromijenjene. Od februara 2011. godine je minimalna obavezna rezerva za kratkoročne depozite smanjena sa 14% na 10%. Bez obzira na to, rezerve bankovnog sistema kod Centralne banke su i dalje značajno iznad obaveznog minimalnog nivoa. Monetarni agregat M2 je u julu povećan za 6% godina-na-godinu. *Ukupno gledano*, monetarna i finansijska stabilnost je očuvana, dok inflacija raste.

Fiskalna situacija je u 2010. godini bila pod povoljnim uticajem poboljšane ekonomske aktivnosti, koja je dovela do povećanih prihoda, te mjera prilagođavanja provedenih u sklopu programa MMF-a. Konsolidovani budžetski deficit je smanjen na 2,5% BDP-a, što je značajno ispod rezultata od 4,5% za 2009. godinu. Međutim, udio opšteg vladinog sektora u BDP-u je i dalje visok, sa prihodima za 2010. godinu na 44,4% BDP-a. Mjere prilagođavanja na rashodnoj strani su obuhvatale smanjenje plata i beneficija u javnom sektoru, što je dovelo samo do marginalnog nominalnog povećanja konsolidovanih izdataka za plate od 0,5%. Konsolidovani prihodi su u 2010. godini narasli za 5%. 44% prihoda je poticalo od indirektnog oporezivanja, koje je povećano za 6,7%, pod uticajem poboljšane ekonomske aktivnosti, razvoja uvoza i uvoznih cijena i povećanja akciza na duhan i naftne derivate, čime je amortizovano kontinuirano smanjenje taksi i tarifa utvrđenih u Privremenom sporazumu o trgovini, koji je na snazi od sredine 2008. godine. U rashodima je u 2010. godini zabilježeno godišnje povećanje od 1,6%. Tekuća potrošnja je dominantna u budžetu, u kojem plate čine 29,2% ukupnih izdataka, a subvencije i transakcije (uglavnom socijalne beneficije) 39,2%. Bilans prikupljenih socijalnih doprinosa u odnosu na isplaćene socijalne beneficije je pokazao pozitivan povrat, zahvaljujući istovremenom porastu doprinosa i padu beneficija. Fiksna stopa poreza na dohodak u Republici Srpskoj je u 2011. godini povećana sa 8% na 10% a ukinut je prag neoporezivog dohotka. Nakon izmjena i dopuna Zakona o socijalnim doprinosima u Republici Srpskoj, ukupna stopa socijalnih doprinosa je od januara 2011. godine povećana sa 30,6% na 33% bruto plate. Akcize na duhan su od 2011. godine povećane.

Neusvajanje Globalnog okvira za fiskalne politike za period 2011.-2013. i 2012.-2014. ozbiljno je narušilo budžetsko planiranje za 2011. godinu i nadalje, kao i održivost i kredibilitet fiskalne politike u Bosni i Hercegovini. Parlament Republike Srpske je u decembru 2010. godine usvojio entitetski budžet za 2011. godinu. Planirani su isti nominalni izdaci kao i u budžetu za 2010. godinu. U Federaciji je u prvom kvartalu na snazi bio privremeni budžet. Budžet Federacije za 2011. godinu je usvojen u martu, sa planiranim nivoom ukupnih rashoda za 9% nižim nego u 2010. godini, uz veliku neizvjesnost oko finansiranja budžeta. Na državnom nivou su u prva tri tromjesečja 2011. godine na snazi bili privremeni budžeti. Predsjedništvo je u aprilu usvojilo državni budžet za 2011. godinu, koji je pokazao povećanje u obimu od 2% u odnosu na 2010. godinu. Međutim, Parlament još uvijek

nije usvojio budžet. Svi budžeti su utvrđeni bez postojanja srednjoročne budžetske strategije. Federacija je u julu uradila reviziju svog budžeta za 2011. godinu, kako bi omogućila određeno povećanje posebnih socijalnih beneficija, što je dijelom nadoknađeno smanjenjem izdataka za investicije i plate. Republika Srpska planira da uradi rebalans svog budžeta za 2011. godinu u oktobru. U maju 2011. godine su koeficijenti distribucije za raspodjelu indirektnih prihoda sa jedinstvenog računa Uprave za indirektno oporezivanje korigovani po prvi put od 2008. godine. Koeficijent raspodjele za Federaciju je blago smanjen sa 64,39% na 63,98% u korist koeficijenta za Republiku Srpsku, koji je blago povećan sa 32,06% na 32,47%. Koeficijent raspodjele za Brčko Distrikt je ostao 3,55%. Koeficijenti raspodjele su zasnovani na podacima o krajnjoj potrošnji. *Ukupno gledano*, pouzdanost i predvidljivost fiskalne politike u Bosni i Hercegovini je ugrožena nepostojanjem dogovora o Globalnim fiskalnim okvirima, koje čini ozbiljnu prepreku srednjoročnom budžetskom planiranju i održivosti.

U 2010. godini je opšti dug vladinog sektora, domaći i strani, iznosio 38,8% BDP-a, u odnosu na 34,5% u 2009. godini. Vanjski dug čini 25,7% BDP-a, a unutrašnji dug 13,1%. Unutrašnjim javnim dugom upravljaju i otplaćuju ga entiteti (Federacija 49,5%, Republika Srpska 49%, Brčko Distrikt 1,5%). Verifikacija zahtjeva vezanih za staru deviznu štednju je uznapredovala. Republika Srpska i Federacija su u 2010. i 2011. godini nastavile izdavati obveznice kako bi pokrile dug. Osim toga, Republika Srpska je u maju i junu 2011. godine po prvi put izdala kratkoročne trezorske zapise, koji služe za privremeno finansiranje budžetskog deficita Republike Srpske zasnovanog na gotovini. Zabilježena je visoka potražnja za ponuđenim trezorskim zapisima i ostvareni su relativno povoljni uslovi. *Ukupno gledano*, iako je omjer dug-BDP još uvijek relativno umjeren, njegov trend rasta treba pažljivo nadzirati.

Iako je primjetan trend ekonomskog oporavka, nepotpun proces reformi je prepreka postavljanju temelja za održiv rast u Bosni i Hercegovini, koji bi bio generisan većim uticajem domaćih faktora. Sve veći trgovinski jaz i povećanje deficita tekućeg računa pokazuje da se opet pojavljuju vanjski debalansi. Proizvodni kapaciteti i konkurentnost ekonomije su i dalje niski, budući da domaći izvori rasta nisu iskorišteni na odgovarajući način, a nivo domaće štednje je i dalje nizak. Aranžman Valutnog odbora i dalje uživa visok nivo povjerenja i pouzdanosti, a nepostojanje dogovora o Globalnom okviru za fiskalne politike za period 2011.-2013. i 2012.-2014. je ozbiljna prijetnja transparentnosti, pouzdanosti i održivosti javnih finansija i ozbiljna prepreka kratkoročnom i srednjoročnom budžetskom i opštem ekonomskom planiranju. *Ukupno gledano*, sve lošiji kvalitet budžetskih procesa opterećuje održivost makroekonomske politike, iako je očuvana finansijska i monetarna stabilnost.

Međusobno djelovanje tržišnih snaga

Procjenjuje se da je udio privatnog sektora u BDP-u ostao stabilan na oko 60% BDP-a u 2010. godini. U Republici Srpskoj nije bilo daljnjeg napretka u privatizaciji. Nakon odluke vlade da ne otpočine njihovu privatizaciju, strateška preduzeća, kao što su preduzeće za proizvodnju električne energije, aerodrom Banja Luka i pošta, su ostala javna. Do septembra 2011. u Republici Srpskoj je prodano oko 69% početne mase kapitala u državnom vlasništvu predviđenog za privatizaciju, što je nepromijenjeno od prošle godine. U Federaciji je samo jedno od devet preduzeća iz revidiranog plana privatizacije djelimično privatizirano putem berzovnih transfera, u čemu je dostignuta cijena manja od polovine procijenjene vijednosti preduzeća. Pokušaji privatizacije preostalih osam preduzeća su bili neuspješni, iako se u nekim slučajevima radilo o ponovljenoj ponudi. Nijedno od preduzeća koja su smatrana „strateškim“, kao što su preduzeće za proizvodnju električne energije i fabrika duhana, nisu

bila predmet privatizacije. U restrukturiranju i likvidaciji preduzeća u društvenom vlasništvu je došlo samo do sporog napretka. Većina cijena je liberalizovana, iako još uvijek postoji stanovit broj administrativno određenih cijena (npr. za komunalije, uključujući električnu energiju i plin). *Ukupno gledano*, već treću godinu uzastopno nije bilo napretka u planiranom procesu privatizacije.

Ulazak i izlazak sa tržišta

Nakon ekonomske krize je broj novoregistrovanih preduzeća u 2010. godini smanjen za 50%. Postupci registrovanja imovine na nekim sudovima su u 2010. godini značajno skraćeni, na primjer na sarajevskom sudu sa 84 na 33 dana. Prosječno vrijeme potrebno za pokretanje poslovne aktivnosti je u 2010. godini smanjeno sa 60 na 55 dana. Rokovi i troškovi sudske registracije su usklađeni među entitetima, kao i notarske naknade. Međutim, proces za dobijanje svih potrebnih dokumenata i dozvola je i dalje dug, a preduzeća se još uvijek moraju registrovati u oba entiteta ako žele da posluju u cijeloj državi. U drugoj fazi projekta smanjenja broja propisa u Federaciji, u više ministarstava je usvojeno sedam podzakonskih akata, kako bi se pravilno usmjerilo 109 administrativnih postupaka vezanih za poslovne aktivnosti, a na nivou kantona i opština su provedena neka administrativna poboljšanja. Uvedene su smjernice za postupke oporezivanja rada. *Ukupno gledano*, zabilježen je određeni napredak, naročito u postupcima registracije.

Pravni sistem

Pravni sistem u Bosni i Hercegovini je i dalje složen. Dok je u nekim područjima standard zakonodavstva relativno visok, praktična provedba i primjena zakonâ je često loša, zbog slabog kapaciteta ključnih institucija za provedbu. Prosječno vrijeme od 595 dana koliko je potrebno za rješavanje sporova sudskim putem u cilju provođenja ugovora je i dalje dugo. Vladavina prava je slaba, a sudstvo ne funkcioniše efikasno, podložno je opstrukcijama stranaka i ne pokriva adekvatno trgovačke aktivnosti. *Sveukupno gledano*, poslovnim okruženju i dalje šteti slaba vladavina prava, korupcija i nepouzdana provedba ugovorâ.

Razvoj finansijskog sektora

U finansijskom sektoru dominiraju banke koje se uglavnom bave tradicionalnim kreditnim i štednim poslovima. Udio potraživanja od privatnog sektora u BDP-u je u prvom dijelu 2011. godine bio 55%, u odnosu na 58% prethodne godine. U zemlji radi dvadeset devet banaka, jedna manje nego prošle godine, pošto je jedna banka u Federaciji u likvidacijskom postupku. Dvije banke su pod privremenom upravom. Dvadeset i jedna banka je u stranom vlasništvu, sedam u domaćem privatnom vlasništvu i u jednoj je država većinski vlasnik. Iako su izgubile nekih 2,4% udjela, pet najvećih banaka još uvijek imaju više od polovine ukupne aktive bankarskog sektora. Banke u stranom vlasništvu su u 2010. godini posjedovale oko 90% ukupne aktive bankovnog sistema. Aktiva bankarskog sektora je u periodu između trećeg kvartala 2010. i drugog kvartala 2011. godine bila relativno stabilna. Koeficijent adekvatnosti kapitala je sa 15,6% u trećem kvartalu 2010. pao na 15,5% u drugom kvartalu 2011. godine, te je još uvijek dovoljno iznad zakonskog minimuma od 12%, koji je sam po sebi značajno viši nego 8% koliko se zahtijeva Sporazumom Bazel II.

Nakon što je 2009. godine imao ukupni neto profit od 12,6 miliona €, bankarski sektor je 2010. godinu završio sa ukupnim neto gubitkom od 63,6 miliona €. Kvalitet kreditnog portfolia se nastavio pogoršavati. Udio neotplaćenih kredita u ukupnim kreditima je u drugoj polovini 2011. godine dosegao 11,8%, što je najviši nivo od 2001. godine, u odnosu na 9,2%

u trećem kvartalu 2010. godine, dok se iznos kredita povećao. Bez obzira na to, pokazatelji profitabilnosti bankarstva su ukazali na značajan trend porasta u drugom kvartalu 2011. godine. Prosječni povrat na kapital je povećan sa -3,5% u trećem kvartalu 2010. godine na 3,5%, dok je prosječni povrat na aktivu porastao sa -0,4% na 0,4%. Pokazatelji likvidnosti su se u tom periodu blago pogoršali time što je stopa likvidne aktive u odnosu na ukupnu aktivu pala sa 29,3% na 26,2%, a stopa likvidne aktive u odnosu na kratkoročnu finansijsku pasivu je pala sa 50,3% na 46,2%. Dvadeset pet banaka učestvuje u programu osiguranja depozita. Nivo pokrivenosti u programu je ostao nepromijenjen, na oko 18 000 €. U martu 2011. godine je Republika Srpska izvršila izmjene i dopune Zakona o Agenciji za bankarstvo, uspostavljajući instituciju ombudsmena za bankovni sistem i proširujući nadležnosti Agencije na nadzor i zaštitu od pranja novca i finansiranja terorizma. Tim izmjenama i dopunama je Agenciji dodijeljena i funkcija zaštite potrošača. *Sveukupno gledano*, uprkos sve većem postotku neotplaćenih kredita, finansijska stabilnost je očuvana.

Godišnji kreditni rast je nastavio rastući trend i u julu 2011. godine dosegao 6,7%, iako polazeći sa niske osnove. Krediti za domaćinstva su narasli za 2,8%, a krediti za privatna preduzeća za 7,7%. Povrat depozita je u poređenju na godišnjem nivou izgubio na brzini, dok je u julu porastao za 2,2%. Do ove promjene je došlo uglavnom zbog privatnih domaćinstava, koja su povećala svoju štednju za 10,7%, dok je poslovni sektor povećao svoje depozite za 6,6%. Kao posljedica tih promjena, omjer kredita i depozitâ se povećao sa 113,5% u oktobru 2010. na 120% u julu 2011. godine. Razlika između prosječnih kamatnih stopa na kredite i depozite kod komercijalnih banaka je u četvrtom kvartalu 2010. godine smanjen za 18 osnovnih poena na nivo od 7,87%, uglavnom zbog nižih kamatnih stopa na kredite. Taj nivo ukazuje na još uvijek visoke troškove posredovanja. *Sveukupno gledano*, nakon oštre korekcije tokom finansijske i ekonomske krize, kreditne aktivnosti opet dobijaju na snazi.

U prvoj polovini 2011. godine, lokalna tržišta dionica su malo povratila snagu, bilježeći rast od 4% do 7,2% glavnih indeksa sarajevske odnosno banjalučke berze. Njihova zajednička kapitalizacija tržišta se povećala na 47% BDP-a u prvih sedam mjeseci 2011. sa 44% BDP-a u 2010. godini. Kumulativni promet godinu-na-godinu se skoro udvostručio u periodu januar-juli 2011. godine, uglavnom pod uticajem dva izdanja T-zapisa Republike Srpske (maj-juni 2011.). Sektor osiguranja je i dalje mali i relativno slab i u 2010. je činio 1,9% BDP-a, što predstavlja malo povećanje. Godišnji rast premija je blago povećan na 2,9%, u poređenju sa 1,4% godišnjeg rasta u 2009. godini. Dominantan segment na tržištu je bilo neživotno osiguranje, koje je činilo 84,2% ukupnog tržišta. Broj preduzeća aktivnih na tržištu se krajem 2010. godine smanjio na 25, nakon što je Agencija za nadzor osiguranja Federacije ukinula dozvolu Hercegovina osiguranju. *Ukupno gledajući*, finansijsko posredovanje nebankarskog sektora je i dalje slabo.

3.2. Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije

Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Vanjski debalansi se povećavaju, a fiskalni debalansi su i dalje visoki, iako su mjere prilagođavanja, provedene u sklopu međunarodnih programa pomoći, donekle doprinijele fiskalnoj konsolidaciji. Neusvajanje Globalnog okvira za fiskalnu politiku za period 2011.-2013. i kašnjenje u formiranju vlasti na državnom i nivou Federacije je oslabilo ne samo čvrstinu, transparentnost, održivost i pouzdanost javnih finansija i ekonomske politike, nego i planiranje i odlučivanje ekonomskih subjekata. Spora reforma sistema socijalnih beneficija, još uvijek spor tempo ekonomske reforme, posebno u Federaciji, brojne prepreke razvoju privatnog sektora i sastav budžetskih rashoda, u kojima sve više dominiraju tekući troškovi, na štetu aktivnosti koje potiču rast, još uvijek narušavaju dodjelu resursa koja bi bila više

orijentisana ka rastu i jačanju domaćih izvora rasta. Nezaposlenost je ostala visoka. Napredak prema stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora u državi je ograničen. *Ukupno gledajući*, funkcionisanje tržišnih mehanizama i dalje koče poremećaji, prevelika uloga države i nedostatak konkurencije, što onemogućava efikasnu dodjelu resursa.

Ljudski i fizički kapital

Napredak na području obuke i obrazovanja je ograničen. Vijeće ministara usvojilo je koncept Okvira za kvalifikacije (Početni okvir za kvalifikacije) u Bosni i Hercegovini. Međutim, neslaganje između potreba za kvalifikacijama na tržištu rada i profila i broja diplomanata sistema stručnog i društvenog obrazovanja jača druge strukturne slabosti, kao što je niska pokretljivost radne snage, te i dalje predstavlja problem. Saradnja između sektora obrazovanja i poslodavaca je još uvijek slaba, a informisanost o obučenosti ljudskog kapitala je i dalje mala. *Ukupno gledano*, nedostatak strukturne fleksibilnosti i slabi rezultati sistema obuke i obrazovanja štete ispravnom funkcionisanju tržišta rada.

Tokom 2010. je ostvaren napredak u aktivnostima na poboljšanju infrastrukture na pan-evropskom koridoru Vc. Regulatorno tijelo za željeznice je uvelo set propisa u skladu sa direktivama EU o željeznicama. Održavanje i nadogradnja puteva je nastavljena, ali je napredak bio spor, pošto dio planirane izgradnje nije urađen radi finansijskih poteškoća nekih izvođača. Vlade Republike Srpske i Federacije su krajem 2010. raskinule ugovore sa slovenskim preduzećima nakon nekoliko mjeseci neaktivnosti na važnim projektima na autoputevima. Neto direktna strana ulaganja (FDI) su u 2010. godini smanjena za više od 70%, na samo 0,4% BDP-a. Odliv je zabilježen u finansijskom posredovanju i trgovini na veliko, dok je sektor proizvodnje bio glavni izvor priliva. Odliv FDI-a je u trećem kvartalu 2010. ipak obrnut i ima pokazatelja da je u neto FDI-ma došlo do laganog oporavka u prvoj polovini 2011. *Ukupno gledano*, teško ekonomsko okruženje je dovelo do toga da su domaći i strani ulagači postali oprezniji. Infrastruktura se lagano poboljšala, ali još uvijek su potrebne popravke i modernizacija.

Struktura sektora i preduzeća

Komunalna preduzeća za električnu energiju i plin su i dalje javna dionička društva. Liberalizacija tržišta je i dalje nedovoljna, pošto većina komunalnih preduzeća ne primjenjuju tržišne cijene. Iako je tržište otvoreno za potrošače koji ne spadaju u kategoriju domaćinstava, oni su nedovoljno motivisani da promijene snabdjevače, budući da su regulisane tarife i dalje ispod tržišnih cijena. Napredak ka konkurentnom tržištu telekomunikacija bio je ograničen. Postojeći operateri i dalje posluju kao *de facto* monopoli u svojim segmentima tržišta fiksne telefonije i kao oligopolisti u segmentu mobilne telefonije. Postojeći operateri su ipak objavili svoje referentne ponude za razdvajanje, a u posljednje dvije godine su potpisana četiri ugovora sa alternativnim operaterima. Pružaocima usluga interneta i mrežnim operaterima dodijeljene su nove licence. Povišen je nivo širokopojsnog pristupa internetu. *Ukupno gledano*, u liberalizaciji mrežnih industrija je postignut mali napredak.

Kao posljedica ekonomske krize, u 2010. se i dalje mogao primijetiti pomak u sektorskoj strukturi privrede prema uslugama, a industrijska proizvodnja je blago poboljšana. Usluge su činile 67,7% BDP-a, industrija i izgradnja 27%, a poljoprivreda 8,6%. Doprinos javne uprave, obrazovanja i zdravstva, koji je tradicionalno bio visok, blago je smanjen na 22,8%. Veliki neformalni sektor, koji jača zbog slabosti politika poreza i rashoda, te kroz nedostataka u provođenju zakona, uključujući borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, je važan problem. *Ukupno gledano*, nije bilo velikih promjena u strukturi privrede. Neformalni sektor je i dalje važan problem.

Uticaj države na konkurentnost

U 2010. su direktne budžetske subvencije za industriju i poljoprivredu ostale na 1,7% BDP-a. Indirektne subvencije su i dalje velike. U Republici Srpskoj, na primjer, Vlada je u martu 2011. odobrila kredit aerodromu u Banja Luci. Bosna i Hercegovina još uvijek nije uspostavila tijelo za državnu pomoć, kako se zahtijeva u članu 36. Privremenog sporazuma, a to je obaveza koja postoji više od godine. *Ukupno gledano*, državni uticaj na konkurentnost je i dalje visok.

Ekonomska integracija sa EU

Bosna i Hercegovina je i dalje otvorena ekonomija. Ukupna razmjena (zbir obim izvoza i uvoza) povećala se na 85,5% GDP-a u 2010.godini, nakon pada na 75,3% GDP-a u 2009. Evropska unija je i dalje najveći trgovinski partner, sa udjelom od oko 56,5% u ukupnom izvozu i 45,6% u ukupnom uvozu u prvih sedam mjeseci 2011. (samo za robu). Došlo je do blagog povećanja udjela izvoza u EU, dok se udio uvoza blago smanjio. Drugi glavni trgovinski partneri su i dalje države iz regiona CEFTA-e, na koje odlazi 33,2% izvoza i 24,9% uvoza. U 2010. godini je stvarni efektivni devizni kurs, zasnovan na 20 najvećih trgovinskih partnera BiH, povećan za 1%. *Ukupno gledano*, nivo povezanosti trgovine sa EU je i dalje prilično visok.

4. EVROPSKI STANDARDI

U ovom poglavlju se razmatraju sposobnosti Bosne i Hercegovine da postepeno približi *acquis*-u svoje zakonodavstvo i politike u vezi sa unutarnjim tržištem, sektorskim politikama i pravdom, slobodom i sigurnošću, u skladu sa Privremenim sporazumom/Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, te prioritetima iz Evropskog partnerstva. Također se analiziraju administrativni kapaciteti Bosne i Hercegovine. U svakom sektoru, ocjena Komisije pokriva postignuti napredak u toku izvještajnog perioda, te sumira ukupni napredak države u pripremama.

4.1. Unutarnje tržište

4.1.1. Slobodno kretanje roba

Zabilježen je određen napredak u području slobodnog kretanja roba. Međutim, razvojna strategija za infrastrukturu kvaliteta u cjelini i mehanizam horizontalne koordinacije nisu uspostavljeni. Potrebno je uspostaviti dijalog o tržišnim potrebama između javnog i privatnog sektora.

Bilježi se određeni napredak u području **standardizacije**. Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine (BAS) je usvojio 2 695 evropskih standarda (EN) kao nacionalne standarde, čime je ukupan broj EN standarda 12 306. Ukupno postoji 49 tehničkih odbora. Institut je obavio prvu godišnju provjeru svog sistema za upravljanje kvalitetom. Međutim, pitanja sveobuhvatne strategije i akcionog plana za punopravno članstvo u Evropskom odboru za standardizaciju (CEN) i Evropskom odboru za standardizaciju u elektrotehnici (CENELEC) ostaju neriješena.

Ostvaren je mali napredak u oblasti **ocjenjivanja usklađenosti**. Usvojena je odluka o priznavanju stranih dokumenata o ocjeni usklađenosti. Uveden je sistem homologacije tipa motornih vozila. Međutim, Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanje

usklađenosti treba revidirati kako bi se uskladio sa *acquis*-em. Ocjenjivanje usklađenosti se ne vrši niti za domaće ni za uvezene proizvode prije njihovog plasiranja na tržište. Odgovarajuće procedure za određivanje tijela za ocjenjivanje usklađenosti tek treba da se utvrde.

Izvjestan napredak je postignut u području **akreditacije**. Institut za akreditaciju Bosne i Hercegovine (BATA) je do sada izdao akreditacije za 40 tijela za ocjenjivanje usklađenosti. Djelokrug Instituta je proširen na certificiranje proizvoda i četiri nova tehnička odbora su uspostavljena. Međutim, Zakon o akreditaciji nije u potpunosti usklađen s horizontalnim *acquis*-em. Ostaje da se ispune uslovi za buduće međunarodno priznavanje testiranja, rezultata kalibracije i certifikacije. Potrebno je dalje razmotriti akreditacionu djelatnost tijela za ocjenjivanje usklađenosti na državnom i entitetskom nivou i donijeti jasnu politiku.

Postignut je određeni napredak u oblasti **mjeriteljstva**. Državni Institut za mjeriteljstvo (IMBiH) nastavio je uspostavljanje i opremanje domaćih laboratorija kako bi se realizirali i održavali mjerni standardi za masu, temperaturu, dužinu, električnu struju, vrijeme i frekvenciju, kao i tvrdoću, vlagu, mjere topline, gustoće i viskoznosti, brzine zraka i protoka plina, te sistema za mjerenje volumena i protoka tekućine, izuzev vode. Bosna i Hercegovina je postala pridruženi član Generalne konferencije za utege i mjere, a IMBiH je postao potpisnik Sporazuma o uzajamnom priznavanju, Međunarodnog komiteta za utege i mjere. Državni institut za mjeriteljstvo bio je domaćin Pete generalne skupštine Evropskog udruženja nacionalnih instituta za mjeriteljstvo (EURAMET). Međutim, preostaju da se usvoje strategija razvoja mjeriteljskog sistema i novi nacrt Zakona o mjeriteljstvu, spajanjem postojećeg zakonskog okvira i stvaranjem temelja za provedbu *acquis*-a. Uprkos povećanju broja osoblja, IMBiH treba dodatne ljudske resurse kako bi ispunio svoje zadatke. Još uvijek je slaba saradnja i koordinacija između IMBiH i entitetskih instituta za mjeriteljstvo, kojom bi se olakšalo stvaranje usklađenih kriterija za određivanje nadležnosti laboratorija koje se bave verifikacijom.

Postignut je određen napredak kada je u pitanju **nadzor nad tržištem**. Usvojena je Strategija za nadzor nad tržištem neprehrambenih potrošačkih proizvoda za period 2011-2015. Agencija za nadzor nad tržištem povećala je broj zaposlenih i koordinirala proaktivne i reaktivne aktivnosti nadzora nad tržištem. Agencija redovno objavljuje RAPEX (Sistem brzog uzbunjivanja za neprehrambene proizvode) obavijesti na svojoj internetskoj stranici. Agencija sudjeluje kao punopravna članica na Generalnoj skupštini PROSAFE-a (Evropskog foruma za primjenu sigurnosti proizvoda). Međutim, sistem nadzora nad tržištem ostaje u velikoj mjeri zasnovan na obaveznim standardima i predtržišnoj kontroli. Okvirno zakonodavstvo nije zasnovano na horizontalnom *acquis*-u za usklađene proizvode. Potrebno je dodatno poboljšati okvir za neusklađene proizvode kao i koordinaciju između nadležnih organa. Potrebno je poduzeti dodatne napore po pitanju institucionalnih kapaciteta kako bi se osigurao efikasan nadzor nad tržištem.

U vezi sa *acquis*-em novog i globalnog pristupa postignut je mali napredak. Preuzete su direktive o neautomatskim vagama i opremi pod pritiskom. Međutim, resorna ministarstva i institucije nadležne za preuzimanje i provedbu direktiva nemaju dovoljno kapaciteta za izvršavanje ovih zadataka. Potreban je prikladan mehanizam za unutrašnje konsultacije prije usvajanja novih tehničkih propisa koji imaju uticaja na trgovinu.

U vezi sa *acquis*-em starog pristupa postignut je mali napredak. Državna Agencija za lijekove i medicinska sredstva usvojila je politiku o lijekovima i medicinskim sredstvima i Pravilnik o polaganju ispita za farmaceutske inspektore. Federacija je usvojila podzakonske akte za provedbu Zakona o apotekarskoj djelatnosti. Općenito, nacionalni sistem za odobravanje, distribuciju i upotrebu veterinarskih lijekova nudi jamstva istovjetna pravilima EU. Međutim, potrebno je uložiti daljnje napore u pogledu označavanja takvih proizvoda, rješavanja problema rezidua i racionalizacije institucionalnih odgovornosti. Potrebno je ojačati kapacitet

Agencije za lijekove i medicinska sredstva. Podjela odgovornosti za preuzimanje *acquis*-a starog pristupa treba se dodatno razjasniti .

Zabilježen je napredak u oblasti **zaštite potrošača**. Usvojen je državni godišnji program za zaštitu potrošača za 2011. godinu i izvještaj o realizaciji državnog godišnjeg programa za zaštitu potrošača za 2010. godinu. Povećane su tehničke sposobnosti nadležnih državnih i entitetskih institucija i njihove informativne aktivnosti za javnost. Odnosi između vlasti i nevladinih organizacija su se poboljšali. Ured ombudsmana za zaštitu potrošača je dovoljno ojačan za izvršavanje dužnosti utvrđenih Zakonom o zaštiti potrošača. Povećana je efikasnost i rezultati Ureda. Tijekom 2010. Ured je radio na 317 predmeta od kojih je 295 riješeno. Ombudsman je dao 35 stručnih mišljenja, 880 pravnih savjeta i odgovorio na 1 515 zahtjeva za informacije. Izdao je preporuke i smjernice u sektoru telekomunikacija, specijalni izvještaj u sektoru potrošačkih kredita nakon usvajanja smjernica, kao i preporuke potrošačima u oblasti sigurnosti hrane.

Sveukupno gledano, pripreme u području standardizacije, akreditacije, ocjenjivanja usklađenosti, mjeriteljstva, nadzora nad tržištem i zaštite potrošača su umjereno uznapredovale. Potrebno je poduzeti dodatne napore na usvajanju zakonskog okvira koji će biti usklađen sa horizontalnim *acquis*-em i nastaviti sa preuzimanjem *acquis*-a koji se odnosi na pojedinačne proizvode. Ključno je jačati institucionalne kapacitete i uspostaviti strukture za koordinaciju između nadležnih institucija. Određivanje prioriteta u usklađivanju pravnih propisa i jačanje kapaciteta u toj oblasti treba prilagoditi tržišnim potrebama. Treba poduzeti velike korake kako bi se postigao potpuno funkcionalan jedinstveni ekonomski prostor.

4.1.2. Kretanje osoba, usluga i pravo poslovnog nastana

Nije zabilježen napredak po pitanju **kretanja osoba**. Razlike u radnom zakonodavstvu i sistemima socijalne sigurnosti između entiteta kao i između kantona i dalje predstavljaju prepreku kretanju radnikâ unutar države. Usklađivanje sa evropskim standardima je još uvijek u ranoj fazi.

Mali napredak je ostvaren u *koordinaciji sistemâ socijalne sigurnosti* između entiteta i između kantona. Potpisan je sporazum između Bosne i Hercegovine i Republike Slovenije kojim se uvode izmjene i dopune sporazuma o socijalnom osiguranju. Međutim, treba ratificirati sporazum između Bosne i Hercegovine i Republike Slovenije o zapošljavanju državljana Bosne i Hercegovine u Republici Sloveniji, što će predstavljati korak naprijed ka uspostavljanju koordiniranih sistema.

U pogledu **slobode pružanja usluga**, nije postignut napredak u pripremama za prenošenje Direktive o uslugama.

Bilježi se određeni napredak u oblasti *finansijskih usluga*. Republika Srpska je izmijenila i dopunila Zakon o Agenciji za bankarstvo kako bi proširila regulatorne / nadzorne funkcije Agencije i uspostavila ombudsmana za finansijske usluge. Oba entiteta usvojila su provedbene propise kojima se uređuju pitanja kreditnih, operativnih i tržišnih rizika, te novi kontni plan za finansijske institucije. Entitetske agencije za bankarski nadzor produžile su privremene mjere za otplate kredita za još godinu dana. Preporuke o bankarskim zakonima i propisima koje donosi Bazelski odbor za superviziju banaka (Bazel II) treba provesti u oba entiteta. Koordinacija nadzora nad bankama je poboljšana. Zajednički nadzorni timovi provodili su inspekcije podružnica. Jedinica za koordinaciju finansija osnovana je u okviru Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine i imenovano je osoblje (*vidi 3.1 - Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije*).

Ipak, zakonodavstvo o ombudsmanu za bankarstvo nije usklađeno. Federacija nije usvojila izmjene i dopune Zakona o Agenciji za bankarstvo, Zakona o bankama i Zakona o mikrokreditnim organizacijama kako bi ih uskladila sa Zakonom o sprečavanju pranja novca. Imajući u vidu da Republika Srpska provodi novi kontni plan, ali ne i Federacija, izvještavanje nije usklađeno između entiteta. Potrebno je dodatno unaprijediti koordinaciju i saradnju između entitetskih ministarstava finansija i agencija za bankarstvo. Memorandum o razumijevanju sa supervizorima stranih banaka prisutnih u državi nisu potpisani. Potrebno je daljnje usklađivanje sa *acquis*-em.

U stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora za *usluge osiguranja* postignuto je malo napretka. U Republici Srpskoj su usvojeni provedbeni propisi o posredovanju u osiguranju i o osiguravajućim društvima. Porastao je broj zahtjeva za posredovanjem u Republici Srpskoj. Inspekcije na licu mjesta odvijale su se bez problema. Od četrnaest osiguravajućih društava registriranih u Federaciji, devet ima podružnice u Republici Srpskoj. Pet od jedanaest osiguravajućih društava iz Republike Srpske imaju podružnice u Federaciji.

Ipak, zakonodavstvo je i dalje djelomično usklađeno sa *acquis*-em. Dijelove Direktive Solventnost II i *acquis*-a u oblasti osiguranja motornih vozila tek treba prenijeti. Pravna praznina između entiteta se proširuje zbog toga što su izmjene i dopune zakona u različitim fazama. Zakon o Agenciji za osiguranje Bosne i Hercegovine treba izmijeniti i dopuniti kako bi se ojačale regulatorne ovlasti Agencije. Ured ombudsmana za osiguranje u Federaciji tek treba uspostaviti. Potrebno je uspostaviti kapacitete na državnom nivou za arbitražu u parnicama između entitetskih agencija za osiguranje. Ne postoji djelotvoran mehanizam za izvršenje odluka državne Agencije za osiguranje. Potrebno je potpisati memorandume o razumijevanju sa stranim supervizorima. U Federaciji je ukinuta dozvola jednom društvu. Osiguravajuće društvo registrovano u jednom entitetu može poslovati u drugom samo ako u njemu osnuje podružnicu. Podružnica podnosi izvještaj nadzornom tijelu entiteta domaćina, što nije u skladu sa zahtjevima EU. Nadzornik za osiguranje iz entiteta domaćina nema ovlasti za obavljanje inspekcija podružnica.

Postignut je određeni napredak u oblasti *tržišta kapitala*. Zakonski okvir u entitetima je djelomično usklađen sa *acquis*-em i u određenoj mjeri usklađen između entiteta. Na državnom nivou formirana je radna grupa za analizu postojećih pravnih propisa o tržišnoj transparentnosti, zloupotrebi tržišta i prospektima i utvrđivanje područja koja zahtijevaju daljnje usklađivanje s *acquis*-em. Republika Srpska je dalje uskladila postupke i uslove za izdavanje vrijednosnih papira sa pravom privrednih društava i precizirala uslove za izdavanje obveznica Vlade Republike Srpske. Komisija za vrijednosne papire Republike Srpske potpisala je Multilateralni memorandum o razumijevanju Međunarodne organizacije komisija za vrijednosne papire (IOSCO) .

Ipak, još uvijek je potrebno usvojiti izmjene i dopune mjerodavnog zakonodavstva u oba entiteta. Brčko Distrikt nije donio zakon o tržištu vrijednosnih papira. Regulatorne ovlasti i nadzor su i dalje fragmentirani. Sudionici na tržištu vrijednosnih papira sa sjedištem u jednom entitetu mogu raditi u drugom entitetu tek nakon pribavljanja licence u tom entitetu.

Bilježi se neujednačen napredak u oblasti *poštanskih usluga*. Agencija za poštanski promet usvojila je Opće uvjete za obavljanje poštanskih usluga. Međutim, ne postoji strategija za poštanske usluge ni na državnom ni na entitetskom nivou. Državni Zakon o poštanskim uslugama treba revidirati kako bi se osiguralo daljnje usklađivanje sa *acquis*-em. Administrativni kapaciteti državnog Ministarstva transporta i komunikacija još uvijek su slabi u oblasti poštanskih usluga. Zakon o poštanskom prometu Federacije nije usvojen. Entitetske zakone o poštanskim uslugama treba uskladiti kako bi se osigurala pravna jasnoća za potencijalne nove sudionike na tržištu koji se sada moraju često prilagođavati različitim pravilima. Obaveza pružanja univerzalnih usluga je postavljena iznad minimalnih zahtjeva

acquis-a u oblasti poštanskih usluga, a u Republici Srpskoj i iznad granice utvrđene u važećem državnom zakonu. Situacija je ista u pogledu opsega rezerviranih usluga koji je širok u odnosu na *acquis* o poštanskim uslugama.

Nije postignut napredak kada je u pitanju **pravo poslovnog nastana**. Pitanje unutarnjeg usklađivanja zakonodavstva još nije riješeno. Nepostojanje jedinstvenog ekonomskog prostora za registraciju stranaca koji žele poslovati u cijeloj državi i dalje šteti poslovnoj aktivnosti. Princip reciprociteta se ne primjenjuje u potpunosti za fizičke osobe koje stiču pravo vlasništva. Bosna i Hercegovina nije ostvarila napredak u prihvatanju profesionalnih kvalifikacija EU.

U području **prava privrednih društava** ostvaren je ograničen napredak. Entitetski zakoni o privrednim društvima su djelomično usklađeni sa *acquis*-em i u određenoj mjeri jedni s drugim. Zakonodavstvo o korporativnom *računovodstvu i reviziji* je u velikoj mjeri usklađeno sa *acquis*-em i skoro u potpunosti usklađeno između entitea. Koordinacija između entiteta u zakonodavnim aktivnostima je unaprijeđena. Određeni postupci registracije su usklađeni. Federacija je osnovala Revizorsku komoru za provjeru kvaliteta revizija. Usvojeni su plan rada i finansijski plan za 2011., te imenovani članovi odbora za provjeru kvaliteta.

U Republici Srpskoj, Savez računovođa i revizora provodi provjeru kvaliteta obavljanja revizije, a Ministarstvo financija obavlja neovisni nadzor nad revizijom u skladu s usvojenim godišnjim programom rada. Entiteti primjenjuju Međunarodne standarde finansijskog izvještavanja (MSFI) za sve tvrtke, bez obzira na njihovu veličinu. Komercijalne kompanije s javnim odgovornostima, koje su još uvijek dužne primjenjivati MSFI, u Republici Srpskoj mogu od januara primjenjivati MSFI za mala i srednja poduzeća na dobrovoljnoj osnovi.

Međutim, dodatno usklađivanje s *acquis*-em EU potrebno je u oblasti prekograničnog spajanja u Republici Srpskoj i u pitanjima ponuda za preuzimanje preduzeća u Republici Srpskoj i Federaciji. Zakon o preuzimanju dioničkih društava treba usvojiti u Brčko Distriktu. Ne postoji sistem za razmjenu podataka između različitih institucija koje vode registre sa informacijama i podacima o kompanijama. Sistemi kontrole kvalitete i neovisnog nadzora nad revizorima još uvijek nisu u potpunosti operativni. U Federaciji treba uspostaviti odbor za javni nadzor.

Ukupno gledajući, pripreme u oblasti kretanja osoba, usluga i prava poslovnog nastana su još uvijek u ranoj fazi. Ostvaren je izvjestan napredak u pojednostavljivanju poslovnog okruženja i osiguranju usklađenog okvira u cijeloj državi u oblasti prava privrednih društava, računovodstva i revizije. Još nije dovršeno usklađivanje zakonskog okvira za finansijske usluge. Potrebno je ojačati mehanizme provedbe i nadzora. Potrebne su dodatne aktivnosti ka uspostavljanju zakonskog okvira za pružanje univerzalnih poštanskih usluga u cijeloj državi.

4.1.3. Slobodno kretanje kapitala

Nije zabilježen napredak u oblasti **slobodnog kretanja kapitala**.

Republika Srpska je usvojila izmjene i dopune Zakona o stranim ulaganjima kojim je izvršeno usklađivanje njenog zakonskog okvira s državnim zakonom, daljnja liberalizacija ulaganja u oblast vojne industrije, skraćivanje rokova i smanjenje administrativnih postupaka, a time i pojednostavljenje postupka registracije stranih ulaganja. Bosna i Hercegovina nastavlja primjenjivati relativno liberalna pravila o tokovima kapitala prema unutra. Međutim, još uvijek postoje ograničenja na vanjske transfere stanovništva. Stanovništvo može imati račune u inostranstvu samo u određene svrhe, ali iznosi koji se mogu prenijeti su ograničeni. Zakonski okvir još uvijek nije usklađen. U oba entiteta zakon ograničava iznos koji

nerezidenti mogu slobodno prenijeti. Kada je u pitanju privlačenje stranih investicija u cijeloj zemlji, nedostaje koordinacija u izradi i provedbi pravnih reformi u ovoj oblasti. Tržišta kapitala u Bosni i Hercegovini nisu u potpunosti funkcionalna.

Strana ulaganja u bankarski sektor dostigla su 85%. Sve u svemu, strana direktna ulaganja dodatno su smanjena u 2010. Ograničenja stranih direktnih ulaganja nastavljaju se primjenjivati u sektoru medija, gdje postoji ograničenje od 49% za strani kapital. Došlo je do zastoja u privatizaciji državnih poduzeća.

Unutar Centralne banke, Bosna i Hercegovina ima moderan **platni sistem** za žiro-kliring i bruto poravnanja u realnom vremenu. U toku 2010. godine žiro-kliring i bruto poravnanja u realnom vremenu su činila 31% ukupnog broja transakcija i 36% vrijednosti transakcija u unutrašnjem platnom prometu u državi. Unutar sistema komercijalnih banaka one čine 69% ukupnog broja i 64% vrijednosti transakcija između klijenata koji imaju račune u istoj banci.

Ukupno gledano, pripreme u oblasti slobodnog kretanja kapitala su umjereno napredovale. Potrebne su dodatne mjere kako bi se zakonski okvir uskladio sa *acquis*-em, osiguralo usklađivanje u cijeloj državi i stvorio jedinstveni ekonomski prostor.

4.1.4. Carine i porezi

Dobar, ali neujednačen napredak postignut je u oblasti **carina**. Carinska tarifa je u potpunosti usklađena sa Kombinovanom nomenklaturom EU za 2011. Pravila o porijeklu proizvoda se koriste u skladu sa Privremenim sporazumom. Pripremljene su operativne instrukcije o korištenju ATA karneta (međunarodnog carinskog dokumenta) i obučeno je osoblje Uprave za indirektno oporezivanje (UIO). Donesene su operativne instrukcije za vozila koja podliježu postupku odobravanja i provedba je započela. Međutim, Carinski zakon treba uskladiti sa Carinskim kodeksom EU, a pravne propise o slobodnim zonama i pravima intelektualnog vlasništva sa *acquis*-em. Broj trgovaca koji se prijavljuju za pojednostavljeni postupak je relativno mali. Dalji naponi su potrebni u cilju olakšavanja trgovine. Carinske kontrole su prečeste i nisu dobro usmjerene, zbog nedostatka potpuno razvijenog sistema analize rizika. Provedba prava intelektualnog vlasništva (IPR) je i dalje slaba.

Zabilježen je mali napredak u oblasti **oporezivanja**. S Austrijom je ratificiran Ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koji se odnosi na poreze na prihod i imovinu. Republika Srpska je uvela sistem fiskalne kase. Međutim, Federacija je odgodila provedbu ovog sistema, a Brčko Distrikt ga nije uveo. Iako se porezna stopa od 10% primjenjuje u svim entitetima, sistemi poreza na prihod nisu usklađeni između entiteta. I dalje postoje različiti postupci, što dovodi do složenog poreskog okruženja i čini zemlju manje privlačnom za strane investitore. Pravila i postupke direktnog oporezivanja treba uskladiti. Još uvijek je potrebno dogovoriti stalni koeficijent raspodjele prihoda od indirektnog oporezivanja između države, entiteta i Brčko Distrikta. Potrebno je daljnje usklađivanje s *acquis*-em u oblasti PDV-a i propisima EU o akcizama. U oblasti oporezivanja preduzeća, neke mjere nisu u skladu sa Kodeksom ponašanja EU (npr. propisi o slobodnim zonama).

U pogledu **administrativne i operativne sposobnosti**, ostvaren je mali napredak. Uprava za indirektno oporezivanje je pripremila Plan upravljanja promjenama u poslovanju. Međutim, potrebno je dodatno ojačati njenu organizacijsku strukturu, uključujući imenovanje stalnog rukovodstva i uspostavljanje strateške jedinice. Uprava radi bez poslovne strategije i s njom povezanih strategija informatičkih tehnologija, kadrovske resursa i sveobuhvatne strategije obuke. Njeni informatički sistemi, posebice za carine, i dalje su slabi. Potrebno je ojačati ulogu Jedinice za unutarnju reviziju. Napredna obuka o tehnikama prikupljanja informacija za poreske službenike, analizi rizika, provedbi IPR, kao i obuka za carinsku laboratoriju i

unutarnju reviziju još nisu održane. Saradnja i koordinacija unutar UIO i sa drugim organima je još uvijek slaba. Uprava za indirektno oporezivanje ne dijeli dovoljno informacija sa Agencijom za statistiku Bosne i Hercegovine, što otežava proizvodnju pouzdanih statističkih podataka (*vidi 4.2.8 – Statistika*). Operativnost carinskih laboratorija i dalje je ograničena.

Ukupno gledano, pripreme u oblasti carina i poreza su ograničene. Pozitivna događanja uključuju korištenje ATA karneta, uvođenje postupaka odobravanja u vezi sa carinskim pitanjima i bolje poznavanje i primjena pravila o porijeklu. Potrebni su značajni naponi kako bi se zakonodavstvo dodatno uskladilo sa *acquis*-em i osiguralo djelotvorno provođenje zakonodavstva i Privremenog sporazuma. Pitanje strategija ostaje neriješeno. Potrebno je postići dogovor o Zakonu o carinskoj provedbi prava intelektualnog vlasništva. Režime o slobodnim zonama treba uskladiti sa *acquis*-em. Potrebno je unaprijediti sistem prikupljanja informacija za poreske organe. Treba poboljšati administrativne kapacitete UIO i imenovati stalnog direktora. Ključna je bliska saradnja, posebno između UIO i Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine. Postojeći informatički sistemi nisu u potpunosti u skladu sa zahtjevima EU.

4.1.5. Konkurencija

Ostvaren je određen napredak u oblasti **antitrusta**. Zakon o konkurenciji je uglavnom u skladu s *acquis*-em EU, ali ga treba dodatno uskladiti. Aktivnosti Konkurencijskog vijeća su uglavnom bile usmjerene na spajanja i zloupotrebe dominantnog položaja. Konkurencijsko vijeće je donijelo pet antitrustovskih odluka i trinaest odluka o spajanju. Izreklo je novčane kazne u ukupnom iznosu od oko 40 000 €, kompanijama koje su prekršile pravila tržišnog natjecanja. Sedam spajanja je zabranjeno, pet odobrenih podliježu pravnim lijekovima, a šest je bezuvjetno odobreno. Međutim, izgleda da administrativni kapacitet Konkurencijskog vijeća sa ukupno 26 uposlenika nije dostatan za obavljanje dodijeljenih zadataka. Potrebna je dodatna obuka za osoblje KV kako bi se povećali njegovi istražni kapaciteti.

Republika Srpska je usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o javnim preduzećima. Međutim, Bosna i Hercegovina nije ispunila svoju obavezu iz Privremenog sporazuma da do 1. jula 2011. primijeni načela Zajednice na javna poduzeća i poduzeća kojima su dodijeljena posebna i isključiva prava.

Ostvaren je mali napredak kada je u pitanju **državna pomoć**. Vijeće ministara je usvojilo nacrt Zakona o državnoj pomoći, međutim preostaje da ga usvoji i Parlament. Nije uspostavljen državni, operativno nezavisni organ za kontrolu državne pomoći u skladu sa Privremenim sporazumom. Nije osigurana transparentnost cjelokupne državne pomoći dodijeljene u Bosni i Hercegovini.

Sveukupno gledano, pripreme u oblasti konkurencije ostaju u ranoj fazi. Bosna i Hercegovina treba poduzeti intenzivnije napore ka usvajanju zakona o državnoj pomoći u skladu s *acquis*-em kako bi se ispoštovao Privremeni sporazum i uspostavio institucionalni okvir neophodan za djelotvornu kontrolu državne pomoći. BiH treba ispuniti svoju obavezu prema Privremenom sporazumu u pogledu javnih poduzeća.

4.1.6. Javne nabavke

Na polju **javnih nabavki** nije ostvaren napredak. Usvojene su smjernice o elektronskoj objavi javnih nabavki i završene su tehničke pripreme za elektronsko objavljivanje tendera na internetskoj stranici Agencije za javne nabavke. Broj osoblja Agencije za javne nabavke i

Ureda za razmatranje žalbi ostao je nepromijenjen. Provedba Strategije razvoja sistema javnih nabavki za 2010-2015. je odgođena. Potrebno je preuzeti *acquis* o javnim nabavkama iz 2004. i 2007. godine. Odredbe o javno-privatnom partnerstvu i koncesiji usluga i radova na svim nivoima ne jamče konkurentne ni transparentne postupke, niti neovisnu reviziju postupka u skladu sa *acquis*-em. Zakonodavstvo i sistem dodjeljivanja koncesija ostali su fragmentirani. Upravna struktura za reguliranje i upravljanje koncesijama je vrlo složena. Potrebno je posvetiti pažnju pitanjima kao što su preklapanja ovlasti, visoki administrativni troškovi i nedostatak formalne saradnje između različitih nivoa vlasti.

Agencija za javne nabavke i Ured za razmatranje žalbi nisu dovoljno proaktivni u širenju informacija o sistemu javne nabavke i pružanju praktične pomoći javnim naručiteljima i privrednim subjektima. Saradnja između Agencije za javne nabavke i Ureda nije učinkovita. Ured ne primjenjuje u cijelosti poslovnik, što je dovelo do dugotrajnog sukoba unutar Ureda. U nekoliko navrata, Ured je donio kontradiktorne odluke u sličnim situacijama. Iako je između decembra 2010. i marta 2011. Ured provodio zakonsku obavezu u pogledu objavljivanja svojih odluka, to nije rađeno od tada. Neophodno je unaprijediti praćenje postupaka javnih nabavki u cijeloj zemlji, kao i sposobnost javnih naručitelja da primjenjuju zakon. Profesionalne sposobnosti službenika za nabavku u pogledu adekvatne provedbe postupaka javnih nabavki nisu na zadovoljavajućem nivou. Trošak objavljivanja obavijesti o ugovorima u Službenom glasniku i dalje je nesrazmjerno visok za javne naručitelje.

Sveukupno gledano, pripreme u oblasti javnih nabavki su i dalje u ranoj fazi. Treba usvojiti novi Zakon o javnim nabavkama koji će u cijelosti uključiti *acquis*. Neophodna su značajna poboljšanja mehanizama koordinacije i saradnje između relevantnih institucija, kao i rada Ureda za razmatranje žalbi.

4.1.7. Pravo intelektualnog vlasništva

Ostvaren je napredak u oblasti **prava intelektualnog vlasništva**. Stupili su na snagu zakoni na državnom nivou koji uređuju prava industrijskog vlasništva, autorskih i srodnih prava, te su usvojeni provedbeni propisi. Uspostavljena su tri vijeća u svojstvu savjetodavnih i koordinacijskih tijela Instituta za intelektualno vlasništvo, koja su počela sa provedbom svojih programa rada. Započeta je obuka i stručno osposobljavanje članova ovih vijeća. Poduzete su dodatne mjere u cilju poboljšanja rada Instituta za intelektualno vlasništvo i širenja informacija o intelektualnom vlasništvu. Institut je proširio svoje radne prostorije, te je povećao broj osoblja sa 48 na 50. Međutim, potrebno je popuniti još 22 upražnjena radna mjesta.

Zabilježen je određeni napredak u oblasti **prava industrijskog vlasništva**. Institut za intelektualno vlasništvo primio je 49 zahtjeva za dodjelu patenata, te obradio 270 zahtjeva, uključujući i neke iz prethodnih godina. Po pitanju žigova, Institut je primio je 716 zahtjeva te obradio 1 345 istih iz prethodnih godina. Institut je primio 22 zahtjeva za industrijski dizajn, te izdao 10 odluka o odobravanju industrijskog dizajna. Primljen je jedan zahtjev za zaštitu oznaka geografskog porijekla i izdata je jedna odluka o registraciji. Komisija za žalbe Instituta primila je 12 novih žalbi i okončala 27 žalbenih postupaka od ukupno 90 uložениh žalbi.

Uprava za indirektno oporezivanje predala je dva spisa Tužilaštvu i zaplijenila određenu krivotvorenu robu. Sud Bosne i Hercegovine je po prvi put donio odluku u predmetu kršenja autorskih prava. Međutim, i dalje je visok nivo krivotvorenja i piraterije u zemlji. Nedostaje pouzdan sistem za prikupljanje, analizu i razmjenu podataka između različitih uključenih institucija. Potrebno je poboljšati provedbu budući da ne postoji Strategija za provedbu koja

uključuje sve relevantne zainteresirane strane. Postoji nedostatak koordinacije među organima za provedbu na raznim nivoima vlasti.

Sveukupno gledano, pripreme u oblasti prava intelektualnog, industrijskog i trgovačkog vlasništva dobro napreduju. Potrebno je uložiti daljnje napore kako bi se poboljšala provedba i koordinacija između svih zainteresiranih strana.

4.1.8. Zapošljavanje i socijalne politike, politika javnog zdravstva

Mali napredak je postignut u oblasti **politike zapošljavanja**. Republika Srpska je usvojila Strategiju zapošljavanja za period 2011-2015. Entiteti su okončali planove za provedbu Strategije zapošljavanja Bosne i Hercegovine kao i akcione planove za provedbu strateških dokumenata. Ipak, ne postoje strategije zapošljavanja u Brčko Distriktu. Potrebno je usvojiti novi Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti u Federaciji BiH.

Nije bilo poboljšanja u pogledu na situaciju na tržištu rada. Visoka stopa nezaposlenosti se dodatno povećala i gotovo da nisu otvorena nikakva radna mjesta. Na osnovu administrativnih podataka, u junu je stopa nezaposlenosti bila jednaka 43,1%, što je povećanje od 0,6 % u poređenju na prethodnu godinu. Potpisan je sporazum o saradnji između Agencije za rad i zapošljavanje i Agencije za statistiku na državnom nivou kako bi se poboljšala saradnja u oblasti statistike tržišta rada. Svi entiteti provode programe namijenjene mladim diplomantima kako bi im olakšali ulazak na tržište rada. Federacija je preuzela obavezu finansiranja i provođenja Projekta podrške mrežama socijalne sigurnosti i zapošljavanja za period od 2010. do 2014. Federacija je usvojila novi plan inspekcije neformalnog tržišta rada za sve kantone. Potreban je mnogo uvezaniji pristup zapošljavanju, koji obuhvata sve relevantne sektorske politike kako bi se zemlja suočila sa značajnim izazovima prisutnim na tržištu rada. Entitetske vlade još uvijek nemaju kapacitete za provođenje odgovarajućih aktivnih mjera za tržište rada. Veliki broj institucija za rad i zapošljavanje na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou te nedostatak koordinacije između njih su i dalje razlog za zabrinutost. Potrebno je uložiti značajne napore kako bi se izradili pouzdani podaci za tržište rada, što je preduslov za izradu politike tržišta rada (*vidi 3.1 Makroekonomska stabilnost*).

Preduzeti su skromni koraci kako bi se poboljšalo djelovanje službi za zapošljavanje. Usvojen je pravilnik o unutaršnjoj organizaciji Agencije za rad i zapošljavanje na državnom nivou. Na osnovu Zakona o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti Republike Srpske uspostavljen je Biro za zapošljavanje RS-a u svojstvu javne institucije. Ovo je prvi korak usmjeren reformi službe za zapošljavanje. Usvojeno je nekoliko pravilnika o posredovanju u zapošljavanju i aktivnom traženju posla. Međutim, nedostaju ujednačeni standardi i metode za prikupljanje podataka. Službe za zapošljavanje se fokusiraju na aktivnosti koje se odnose na naknade za nezaposlene umjesto na posredovanje i pružanje usluga osobama koje traže posao. Nije postignut napredak u unapređenju koordinacije između obrazovanja i sektora tržišta rada kako bi se razvio sistem obuke i obrazovanja koji će ispunjavati potrebe tržišta rada.

U pogledu **socijalne politike** nije bilo napretka. Postojeći zakoni o radu u entitetima se tek trebaju uskladiti sa *acquis*-em.

Nije primjećen napredak po pitanju *zdravlja i sigurnosti na radu*. U Federaciji nema zakona o zdravlju i sigurnosti na radu. U inspekcijama rada još uvijek nije bilo dovoljno osoblja i nisu bile u mogućnosti da nadziru usklađenost sa standardima zdravlja i sigurnosti na radu. Nisu

dostupni pouzdani podaci o nesrećama na radu. To je poseban problem u Federaciji, gdje se evidencija vodi na kantonalnom nivou.

Nije bilo napretka u *socijalnom dijalogu*. U Federaciji je usvojeno zakonodavstvo kojim se osniva Agencija za mirno rješavanje kolektivnih radnih sporova. Međutim, još uvijek nije usvojen državni zakon o predstavnicima socijalnih partnera. Nije postignut dogovor o kriterijima za članstvo za državno Ekonomsko socijalno vijeće. Ne postoji pravni okvir a potrebno je učiniti pravila za priznavanje i registraciju socijalnih partnera jasnijim. Kompleksan sistem upravljanja državom i iscjepkanost zakonodavstva i dalje otežavaju socijalni dijalog.

U oblasti *socijalne uključenosti, uključujući i zabranu diskriminacije*, zabilježen je mali napredak. U oba entiteta i u Brčko Distriktu su usvojeni programi promocije zapošljavanja i samozapošljavanja Roma. U Brčko Distriktu je usvojena odluka o osnivanju Vijeća za socijalnu uključenost, radi pomoći socijalno izolovanim osobama. Međutim, strategija socijalne uključenosti u Republici Srpskoj i na nivou države tek trebaju biti usvojene. Provedba Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj je i dalje slaba, s obzirom na broj zaposlenih osoba sa invaliditetom. Nisu preduzeti koraci na otklanjanju nedostataka Zakona o zabrani diskriminacije, posebno propusta da se u Zakon uključe odrednice vezane za starost i invalidnost, kao i široki obim izuzetaka. Potrebno je poboljšati provedbu zakona. Primjena Konvencije UN-a o pravima osoba sa invaliditetom je bila slaba (*vidi Politički kriteriji 2.2 – Ljudska prava i zaštita manjina*).

Postignut je mali napredak u oblasti *socijalne zaštite*. Republika Srpska je usvojila Strategiju reforme penzijskog sistema. Međutim, tek treba da se usvoji novi Zakon o penzijskom sistemu Republike Srpske. Nije bilo napretka prema reformi penzijskog sistema u Federaciji. Penzijski sistem je ostao rascjepkan. Provedba okvirnog zakonodavstva za reformu sistema socijalne zaštite, kako bi se uveo pristup zasnovan na potrebama, nije napredovala. Zakonodavni okvir ne pruža odgovarajuću pomoć za najosjetljivije kategorije (*vidi Politički kriteriji 2.2 – Ljudska prava i zaštita manjina*). Razlike u socijalnoj pomoći, uslugama i pravima u različitim dijelovima države dodatno povećavaju široko rasprostranjenu neravnopravnost. Nisu poduzeti koraci ka otklanjanju razlika između sistema socijalne zaštite u entitetima i u kantonima u Federaciji.

Dobar, ali neujednačen napredak zabilježen je u oblasti **politike javnog zdravstva**. Vijeće ministara je usvojilo revidiranu mapu puta za evropske integracije za sektor zdravstva. U Federaciji BiH je usvojena strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja. U Federaciji i Republici Srpskoj je usvojeno zakonodavstvo kojim se provode zakoni o zdravstvu i transplantaciji organa. U Federaciji su usvojene izmjene i dopune Zakona o zdravstvenom osiguranju usklađene sa odredbama Zakona o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i prikupljanja doprinosa. Time je izmijenjen i dopunjen Zakon o duhanskim proizvodima u skladu sa odredbama Okvirne konvencije Svjetske zdravstvene organizacije o kontroli duhana. Time su usvojene i izmjene i dopune Zakona o poboljšanju kvaliteta i sigurnosti zdravstvene zaštite. U Federaciji su usvojeni zakoni o provedbi Zakona o krvi i krvnim sastojcima. Republika Srpska je usvojila pravilnik o zaraznim bolestima. Konferencija ministara se redovno sastajala. Institucionalni kapaciteti za dobijanje pouzdanih statističkih podataka o zdravlju su poboljšani, a izrađen je i zajednički set izvještajnih pokazatelja usklađenih sa evropskim standardima.

Međutim, entiteti nisu ostvarili napredak u provedbi svojih strategija za reformu zdravstva. Potrebno je poboljšati koordinaciju i usklađivanje reformskih aktivnosti među entitetima. Revidirana mapa puta prema EU ne olakšava proces usklađivanja. Ona sadrži spisak obaveza bez navedenih aktivnosti, rokova i odgovornosti za provedbu. Institucionalni i zakonodavni

okvir je još uvijek rascjepkan. Nisu poduzeti koraci na rješavanju problema nedovoljne pokrivenosti zdravstvenog osiguranja i neprenosivosti sredstava za zdravstvo. Provedba međunarodnih zdravstvenih propisa je spora. Nije bilo napretka u pogledu mehanizama za izvještavanje i razmjenu informacija o prenosivim bolestima. Tek treba da se usvoji akcioni plan za ispunjavanje osnovnih zahtjeva za kapacitetima u slučaju izbivanja bolesti.

Bilježi se napredak u oblasti mentalnog zdravlja. U Federaciji je usvojen Zakon o zaštiti osoba sa mentalnim poremećajima, kojim se poboljšava zaštita ljudskih prava i dostojanstva osoba sa mentalnim poremećajima, kao i zakonska zaštita odraslih osoba sa umanjenim mentalnim sposobnostima. Počeo je sa radom Regionalni centar za razvoj mentalnog zdravlja u Jugoistočnoj Evropi, smješten u Sarajevu. Međutim, još uvijek treba poduzeti daljnje aktivnosti usmjerene na promovisanje uključenosti osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovog osposobljavanja. Društveni centri za usluge mentalnog zdravlja visokog kvaliteta, koji su fokusirani na oporavak, trebaju dodatnu podršku.

Ukupno gledano, pripreme u oblasti zapošljavanja, socijalne politike i javnog zdravstva su u ranoj fazi. Potrebni su dalji naponi na borbi protiv diskriminacije i socijalnoj zaštiti. Potrebno je pojačati približavanje zakonodavstva i usvojiti strategije socijalne uključenosti.

4.1.9. Obrazovanje i istraživanje

Zabilježen je mali napredak u oblasti **obrazovanja**.

Vijeće ministara usvojilo je koncept Osnove kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini (Početni okvir za kvalifikacije) koji definiše kvalifikacije na osnovu rezultata učenja za sve kvalifikacije u Bosni i Hercegovini i uspostavlja temelj za dalji rad. Osam od deset kantona uskladilo je svoje zakone o predškolskom obrazovanju sa okvirnim zakonom. U Kantonu Sarajevo uvedeno je obavezno predškolsko obrazovanje.

Ipak, nivo pohađanja predškolske nastave u zemlji i dalje je vrlo nizak. Razdvajanja prema nacionalnoj pripadnosti u javnim školama i dalje predstavljaju razlog za ozbiljnu zabrinutost (*vidi Politički kriteriji 2.2 - Ljudska prava i zaštita manjina*).

U Federaciji BiH nije bilo napretka u usklađivanju zakona o stručnom obrazovanju i obuci sa okvirnim zakonom, budući da u osam kantona nije usvojeno novo zakonodavstvo. Potrebno je provesti državne strategije i okvirne zakone. Ne postoje okvirni zakoni o priznavanju kvalifikacija koji su u skladu sa Lisabonskom konvencijom o priznavanju i obrazovanju odraslih. Ne postoje usklađeni postupci za priznavanje kvalifikacija stečenih u inostranstvu. Provedba okvira za kvalifikacije u oblasti visokog obrazovanja i dalje je na probnom nivou. Dva kantona nisu uskladila svoje zakone sa Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju.

Državna Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta izradila je smjernice i standarde za akreditaciju institucija za visoko obrazovanje i izvršila obuku stručnjaka. U Republici Srpskoj osnovana je Agencija za akreditaciju visokoškolskih ustanova Republike Srpske, u skladu sa Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju. Ipak, proces akreditacije još nije počeo kako nalaže Okvirni zakon o visokom obrazovanju. Iako je broj osoblja povećan, državna Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje nije u potpunosti operativna. Državni Centar za informisanje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja nije operativan. Zavod za obrazovanje odraslih Republike Srpske nije potpuno operativan. U Federaciji BiH ne postoji slično tijelo.

Zabilježen je određeni napredak u oblasti **kulture**. Bosna i Hercegovina počela je da učestvuje u Programu Kultura. Na državnom i entitetskom nivou uspostavljene su kontakt tačke. Finaliziran je pregled sektora kulture i razvoj statističkih indikatora u skladu sa

metodologijom EUROSTAT-a, uz podršku Milenijumskih razvojnih ciljeva Ujedinjenih nacija. U saradnji sa UNESCO-om i Milenijumskim razvojnim ciljevima UN-a, osnaženi su kapaciteti Državne komisije za saradnju sa UNESCO-om pri Ministarstvu civilnih poslova. Republika Srpska je osnovala Savjet za kulturu kao savjetodavno tijelo Ministarstva prosvjete i kulture, za praćenje provođenja Strategije razvoja kulture Republike Srpske. Ipak, još uvijek je potrebno usvojiti akcioni plan za kulturu Bosne i Hercegovine.

Ostvaren je određen napredak u oblasti **istraživanja i politike inovacija**. Nešto je povećano učešće u Sedmom okvirnom programu EU za istraživanje (FP7). Započela je saradnja sa COST-om i EUREKA-om. Ministarstvo civilnih poslova osiguralo je finansijska sredstva za entitete koji pripremaju projekte za FP7, COST i EUREKA-u. Ipak, administrativni i istraživački kapaciteti za puno iskorištavanje mogućnosti koje nudi FP7, kao i sredstva za aktivno stimulisanje naučne zajednice i dalje su slabi. Učešće i stopa uspjeha u aktivnostima *Marie Curie* su slabi, a uključivanje privatnog sektora je takođe na niskom nivou.

Uloženi su određeni napor na integraciji u Evropski istraživački prostor i doprinos Uniji za inovacije. Zemlja je pristupila mreži EURAXESS čiji je cilj osiguranje mobilnosti istraživača, a krovna organizacija koja koordinira domaću mrežu EURAXESS osnovana je pri Univerzitetu u Banja Luci. Neznatno je povećano izdvajanje sredstava za finansiranje istraživača, modernizaciju infrastrukture, te opremu i publikovanje, posebno pristupanjem bibliotečko-informacionom sistemu COBISS. Republika Srpska i ostali entiteti povećali su ulaganja u istraživanje i razvoj. Ipak, ukupno gledajući, nivo ulaganja u istraživanje i dalje je nizak, posebno ulaganje privatnog sektora. Kako se politike entiteta i kantona finansiraju iz njihovih budžeta, teško je usmjeriti istraživačke politike i izbjeći podijeljenost, što je jedan od ključnih ciljeva ERA-e. Ne postoje pouzdani statistički podaci o nauci i tehnologiji.

Sveukupno gledano, usklađivanje sa evropskim standardima u oblasti obrazovanja i kulture je u ranoj fazi. Potrebno je provesti strategije i okvirne zakone, te dodatno razviti i provesti Početni okvir za kvalifikacije. Potrebno je da državne agencije za obrazovanje i strukture za osiguranje kvaliteta postanu operativne. Učešće zemlje u Programu Kultura doprinosi provođenju *acquis*-a EU. U oblasti istraživanja i inovacija započele su pripreme za buduću integraciju u Evropski istraživački prostor i Uniju za inovacije, ali su u tom pravcu potrebni ozbiljni dodatni napor i neposredan nadzor.

4.1.10. Pitanja vezana za Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO)

Ostvaren je napredak u pregovorima za pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Radna grupa za Svjetsku trgovinsku organizaciju održala je osmi sastanak. Bosna i Hercegovina je nastavila bilateralne pregovore o pristupu tržištu za robe i usluge (bilateralni sporazumi u oblasti usluga zaključeni su sa Kanadom, Norveškom i Švajcarskom) i multilateralne pregovore o podršci poljoprivredi i izvoznim subvencijama u zemlji.

4.2. Sektorske politike

4.2.1. Industrija i mala i srednja preduzeća

Postignut je mali napredak u oblasti industrije i malih i srednjih preduzeća.

Postignut je mali napredak u pogledu **industrijske politike**. Entiteti su sproveli industrijske politike djelovanja zasnovane na akcionim planovima. Republika Srpska je uvela mjere za stimulisanje izvoza i očuvanje nivoa zaposlenosti u sektorima na koje je uticala ekonomska

kriza. Ipak, i dalje je potrebno usvojiti državnu razvojnu strategiju koja uključuje elemente industrijske politike. Odsustvo usklađene statistike sprečava uspostavu efikasnog strateškog okvira za planiranje u oblasti industrijske politike.

U pogledu **malih i srednjih preduzeća** zabilježen je mali napredak. Nakon imenovanja članova, Forum za razvoj i promociju preduzetništva postao je operativan kao savjetodavno tijelo Vijeća ministara. Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća Republike Srpske počela je sa radom. Odjel za preduzetništvo pri Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MVTEiO) je ojačan. Oba entiteta pružaju pomoć malim i srednjim preduzećima u obliku mjera finansijske podrške. Bosna i Hercegovina je učestvovala u provedbi Akta o malim preduzećima.

Ipak, provođenje državne Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća bilo je slabo. I dalje je potrebno usvojiti državni zakon i revidirani zakon o promociji malih i srednjih preduzeća i preduzetništva FBiH. Parlament treba da usvoji izmjene i dopune Zakona o Agenciji za unapređenje stranih investicija (FIPA) kojim se predviđa uspostava jedinice za podršku malim i srednjim preduzećima u okviru FIPA-e. Još nije riješeno pitanje imenovanja tijela za razvoj i promovisanje preduzetništva u Brčko Distriktu. Pripreme za uspostavljanje državnog poslovnog registra za izradu poslovne statistike su u ranoj fazi. Uprkos određenom napretku koji je ostvaren u FBiH u pogledu izrade informacionog sistema, još uvijek je potrebno uspostaviti jedinstveni sistem za registrovanje malih i srednjih preduzeća u cijeloj zemlji koji bi olakšao poslovanje u oba entiteta.

Potrebno je finalizirati Strategiju unapređenja izvoza, usklađenu sa Strategijom razvoja i Strategijom socijalne uključenosti. Programima za podršku izvozu koje provodi Agencija za promovisanje izvoza nisu dodijeljena sredstva. Odjel za strana ulaganja u okviru Ministarstva za vanjsku trgovinu i ekonomske odnose ne raspolaže dovoljnim resursima.

Ostvaren je određen napredak u oblasti *turizma*. Republika Srpska je usvojila Strategiju razvoja turizma 2010-2020, kao i nove zakone o turizmu i boravišnim taksama.

Uopšteno gledano, pripreme koje Bosna i Hercegovina vrši na planu industrijske politike i malih i srednjih preduzeća su i dalje u početnoj fazi. Država nema sveobuhvatnu industrijsku politiku. U pripremi je čvrst okvir za mala i srednja preduzeća. Koordinacija između entiteta je od ključnog značaja za unapređenje ekonomskog razvoja.

4.2.2. Poljoprivreda i ribarstvo

Ostvaren je mali napredak u usklađivanju sa evropskim standardima u oblasti **poljoprivrede i politike ruralnog razvoja**.

Usvojeno je zakonodavstvo kojim se provodi Okvirni zakon o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju. U Federaciji BiH je odobreno produženje Srednjeročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora (2006-2010) za dvije godine. Ipak, još uvijek je potrebno usvojiti državnu strategiju ruralnog razvoja i zakon o vinu. Čeka se na provođenje državnog Strateškog plana za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja 2008.-2011. i Operativnog programa BiH za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvoj. Strateški plan ruralnog razvoja i Akcioni plan Republike Srpske, kao i Operativni program FBiH za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja moraju se uskladiti sa državnim okvirom. Sveukupni nedostatak provedbenog zakonodavstva sprečava koordinaciju usklađenih strategija i zakonodavstva u ovoj oblasti.

Entitetska ministarstva poljoprivrede zaposlila su novo osoblje. Ipak, potrebno je unaprijediti administrativne kapacitete i strukture za koordinaciju na državnom nivou. Nije zaposleno

novo osoblje u Sektoru za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvoj Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, koje je nadležno za koordinaciju donošenja politika u oblasti poljoprivrede. Koordinacija politika ruralnog razvoja je i dalje slaba. Nije bilo napretka u pripremama za Instrument za predpristupnu pomoć za ruralni razvoj (IPARD). Nije donesen sporazum o institucionalnim strukturama za decentralizovano upravljanje. Iako je imenovan direktor Ureda za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, ured još uvijek nije operativan. Koordinacija između sektora i učešće nevladinog sektora i dalje su slabi.

Izmijenjeni i dopunjeni Zakon o novčanoj podršci u poljoprivredi i ruralnom razvoju FBiH definiše vrste podsticaja u kantonima i Federaciji BiH. Ipak, usljed nedostatka strategije ruralnog razvoja, subvencije za proizvode u većem broju slučajeva imaju oblik finansijske pomoći nego mjera za ruralni razvoj. Ne postoji jasna politika dodjele subvencija, koje se zasnivaju na proizvodnji i nisu usklađene sa vrstama mjera poljoprivredne politike EU. Budžet za poljoprivredu i ruralni razvoj u entitetima je i dalje nizak. Odsustvo djelotvorne administracije i efikasnih kreditnih šema za ruralna područja sprečava konkurentnost poljoprivrednika i industrije za preradu poljoprivrednih proizvoda u cijeloj zemlji.

Započeto je pilot istraživanje o strukturama farmi. Ipak, još uvijek je potrebno usvojiti informacionu strategiju za poljoprivredu i zakon o poljoprivrednom popisu. Potrebno je unaprijediti poljoprivrednu statistiku i informacioni sistem za poljoprivredu. Sistemi zemljišnih registara nisu usklađeni, a upravljanje zemljišem treba poboljšati. Nedostatak pouzdane statistike ugrožava razvoj poljoprivredne politike.

Malo napretka je postignuto u oblasti **sigurnosti hrane**. Usvojeno je provedbeno zakonodavstvo o određenim prehrambenim proizvodima, materijalima koji dolaze u dodir sa hranom, jonizirajućem zračenju i brzosmrznoj hrani. Ipak, državno zakonodavstvo je u entitetima i Distriktu Brčko preuzeto kroz različite odredbe. I dalje je potrebno izraditi državni plan za laboratorije za hranu. Potrebno je imenovati referentne laboratorije. Nadležnosti u oblasti sigurnosti hrane su i dalje podijeljene. Nije bilo napretka u unapređenju poljoprivredno-prehrambenih pogona. Kapaciteti za vršenje službenih kontrola, uključujući kapacitete laboratorija i dalje su slabi.

Bilježi se određeni napredak u oblasti **veterinarskog** sektora. Usvojeno je provedbeno zakonodavstvo o zaraznim bolestima, mjerama kontrole bolesti životinja, trihinele, rezidua veterinarsko-medicinskih proizvoda i zabranjenih supstanci. Usvojena je odluka o nusproizvodima životinjskog porijekla. Značajno je unaprijeđen državni plan kontrole rezidua. Provedena je kampanja za vakcinaciju protiv bruceloze i klasične svinjske kuge. Ipak, potrebno je izmijeniti i dopuniti državni Zakon o veterinarstvu kako bi se omogućilo približavanje *acquis*-u i usklađivanje zakonodavstva na nivou entiteta. Finansiranje za provedbu državnog plana kontrole rezidua nije održivo. Potrebno je dodatno unaprijediti laboratorije u zemlji u cilju njihove akreditacije, te uspostaviti sisteme kontrole kvaliteta za efikasan sistem kontrole rezidua. Ograničena je koordinacija između nadležnih organa za osiguranje kontrole distribucije i korištenja veterinarsko-medicinskih proizvoda na farmama.

Određeni napredak postignut je u **fitosanitarnom** sektoru. Usvojeno je provedbeno zakonodavstvo o uspostavljanju fitosanitarnog registra i pasoša za biljke, mjerama kontrole štetnih organizama na biljkama, biljnim proizvodima, postrojenjima i fitofarmaceutskim preparatima. Provođi se program za nadzor mjera karantina za krompir. Ipak, zakonodavstvo i aktivnosti vezane za inspekciju ne vrše se ujednačeno u entitetima, Brčko Distriktu i na graničnim inspeksijskim postajama. Ljudski resursi na svim nivoima nisu odgovarajući za provedbu zakonskih odredbi. U entitetima se koristi različito zakonodavstvo o odobravanju i registraciji proizvoda za zaštitu biljaka, koje nije usklađeno sa pravilima EU. Nisu imenovane referentne laboratorije za nadzor rezidua.

Zabilježen je mali napredak u oblasti **genetski modifikovanih organizama** (GMO). Započele su aktivnosti na unapređenju sistema za kontrolu korištenja genetski modifikovanih organizama.

Postignuto je malo napretka u oblasti **ribarstva**. Na državnom nivou je potrebno je izraditi zakone kojima se preuzima *acquis*. Kada je riječ o količini i vrijednostima, uvoz ribe i ribljih proizvoda iz EU je smanjen. Izvoz ovih proizvoda u EU je povećan. Ipak, nadležnosti u sektoru ribarstva i dalje su podijeljene.

Sveukupno gledano, pripreme u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike i ribarstva još uvijek su u ranoj fazi. Ne postoji sveobuhvatna strategija za usklađivanje sa *acquis*-em u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja. Kapaciteti za kreiranje politika i koordinaciju na državnom nivou su slabi. Razvoj funkcionalnog sistema za provedbu *acquis*-a iz oblasti sigurnosti hrane i dalje predstavlja prioritet za povećanje trgovine poljoprivrednim proizvodima.

Potrebno je ojačati kapacitete službenih kontrola u oblasti sigurnosti hrane, veterinarstva, fitosanitarnih pitanja i pitanja vezanih za genetski modifikovane organizme.

4.2.3. Životna sredina

Napredak na području **životne sredine** i dalje je ograničen.

Postignut je mali napredak u pogledu *horizontalnog zakonodavstva*. Strane potpisnice Konvencije Aarhus prihvatile su prvi izvještaj Bosne i Hercegovine o provedbi Konvencije u zemlji. U Federaciji su objavljeni izvještaji o stanju u oblasti životne sredine. Ipak, na državnom nivou, u Republici Srpskoj i u Brčko Distriktu ovakvi izvještaji ne postoje. Potrebni su dodatni napor na preuzimanju i provedbi *acquis*-a kroz horizontalno zakonodavstvo. Potrebno je usvojiti okvirni zakon o životnoj sredini. Preuzimanje Direktive o strateškoj procjeni životne sredine je u ranoj fazi. Potrebno je u potpunosti provesti Direktivu o procjeni uticaja na životnu sredinu. Bosna i Hercegovina nije počela sa primjenom Konvencije Espoo o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu. Loš kvalitet podataka o životnoj sredini i odsustvo diseminacije podataka prema javnosti i donosiocima politika i dalje predstavlja razlog za zabrinutost. Potrebno je poboljšati aktivno učešće civilnog društva u procesu izrade zakona.

Malo napretka je postignuto u vezi sa *kvalitetom vazduha*. Republika Srpska je usvojila Strategiju zaštite vazduha. U Federaciji BiH usvojena je Strategija integrisane zaštite životne sredine koja uključuje i strategiju zaštite vazduha. Ipak, potrebno je dalje razvijati sisteme za praćenje kvaliteta vazduha u entitetima.

Postignut je mali napredak u *upravljanju otpadom*. Usvojeno je provedbeno zakonodavstvo o upravljanju životinjskim nusproizvodima. U Federaciji BiH je usvojena Naredba o ambalaži i ambalažnom otpadu. U Republici Srpskoj je stupio na snagu Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom. Ipak, potrebno je dalje razvijati infrastrukturu za upravljanje otpadom. U entitetima ne postoje organizacije za povrat ambalažnog otpada kako bi se realizovale proširene odgovornosti proizvođača. Odsustvo koordinacije u primjeni sistema za upravljanje ambalažnim otpadom i dalje predstavlja problem. Ulaganja u upravljanje otpadom su nedovoljna. Nisu preduzeti praktični koraci na uspostavi sistema za recikliranje i povrat u vezi drugih tokova otpada. Ograničeni su kapaciteti za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom.

Malo napretka je postignuto u preuzimanju *acquis*-a o *kvalitetu voda*. Ipak, najveći dio zakonodavstva ne postoji. Provedba zakona o vodama, nadzoru i planiranju riječnih bazena

nije usklađena između entiteta. Neodgovarajući administrativni kapaciteti i odsustvo gotovih projekata uzrokovalo je značajne odgode u pogledu sektorskih ulaganja. Pristup pitkoj vodi, neprerađeni ispusti otpadnih voda i upravljanje poplavama i dalje su ključna pitanja.

Zabilježen je određeni napredak u oblasti *zaštite prirode*. Bosna i Hercegovina je usvojila državnu Strategiju o biodiverzitetu i akcioni plan (2008-2015.). Republika Srpska je usvojila Zakon o nacionalnim parkovima i Strategiju za zaštitu prirode. Ipak, ključne obaveze koje proizilaze iz Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje faune i flore nisu ispunjene. Usklađivanje sa Direktivom o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore i Direktivom o zaštiti ptica je u ranoj fazi.

Ostvaren je ograničen napredak u oblastima *kontrole industrijskog zagađenja i upravljanja rizikom*. Bosna i Hercegovina je ratifikovala Konvenciju o prekograničnim uticajima industrijskih nesreća. Ipak, proces dobijanja dozvole je fragmentiran usljed složenih administrativnih procedura i struktura. Zbog malog broja informacija javnost nedovoljno učestvuje u procesu donošenja odluka. Potrebno je značajno ojačati administrativne kapacitete za inspeksijske aktivnosti.

Određeni napredak postignut je u oblasti *hemikalija*. Republika Srpska je usvojila provedbeno zakonodavstvo o biocidnim proizvodima, te uvozu i izvozu određenih opasnih hemikalija i proizvoda. Nije bilo napretka u oblasti *buke*.

U pogledu **klimatskih promjena**, nije bilo napretka u opštoj politici djelovanja iako je imenovana kontakt tačka Specijalne radne grupe za okoliš i klimatske promjene. Potrebno je značajno povećati informisanost na svim nivoima. Klimatske promjene ne predstavljaju dio sektorskih politika i strategija i ne postoji sveobuhvatna strategija za klimatske promjene.

Nije bilo napretka na približavanju politikama djelovanja i zakonodavstvu EU o klimatskim promjenama. Potrebno je da zemlja preduzme praktične korake da postepeno usvoji ciljeve za smanjenje/ograničenje stakleničkih plinova kako bi mogla preuzeti *acquis*, posebno program EU za trgovinu emisijama, te kako bi se pridružila naporima koje EU ulaže na snižavanju emisija.

Mali napredak je postignut na međunarodnom nivou. Bosna i Hercegovina je ratifikovala Pekinške amandmane na Protokol iz Montreala Bečke konvencije o zaštiti ozonskog omotača. Zemlja se pridružila odluci donesenoj na 22. sastanku strana Protokola iz Montreala o globalnom ukidanju klorofluorouglikovodika (HCFC) i klorofluorouglijika (CFC). Ipak, potrebno je preduzeti dalje korake na usklađivanju sa zakonodavstvom EU o supstancama koje osiromašuju ozonski omotač i fluorovanim plinovima. Iako je pridružena Sporazumu iz Kopenhagena, zemlja nema planove da formuliše zahtjeve za smanjenje emisije stakleničkih plinova. Bosna i Hercegovina je dostavila svoje prvo saopštenje u okviru Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, koje pokriva samo evidenciju stakleničkih gasova. Zemlja nije učestvovala u radu vezanom za klimatske promjene u okviru Regionalne okolišne mreže (RENA). Potrebno je ojačati usklađenost sa odlukom EU o mehanizmu nadzora.

Administrativni kapaciteti u sektoru životne sredine i dalje su slabi. I dalje je potrebno je osnovati državno tijelo za zaštitu životne sredine. Administrativni kapaciteti u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa vezani za pitanja životne sredine i klimatskih promjena su ograničeni. Tijela koja se bave pitanjima životne sredine nemaju kapacitete za primjenu i provedbu zakonodavstva na entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou. Briga za životnu sredinu u drugim sektorima i dalje je slaba. Nije došlo do unapređenja administrativnih kapaciteta za rješavanje pitanja klimatskih promjena, za koja ne postoje kadrovi niti dodijeljena sredstva. Državni organ imenovan za provedbu mehanizma čistog razvoja Protokola iz Kyota još uvijek nije operativan.

Sveukupno gledano, pripreme u oblasti životne sredine ostaju u ranoj fazi. Uspostava usklađenog pravnog okvira za zaštitu životne sredine, uspostava državne agencije za životnu sredinu, te funkcionalnog sistema monitoringa životne sredine i dalje predstavljaju prioritet. Potrebno je unaprijediti horizontalnu i vertikalnu komunikaciju i razmjenu informacija o životnoj sredini i klimatskim promjenama između svih organa. U pogledu klimatskih promjena, potrebni su značajni naponi na širenju informacija, usklađivanju i provedbi *acquis*-a, kao i na jačanju administrativnih kapaciteta.

4.2.4. Transportna politika

Bilježi se napredak u oblasti **transevropskih transportnih mreža**. Bosna i Hercegovina primjenjuje i prati višegodišnji plan 2011-2015. Transportne opservatorije za Jugoistočnu Evropu. Bosna i Hercegovina aktivno učestvuje u provedbi Memoranduma o razumijevanju o razvoju Glavne regionalne transportne mreže Jugoistočne Evrope.

Nastavljeni su radovi na dodatnim dionicama Panevropskog koridora Vc. Remont saobraćajnih traka i signalizacije na dionici Ploče-Bradina je završen. Završena je preliminarna studija izvodljivosti o željezničkoj vezi sa Crnom Gorom.

Bilježi se dobar napredak kada je u pitanju **putni transport**. Republika Srpska usvojila je Zakon o bezbjednosti saobraćaja na putevima Republike Srpske. Usvojeno je provedbeno zakonodavstvo neophodno za uvođenje sistema digitalnih tahografa, osigurana je oprema i sistem je operativan. Bosna i Hercegovina počela je sa izdavanjem karneta ATA (*vidi 4.1.4 – Carine i porezi*). Nastavljeno je održavanje i gradnja puteva. Ipak, i dalje je potrebno usvojiti zakon o prevozu opasnih roba.

Bilježi se određeni napredak kada je u pitanju **željeznički transport**. Regulatorni odbor željeznica Bosne i Hercegovine je u okviru svojih nadležnosti izdao licence i izradio propise o željeznicama koji su usklađeni sa *acquis*-em. Unaprijeđeni su uslovi vezani za vozni park. Željeznice Federacije objavile su svoje mrežne izjave. Međutim, Željeznice Republike Srpske to nisu učinile. Iako su entitetska željeznička preduzeća pretvorena u vertikalno integrisana željeznička preduzeća, oba su u izuzetno teškoj finansijskoj situaciji, a upravljačka infrastruktura i dalje je u potpunosti odvojena od željezničkog preduzeća. I dalje je potrebno preuzeti *acquis* o obavezama javnih usluga, te uspostaviti tijelo za dodjelu ovlaštenja za obavljanje ovih usluga.

Nije postignut napredak u oblasti **pomorskog transporta**. Bosna i Hercegovina nije potpisnica većine konvencija Međunarodne pomorske organizacije kao što je Međunarodna konvencija o sigurnosti života na moru (SOLAS), uključujući Međunarodni kodeks za sigurnost brodova i lučkih objekata ili Međunarodnu konvenciju o sprečavanju zagađenja mora sa brodova (MARPOL).

Dobar, ali neujednačen napredak zabilježen je u oblasti **unutrašnjih plovnih puteva**. Započeo je proces deminiranja i osposobljavanja plovnog puta rijekom Savom. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine usvojilo je Sporazum između Vlade Republike Srbije i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o plovidbi unutrašnjim plovnim putevima, što je preduslov za ponovno uspostavljanje plovidbe rijekom Savom. Ipak, još uvijek je potrebno uvesti riječni informacioni sistem. Nije postignut napredak na području **kombinovanog transporta**.

Dobar napredak postignut je u oblasti **vazdušnog transporta**. Bosna i Hercegovina realizuje prvu fazu Sporazuma o zajedničkom evropskom vazdušnom prostoru. Preuzimanje zakonodavstva o Jedinostvenom evropskom nebu I gotovo je završeno. Imenovan je direktor

tijela za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi. Ipak, kako bi se osigurala potpuna usklađenost sa preuzetim *acquis*-em, potrebno je prilagoditi Zakon o vazduhoplovstvu.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina bilježi napredak u oblasti transevropskih transportnih mreža, cestovnog, željezničkog i vazdušnog saobraćaja, kao i u oblasti unutrašnjih plovnih puteva, ali zaostaje u pogledu pomorskog transporta. Potrebni su dalji naponi na usklađivanju zakonodavstva sa *acquis*-em. Još uvijek je potrebno je izraditi strategije za transportnu infrastrukturu i intenzivirati unapređenje transportne infrastrukture.

4.2.5. Energija

U pogledu **zaliha nafte i sigurnosti snabdijevanja** ostvaren je neujednačen napredak. Nije proveden *acquis* Energetske zajednice o sigurnosti snabdijevanja gasom i električnom energijom. U Federaciji je i dalje potrebno usvojiti zakon o nafti. Ne postoje zvanični podaci o nivoima zaliha nafte u zemlji. Potrebno je usvojiti državnu strategiju energetskog razvoja. Time bi se takođe riješilo pitanje sigurnosti snabdijevanja naftom, plinom i električnom energijom. Entiteti imaju svoje dokumente za strateško planiranje, bez usklađenih kriterija ili zajedničkog pristupa prioritetima za ulaganja.

Nije bilo napretka u pogledu **unutrašnjeg tržišta energije**. U zakon Brčko Distrikta uključen je princip konkurentnog i transparentnog tržišta električne energije, što je zahtjev Ugovora o Energetskoj zajednici. Državna Regulatorna komisija za električnu energiju postala je regulatorni organ za električnu energiju u Brčko Distriktu. Pokrenut je sveobuhvatan pregled zakonodavstva iz oblasti električne energije koje se primjenjuje na različitim nivoima s ciljem njegovog usklađivanja sa *acquis*-em, te kako bi zemlja ispunila zahtjeve Ugovora o Energetskoj zajednici (*vidi 1.3 – Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine*).

Ipak, Federacija nije usvojila novi zakon o električnoj energiji. Postojeći zakoni nisu u potpunosti usklađeni sa *acquis*-em i ne omogućavaju efikasan razvoj konkurentnog veleprodajnog tržišta. Ostaju da se riješe pitanja tenderskih postupaka i transparentnosti. Nije došlo do poboljšanja u vezi sa državnim kompanijom za prenos (TRANSCO/Elektroprenos). Nisu odobreni poslovni planovi i planovi ulaganja. Upravljačka struktura kompanije djeluje samo u tehničkom sastavu. Izvršavaju se tehnički poslovi i manji zadaci vezani za održavanje. Nije bilo poboljšanja u komunikaciji sa nezavisnim operatorom sistema niti u pogledu nivoa transparentnosti njegovog rada. Prekogrančni kapaciteti dodjeljuju se na *ad hoc* osnovi, umjesto putem otvorenog konkursa. Održivost TRANSCO-a kao državnog preduzeća i iscjepkanost tržišta električne energije predstavljaju razloge za zabrinutost i prepreku punoj realizaciji Ugovora o Energetskoj zajednici. Izmjene i dopune zakonodavnog okvira iz 2009. godine za električnu energiju nisu u skladu sa *acquis*-em. Nije osigurana nezavisnost regulatornih komisija. Republika Srpska i Federacija BiH izvršile su reviziju tarifa, ali su one ostale ispod nivoa tržišnih cijena.

Nije bilo napretka u sektoru gasa. Ne postoji državni zakon o gasu. Entitetskim odredbama uspostavljena su različita pravila za učesnike na tržištu, razdvajanje, pristup trećih strana ili otvaranje tržišta, a ta pravila nisu u potpunosti usklađena sa *acquis*-em EU.

Nije bilo napretka u pogledu **energetske efikasnosti**. Dodatno je odgođena izrada državnog akcionog plana za energetske efikasnost s ciljem ispunjavanja obaveza iz Ugovora o Energetskoj zajednici.

Postignut je mali napredak u pogledu **obnovljive energije**. Entiteti su uveli podsticaje (zajamčene tarife) za proizvođače energije koji koriste obnovljive izvore. Međutim, oni nisu usklađeni. Ne postoji strateški pristup za promovisanje obnovljive energije. Složenost

organizacione strukture i sistema donošenja odluka ugrožava djelotvorno promovisanje obnovljive energije na državnom nivou. Potrebno je više napora da se stvori regulatorno okruženje koje će podsticati veću upotrebu izvora obnovljive energije u svim sektorima. Potrebno je da Bosna i Hercegovina uloži dalje napore na unapređenju udjela obnovljive energije u potrošnji energije u zemlji, te da podstiče korištenje biogoriva u transportu.

Nije zabilježen značajniji napredak u oblasti **nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja**. Državna regulatorna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost nema direktora. Potrebno je izraditi državni plan djelovanja u slučaju opasnosti i strategiju upravljanja radioaktivnim otpadom, što su i dalje ključna sigurnosna pitanja u Bosni i Hercegovini. Još uvijek je potrebno provjeriti usklađenost propisa koji su na snazi sa *acquis*-em EU.

Administrativni kapaciteti u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa vezani za pitanja energije i dalje su slabi.

Sveukupno gledano, pripreme u oblasti energije i dalje su u ranoj fazi. Potrebni su dalji napore kako bi zemlja ispunila zahtjeve iz Ugovora o Energetskoj zajednici, unaprijedila sigurnost snabdijevanja, te uspostavila funkcionalno preduzeće za prenos i integrisano energetsko tržište. Nedostatak saradnje i koordinacije između entiteta sprečava razvoj funkcionalnog energetskog tržišta i ugrožava poboljšanja u oblasti sigurnosti snabdijevanja. Bosna i Hercegovina nema u potpunosti funkcionalnu kompaniju za prenos i nalazi se u ranoj fazi provedbe *acquis*-a o tržištu unutrašnjeg gasa i električne energije. I dalje je od ključnog značaja izrada sveobuhvatne energetske strategije, uključujući promociju energetske efikasnosti i energije iz obnovljivih izvora. Dalji napore su potrebni u pogledu zaliha nafte. Preuzimanje *acquis*-a iz oblasti nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja još uvijek je ograničeno.

4.2.6. Informaciono društvo i mediji

Dobar, ali neujednačen napredak je zabilježen u oblasti **elektronskih komunikacija i informacijskih tehnologija**. Zakon o komunikacijama je u velikoj mjeri zasnovan na regulatornom okviru EU iz 1998. i dijelom na okviru iz 2002. godine. Stalne rasprave između entiteta i države o nadležnostima odlažu dalje usklađivanje zakonodavstva sa regulatornim okvirom EU i slabe položaj Regulatorne agencije za komunikacije BiH (RAK).

Regulatorna agencija za komunikacije BiH objavila je set uputstava s ciljem otklanjanja prepreka ulasku na tržište. Tržišni udio tri postojeća operatera za fiksnu telefoniju smanjen je na 85% za dolazni/odlazni međunarodni saobraćaj i na 98% za domaći saobraćaj. U svojim geografskim područjima oni de facto imaju monopol. U smislu ukupnog prihoda od usluga, tržišni udio ova tri operatera iznosi oko 90%.

Kada je riječ o propisima o fiksnim širokopojasnim uslugama, situacija u pogledu konkurencije je blago poboljšana, zahvaljujući prisustvu kablovskih i fiksnih mreža za bežični pristup. Regulatorna agencija za komunikacije BiH omogućila je mobilnim operaterima da koriste GSM spektr za pružanje usluga treće generacije mobilnih telekomunikacija (3G)/ univerzalni sistem mobilnih telekomunikacija. Ipak, kada je riječ o mobilnim virtuelnim mrežnim operaterima, potencijalna ograničenja vezana za cijene i dalje postoje. I dalje je potrebno provesti okvir koji je predviđen za mobilne virtuelne mrežne operatere.

Razdvajanju lokalne petlje je u ranoj fazi. Potpisan je još jedan ugovor o razdvajanju lokalne petlje, tako da ukupan broj ugovora između postojećih i alternativnih operatera iznosi četiri. Provedba zaštitnih odredbi o konkurenciji napredovala je izuzetno sporo. Šest operatera nudi usluge izbora prenosnika, a jedan usluge predizbora prenosnika. Dostupna je usluga

predizbora prenosnika, ali ne i prenosivosti fiksnog broja. Pružaocima usluga interneta i mrežnim operaterima dodijeljene su nove licence. Regulatorna agencija za komunikacije BiH je izmijenila dodijeljene blokove brojeva za telefonske usluge.

Regulatorna agencija za komunikacije BiH može da prikuplja i analizira tržišne podatke operatera. Pripremljen je nacrt analize tržišta o prekidu glasovne pošte na mobilnim mrežama („relevantno tržište 7“) i uključuje preporuke vezane za značajnu tržišnu snagu. Tri mobilna operatera objavili su svoje referentne ponude za interkonekciju. Preduzeti su prvi koraci na rebalansu tarifa, što je ključni element za kreiranje konkurentnog tržišta.

Kada je riječ o pružanju fiksnih širokopojsnih usluga, situacija u pogledu konkurencije je blago poboljšana, zahvaljujući prisustvu kablovskih i fiksnih mreža za bežični pristup. Međutim, tržište širokopojsnih usluga i dalje je nerazvijeno.

Ozbiljan razlog za zabrinutost i dalje predstavlja institucionalna i finansijska nezavisnost, te odgovarajući kadrovski resursi Regulatorne agencije za komunikacije BiH. Administrativni kapaciteti državnog Ministarstva transporta i komunikacija su naročito slabi (*vidi Politički kriteriji – Ljudska prava i zaštita manjina*).

Nije bilo napretka u oblasti **usluga informacionog društva**. Još uvijek je potrebno usvojiti državni zakon o agenciji za razvoj informacionog društva. Potrebno je preuzeti Direktivu o elektronskom poslovanju i provedbeno zakonodavstvo o uslugama uslovljenog pristupa. Provedba Zakona o elektronskom potpisu je bila slaba.

Određeni napredak zabilježen je u oblasti **audiovizuelne politike i medija**. Regulatorna agencija za komunikacije BiH počela je sa preuzimanjem Direktive o audiovizuelnim medijskim uslugama. U nacrtu kodeksa o audiovizuelnim i radijskim programima i nacrtu kodeksa o audiovizuelnim komercijalnim komunikacijama djelimično su preuzete odredbe Direktive o audiovizuelnim medijskim uslugama. Bosna i Hercegovina je ratifikovala Evropsku konvenciju o zaštiti audiovizuelnog nasljeđa. Regulatorna agencija za komunikacije BiH objavila je Odluku o korištenju Multiplex A (MUX X) za digitalno zemaljsko emitovanje. Komisija koju je osnovalo Ministarstvo transporta i komunikacija objavila je tender za nabavku emisione i predajne opreme za usluge javnog emitovanja. Regulatorna agencija za komunikacije BiH je u fazi izrade kriterija za ulaz postojećih TV stanica u komercijalni MUX i dokumente za licenciranje MUX operatera. Imenovani su članovi Stručne komisije za Forum o digitalnoj zemaljskoj televiziji Bosne i Hercegovine, koji su izradili akcioni plan za prelaz sa analognog na digitalno zemaljsko emitovanje. Planirano je da prelazak na digitalno emitovanje bude završen do kraja 2011. godine.

Ipak, potrebno je ugraditi preostale odredbe Direktive o audiovizuelnim medijskim uslugama putem dodatnih pravnih instrumenata. Entitetski zakoni o javnom emitovanju nisu u skladu sa državnim zakonom. Iako su imenovani članovi stručnog Sekretarijata za Forum o digitalnoj televiziji, on nije operativan. Izmijenjen je i dopunjen statut Javnog radio-televizijskog servisa BHRT (*vidi Politički kriteriji - Ljudska prava i zaštita manjina*). Potrebno je usvojiti statut javnog RTV servisa (PBS). Javni RTV servis nije registrovan. Reforma sektora javnog emitovanja je dodatno odložena.

Sveukupno gledano, pripreme u oblasti informacionog društva i medija sporo napreduju. Provedba zakonodavnog okvira vezanog za javno emitovanje neophodna je zbog reformi u ovom sektoru. Ozbiljan razlog za zabrinutost i dalje predstavljaju stalne prijetnje funkcionalnoj nezavisnosti Regulatorne agencije za komunikacije BiH, te nedostatak odgovarajućih kadrovskih resursa.

4.2.7. Finansijska kontrola

Bosna i Hercegovina je ostvarila određeni napredak u oblasti finansijske kontrole.

Uloženi su dalji napori na uvođenju **javne interne finansijske kontrole (PIFC)**. Centralne harmonizacijske jedinice postoje na državnom i entitetskom nivou. Povećan je broj zaposlenih u centralnim harmonizacijskim jedinicama na državnom nivou i u Republici Srpskoj. Koordinacioni odbor za sve centralne harmonizacijske jedinice osigurava jedinstvenu platformu za javnu internu finansijsku kontrolu. Međutim, izrada zakonodavstva o provedbi javne interne revizije i zakonodavstva o finasijskom upravljanju i kontroli je sporo napredovala. Centralnoj harmonizacijskoj jedinici FBiH potrebno je dodatno osoblje za provedbu javne interne finansijske kontrole. Broj stručnih internih revizora u zemlji i dalje je mali.

Kada se radi o **vanjskoj reviziji**, četiri institucije glavnog revizora (državna, entitetske i Brčko Distrikt) nastavile su sa unapređenjem metoda revizije i kvaliteta vanjske revizije. Republika Srpska je u novi Poslovnik o radu Narodne skupštine RS uvela obaveznu raspravu o negativnim revizorskim izvještajima. Ipak, nije bilo napretka u osiguranju nezavisnosti državne institucije glavnog revizora od izvršne vlasti.

Sveukupno gledano, pripreme Bosne i Hercegovine u oblasti finansijske kontrole napreduju, ali sporo. Nedostatak stručnog osoblja predstavlja prepreku daljem razvoju PIFC-a. Potrebno je dodatno razviti sisteme za finansijsko upravljanje i kontrolu. Potrebno je riješiti pitanje nezavisnosti državnog Ureda za reviziju.

4.2.8. Statistika

Bilježi se ograničeni napredak u oblasti statistike.

Postignuto je malo napretka u oblasti **statističke infrastrukture**. Konstruktivna saradnja između državne Agencije za statistiku (BHAS) i Državne regulatorne komisije za električnu energiju rezultirala je većim brojem podataka koji su prosljeđeni Eurostatu. Ipak, uprkos određenom napretku, saradnja između BHAS-a i entitetskih zavoda za statistiku i dalje je nezadovoljavajuća. Državni Zakon o statistici i Sporazum o saradnji i koordinaciji u oblasti statistike se ne provode pravilno. Uprava za indirektno oporezivanje BHAS-u ne pruža potrebne podatke iz administrativnih izvora. To rezultira lošim kvalitetom poslovne statistike, makroekonomske statistike i statistike o vanjskoj trgovini. Potrebno je izmijeniti i dopuniti Zakon o indirektnom oporezivanju kako bi se BHAS-u omogućilo da koristi sve raspoložive administrativne podatke za statističke svrhe.

Određeni napredak je postignut na području **klasifikacije i registara**. Finalizirano je približavanje Statističkoj klasifikaciji privrednih djelatnosti NACE Rev.2, a klasifikacija se primjenjuje. Započela je primjena klasifikacije proizvoda po aktivnostima (CPA 2008) i nomenklature industrijskih proizvoda (PRODCOM). Statistički poslovni registar je u funkciji. Ipak, on je nepotpun zbog ograničenog pristupa odgovarajućim izvorima administrativnih podataka.

Ostvaren je određeni napredak u **sektorskoj statistici**. Unaprijeđena je diseminacija statističkih podataka putem nove web stranice BHAS-a, gdje je obuhvaćena industrijska proizvodnja i indeks potrošačkih cijena. Mjesečna saopštenja o statistici vanjske trgovine obrađuju se i objavljuju u skladu sa NACE Rev. 2. Napredovale su tehničke pripreme za popis stanovništva i domaćinstava, kao i za probni popis. Ipak, nije usvojen zakon o popisu

stanovništva i domaćinstava, te dalji rad nije moguć. U nedostatku zakona o popisu, nije izvršen ni probni popis, te je provedba popisa odložena.

Bilježi se ograničeni napredak u oblasti makroekonomske statistike. Objavljena je godišnja procjena BDP-a za 2010. Ipak, Zavod za statistiku Republike Srpske ne primjenjuje u potpunosti višegodišnji master plan za izradu nacionalnih računa. Kvartalni nacionalni računi se ne mogu izraditi dok se ne proizvedu odgovarajući kratkoročni indikatori i dok ne dođe do neophodne saradnje između svih uključenih strana.

Počeo je terenski rad za anketu o potrošnji domaćinstava. Pripreme su završene. Anketa o radnoj snazi je provedena 2011. i objavljeni su preliminarni podaci. Nastavljene su pripreme za poljoprivredni popis (*vidi 4.2.2 – Poljoprivreda i ribarstvo*). Proveden je probni poljoprivredni popis.

Ukupno gledano, pripreme u oblasti statistike su umjereno napredovale. I dalje je potrebno unaprijediti sektorske statistike, poput statistike nacionalnih računa, poslovne i poljoprivredne statistike. Popis stanovništva i domaćinstava neće biti izvršen u toku 2011. godine kako je prvobitno planirano. Potrebno je hitno usvojiti zakon o popisu i izbjeći dalja odlaganja. Napredovale su tehničke pripreme za popis stanovništva i domaćinstava, ali one su trenutno u zastoju budući da nema zakonske osnove za provođenje popisa. Bolja saradnja između BHAS-a i entitetskih zavoda za statistiku, kao i saradnja između BHAS-a i nadležnih organa na državnom nivou i dalje je od ključnog značaja. Provođenje razvojnog plana BHAS-a će u ovom pogledu predstavljati ključni faktor.

4.3. Pravda, sloboda i sigurnost

4.3.1. Vize, upravljanje granicama, azil i migracije

Ostvaren je napredak u oblasti **politike viza** i u dijalogu za liberalizaciju viznog režima. Pozitivne i negativne liste i dalje su u potpunosti usklađene sa listom za vize EU. U prvoj polovini 2011. na granici su izdate 133 vize, što predstavlja smanjenje od 8, 27% u poređenju sa istim periodom u 2010.

Vizna liberalizacija za građane Bosne i Hercegovine odobrena je od 15. decembra 2010. Vizna liberalizacija primjenjuje se na nosioce biometrijskih pasoša koji putuju u šengensku zonu. Ova odluka zasnovana je na postizanju značajnog napretka u oblasti pravde, slobode i sigurnosti te ispunjavanju posebnih uslova navedenih u mapi puta za viznu liberalizaciju. Velika većina putnika poštuje pravila za bezvizno putovanje. Kako bi se osigurala kontinuirana provedba obaveza, uspostavljen je mehanizam za praćenje kretanja nakon liberalizacije viznog režima s obzirom na povećan broj osoba iz regije koje su podnijele zahtjev za azil. Komisija je podnijela svoj prvi izvještaj o monitoringu Evropskom parlamentu i Vijeću u junu 2011.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina nastavlja ispunjavati svoje prioritete iz oblasti vizne politike.

Ostvaren je napredak u oblasti **upravljanja granicama**. Većina propisa koja se odnosi na integrisano upravljanje granicama (IUG) uglavnom je zasnovana na relevantnom *acquis*-u. Usvojeni su propisi kojima se provodi Zakon o graničnoj kontroli. Komisija za integrisano upravljanje granicama osnovala je zajedničko radno tijelo kojeg čine članovi institucija uključeni u IUG čiji je zadatak provedba sporazuma o međusobnoj saradnji.

Usvojena je revidirana Strategija integrisanog upravljanja granicama kao i odgovarajući akcioni plan. Komisija za integrisano upravljanje granicama odobrila je analizu kretanja ljudi

i roba preko graničnih prelaza. Cilj analize je da služi kao jedan od pokazatelja za utvrđivanje prioritetnih graničnih prelaza. Čeka se da institucije koje su uključene u integrisano upravljanje granicama usvoje priručnik za rad na graničnim prelazima. U toku je uspostavljanje veze između Zajedničkog centra za analizu rizika i baza podataka nadležnih agencija.

Infrastruktura na postojećim graničnim prelazima je dodatno poboljšana, posebno u pogledu nadzora i opreme. BiH i Hrvatska su dogovorile uspostavljanje dva inspeksijska granična prelaza na zajedničkoj granici. Od 55 graničnih prelaza za međunarodni saobraćaj 29 prelaza je opremljeno video nadzorom. Od ovog broja 49 graničnih prelaza opremljeno je čitačima za biometrijske pasoše i povezano na integrisani sistem kontrole graničnih prelaza u državi (CSBC) te sa svim organizacionim jedinicama granične policije. Trenutno se razvija nova unaprijeđena aplikacija za integrisani sistem CSBC-a i u toku je njeno testiranje.

Povećan je broj zajedničkih patrola sa susjednim zemljama, što je rezultiralo smanjenjem broja ilegalnih prelazaka preko granice. Zabilježeni su ilegalni prelasci preko granice s Crnom Gorom. Primjenjuje se priručnik za zajedničke granične patrole na granici između Bosne i Hercegovine i Srbije. Ipak, i dalje je potrebno finalizirati sporazum o označavanju granice sa Crnom Gorom.

Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska su započele proces revidiranja bilateralnih sporazuma koji se tiču graničnih prelaza između dviju zemalja. Provedba radnih sporazuma sa Frontex-om dobro napreduje i Bosna i Hercegovina učestvuje u mreži za analizu rizika za Zapadni Balkan.

Postignut je ograničeni napredak u pogledu upravljanja graničnim prijelazima i njihovog održavanja. Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje (UIO) mora usvojiti izmjene i dopune internog pravilnika Uprave potrebne kako bi se povećao broj radnih mjesta za upravljanje i održavanje graničnih prelaza.

Sveukupno gledano, pripreme Bosne i Hercegovine u oblasti upravljanja granicama napreduju. Snage je potrebno usmjeriti u pravcu poboljšanja upravljanja graničnim prelazima i njihovog održavanja.

Zabilježen je i određeni napredak u oblasti **azila**. Bosna i Hercegovina provodi Zakon iz 2008. o kretanju i boravku stranaca i azilu i Akcioni plan za azil i migracije. Sektor za azil Ministarstva sigurnosti je skoro u potpunosti popunjen te mu je pružena odgovarajuća obuka. U potpunosti se koristi modul za azil u informacijskom sistemu za migracije (IMS). Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice povezano je na informacijski sistem za migracije IMS i primjena tog sistema se trenutno širi. Privremeni centar za azilante u Rakovici ima 13 uposlenih i u njemu je smješteno 27 azilanata. Radovi na izgradnji trajnog centra za azilante u Trnovu napreduju. Međutim, potrebno je finalizirati novu strategiju u oblasti migracija i azila i odgovarajući akcioni plan.

Broj zahtjeva za azil u 2010. je smanjen na 31 (38 osoba) u poređenju sa 32 zahtjeva (71 osoba) koliko ih je bilo u 2009. godini. U 2010. Ministarstvo sigurnosti BiH odbilo je 152 zahtjeva za azil. U prvih osam mjeseci 2011. registrovana su 24 nova zahtjeva za azil.

Sve osobe sa Kosova koje su podnijele zahtjev za azil, čiji je status privremene zaštite istekao 2007., dobile su prvostepene odluke Sektora za azil. U 2011. godini, samo osam porodica još uvijek vodi žalbene postupke na Sudu. Osobe kojima je odbijen zahtjev za azil, preseljene su ili dobrovoljno vraćene u svoju zemlju. U okviru Programa pomoći dobrovoljnog povratka registrovano je 409 nezakonitih migranata u toku 2010. i 107 tokom prvih šest mjeseci 2011. godine.

Sveukupno gledano, sistem za azil i međunarodnu zaštitu u Bosni i Hercegovini dobro napreduje. Potrebni su dodatni ljudski i finansijski resursi kako bi se garantovala potpuna efikasnost sistema.

Dobar napredak je postignut u oblasti **migracija**. Operativan je Centar za privremeni pritvor nezakonitih imigranata. Ministarstvo sigurnosti BiH i Služba za poslove sa strancima finansiraju ovaj Centar i upravljaju njime. Centar zapošljava 53 stručne osobe i raspolaže sa 120 kreveta. U 2010. smješteno je 312 stranih državljana. Van Bosne i Hercegovine su premještena 493 strana državljana. Od ovog broja njih 474 se dobrovoljno vratilo u svoju domovinu dok je drugih 19 osoba prisilno vraćeno u domovinu. U toku prvih šest mjeseci 2011., u Centru je smješteno 88 državljana trećih zemalja, od kojih je 70 vraćeno u domovinu. U okviru Programa pomoći dobrovoljnog povratka 41 osoba je vraćena u domovinu, dok se 29 osoba vratilo u druge zemlje.

Provedba readmisije između Evropske unije i Bosne i Hercegovine je tekla neometano. Bosna i Hercegovina nastavlja sa ponovnim prihvatom velikog broja osoba u okviru sporazuma sa Hrvatskom. Broj ponovno prihvaćenih osoba je opao sa 311 u 2009. godini na 295 u 2010. Od toga je bilo 119 stranih državljana, a 176 državljana Bosne i Hercegovine. U skladu sa sporazumom o readmisiji sa EU i Švicarskom, Bosna i Hercegovina je u 2010. prihvatila 189 svojih državljana, u poređenju sa 173 u 2009. U prvoj polovini 2011. je izvršen je prihvati 65 građana, što predstavlja smanjenje od 22,6% u poređenju sa istim periodom u 2010.

Bosna i Hercegovina je nastavila ulagati napore kako bi zaključila sporazume o readmisiji sa zemljama koje nisu članice EU. Nastavljeni su bilateralni pregovori sa sjeverno-afričkim državama, a finaliziran je tekst sporazuma sa Turskom. Međutim, još uvijek nije potpisan sporazum o readmisiji. Strategija za reintegraciju povratnika se tek treba provesti. Poteškoće u pogledu ekonomske reintegracije, pristupa zdravstvenoj zaštiti, socijalnoj zaštiti, penzijama i zapošljavanju za manjinske povratnike su glavne prepreke održivom povratku i lokalnoj integraciji. (*vidi Politički kriteriji 2.2 – Ljudska prava i zaštita manjina*).

Došlo je do pada broja presretanja u pokušaju nezakonitog prelaska granice. U 2010. godini ukupno 322 osobe su presretnute dok su pokušavale ilegalno ući ili izaći iz zemlje, u poređenju sa brojem od 381 osobe u 2009. U prvoj polovini 2011. je presretnuto 159 ljudi, što predstavlja povećanje od 11,2 % u poređenju sa istim periodom u 2010.

Služba za poslove sa strancima je poboljšala svoje administrativne kapacitete i povećala nivo saradnje sa drugim tijelima za provedbu zakona. Služba u potpunosti koristi Informacijski sistem o migracijama (ISM) i omogućila je pristup svojim bazama podataka relevantnim agencijama na svim nivoima. U 2010. Služba za poslove sa strancima izdala je 8131 dozvolu za privremeni boravak, što čini povećanje od 8% u odnosu na 2009. godinu (7512). U 2010. je izdato 315 dozvola za stalni boravak, što u odnosu na 359 u 2009. čini smanjenje od 12%. Služba za poslove sa strancima je u 2010. izdala 410 odluka o protjerivanju, što u odnosu na 474 iz 2009. godine predstavlja smanjenje od 13%. U prvoj polovini 2011. Služba je izdala 3744 dozvola za privremeni boravak i 167 za stalni boravak. Osim toga, doneseno je 149 odluka o protjerivanju. Ipak, potrebna je daljnja izgradnja kapaciteta.

Koordinacijsko tijelo za praćenje provedbe Strategije u oblasti imigracija i azila i Akcionog plana unaprijedilo je saradnju između nadležnih organa i objavilo svoj godišnji izvještaj za 2010. Pri državnom Ministarstvu sigurnosti uspostavljena je Služba za nadzor nad migracijskim tokovima. Objavljen je treći Migracijski profil Bosne i Hercegovine. Za statističke izvještaje za Migracijski profil koristi se ISM.

Kako bi se uspostavio mehanizam za prikupljanje podataka o migracijama u skladu sa propisima EUROSTAT-a osnovana je radna grupa od predstavnika sa državnog i sa nivoa entiteta. Ipak, još uvijek je potrebno uspostaviti nadzor nad migracijskim tokovima.

Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine o legalnim migracijama obuhvata pravila o pravu na spajanje porodica, dugoročni boravak i uslove prijema državljana trećih zemalja u svrhu studiranja.

Sveukupno gledano, pripreme zemlje u oblasti migracija su napredovale. Dodatno je unaprijeđen nadzor nad migracijskim tokovima i međuinstitucionalna saradnja.

4.3.2. Pranje novca

Veoma mali napredak je postignut u borbi protiv pranja novca. Provođenje strategije i akcionog plana za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u Bosni i Hercegovini je i dalje ograničeno.

Postojeće odredbe u pravnom okviru koje se odnose na zapljenu se ne provode u potpunosti, a oduzimanje imovine stečene putem kriminalnih radnji u čitavoj državi je i dalje na niskom nivou. Nedostaju strukture za upravljanje i održavanje oduzete imovine. Parlament još uvijek nije usvojio Izmjene i dopune zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, koje se odnose na nedostatke utvrđene u evaluacijskom izvještaju MONEYVAL-a i koje sadrže mjere za transformaciju Finansijsko-obavještajnog odjela, koji je trenutno u sastavu državne Agencije za istrage i zaštitu, u posebnu upravnu agenciju.

Finansijsko-obavještajni odjel je djelovao izolirano od ostalih agencija za provođenje zakona, a njegovi istražni kapaciteti i dalje su slabi. Trenutni nivo kadrovske popunjenosti Odjela je otprilike 66%. Na operativnom nivou Odjelu nedostaje strateško vodstvo i sistematska finansijsko-obavještajna podrška. Metod podnošenja izvještaja o sumnjivim transakcijama unutar Finansijsko-obavještajnog odjela je slab. On ne daje statističke informacije potrebne za procjenu rizika i donošenje odluka. Tokom 2010. samo dva od ukupno 215 izvještaja o pranju novca su bili predati Tužilaštvu. Nije bilo izvještaja o finansiranju terorističkih aktivnosti.

Većina izvještaja o transakcijama dolaze iz bankarskog sektora. Nisu napravljene značajne promjene u strukturi izvještavanja, metodologiji i primijenjenim analizama. Još uvijek ne postoje izvještaji i preporuke za osobe koje će direktno koristiti elektronski proces izvještavanja za sve izvještaje o sumnjivim transakcijama. Smanjio se broj izvještaja o transakcijama iznad praga.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je u ranom stadiju provođenja politike o sprečavanju i borbi protiv finansijskog kriminala. Njeni ciljevi u oblasti borbe protiv pranja novca zahtijevaju značajne napore. Provođenje odgovarajuće strategije i akcionog plana je i dalje slabo. Neriješeno pitanje institucionalnog položaja Finansijsko-obavještajnog odjela i dalje slabi djelovanje Bosne i Hercegovine u ovim oblastima.

4.3.3. Droge

Postignut je mali napredak u borbi protiv zloupotrebe droge. Bosna i Hercegovina je i dalje tranzitna zemlja za međunarodnu trgovinu narkoticima. Organizovane kriminalne grupe povezane sa trgovinu drogom nastavljaju da djeluju na čitavoj teritoriji. Lokalna potrošnja droga je i dalje relativno niska u odnosu na druge evropske zemlje.

Agencije za provođenje zakona su poboljšale saradnju sa zemljama u regiji, što je rezultiralo sa boljim i bržim protokom informacija. Bosna i Hercegovina je nastavila sa unapređenjem međunarodne saradnje, te je redovno podnosila izvještaje Međunarodnom odboru za kontrolu narkotika. Međutim podnošenje izvještaja Evropskom centru za monitoring nad drogama i

ovisnosti o drogama (EMCDDA) u skladu sa zahtijevanim standardima je dalje problem.

Baza podataka o počiniocima kaznenih djela vezanih za zloupotrebu droga poboljšana je uz pomoć nove opreme. Koriste je agencije za provođenje zakona na državnom nivou i Federalna uprava policije, a sa njom su povezani i kantoni. Republika Srpska nije povezana sa bazom podataka. U Republici Srpskoj je uspostavljena baza podataka o korisnicima droga koja obuhvata postojeće registre u rehabilitacionim centrima.

Provođenje Državne strategije nadzora nad opojnim drogama, sprječavanja i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini 2009. – 2013. i Državnog akcionog plana za borbu protiv zloupotrebe opojnih droga je i dalje na veoma niskom nivou. Nedostaje mehanizam za koordinaciju provođenja, budući da još uvijek nije osnovan državni ured za droge predviđen u strategiji i akcionom planu. Potrebno je da Parlament usvoji izmjene i dopune Zakona o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga, kojim se osniva državni ured za droge i poboljšava kontrola prekursora.

Koordinacija između različitih agencija za provođenje zakona još uvijek je svedena na pojedinačne slučajeve. Nedostaje efektivno sudsko procesuiranje i politika odvratanja od kriminalnih djela. Pravilnik o čuvanju i uništavanju oduzetih opojnih droga, usaglašen između entiteta, Brčko Distrikta i državnih agencija za provođenje zakona, nije usvojen zbog finansijskih ograničenja. Na uništenje još uvijek čeka velika količina nedozvoljenih supstanci zaplijenjenih nakon usvajanja Zakona o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je i dalje u ranom stadiju borbe protiv trgovine drogom, kao i poduzimanja učinkovitih aktivnosti u cilju smanjenja potražnje za drogom. Bez osnivanja ureda za droge, institucionalni kapaciteti za koordinaciju i sistematsko provođenje okvirne politike je i dalje slab. Rad agencija za provođenje zakona u borbi protiv trgovine drogom i dalje je neujednačen na cijeloj teritoriji države.

4.3.4. Policija

Postignut je određeni napredak u oblasti policije. Polako napreduje provođenje zakona o reformi policije. Agencije i odbori za reformu policije su postali operativni. Za vrijeme perioda izvještavanja Direkcija za koordinaciju policijskih tijela je u više navrata ojačana. Usvojene su izmjene i dopune državnog Zakona o policijskim službenicima, uključujući i produženje prelaznih odredbi za zapošljavanje aktivnih policijskih službenika u državnim policijskim tijelima. To omogućava Direkciji za koordinaciju policijskih tijela da zapošljava visoko-rangirane policijske službenike iz drugih policijskih agencija. U sastavu Direkcije za koordinaciju policijskih tijela je već bio Ured za saradnju sa Interpolom, a sada je i Odjel za zaštitu lica i objekata, koji je prethodno bio u sastavu Državne agencije za istragu i zaštitu (SIPA). Republika Srpska je usvojila izmjene i dopune Zakona o policijskim službenicima, koje se odnose na izmjene prilikom zapošljavanja, unapređenja ili prelaska policijskih službenika u druge institucije. Međutim, te izmjene predstavljaju korak unazad u odnosu na usklađene odredbe u zakonima o državnim službenicima.

Parlament još uvijek nije usvojio Zakon o primjeni rezultata analize DNK u sudskim postupcima kojim se utvrđuje trajanje čuvanja DNK u bazi podataka i centralizacija profila baze podataka. Federalni i kantonalni organi uprave i dalje rade na usklađivanju zakonodavstva u oblasti unutrašnjih poslova da bi se poboljšala operativna i budžetska nezavisnost policijskih službenika od ministarstava unutrašnjih poslova.

Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja je dobila nova specijalistička znanja. Imenovan je novi zamjenik direktora. Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova

BiH je popunila 95% od planiranih radnih mjesta. Agencija za policijsku podršku je uspostavila zajedničku bazu podataka o ljudskim resursima za SIPA-u, Graničnu policiju i Direkciju za koordinaciju policijskih tijela. Osnovana je radna grupa koja se sastoji od predstavnika državnih agencija za provedbu zakona, Direkcije za koordinaciju policijskih tijela i Ministarstva sigurnosti radi rješavanja pitanja vezanih za nabavku i standardizaciju opreme. Odbor za žalbe građana na rad policijskih službenika u policijskim tijelima BiH, Odbor za žalbe policijskih službenika i nezavisni odbor su operativni. SIPA je znatno povećala broj svojih službenika i popunjena su sva mjesta šefova jedinica. Međutim, još uvijek nije usvojen zakon o restrukturiranju SIPA-e.

Koriste se specijalne istražne mjere i u potpunosti je funkcionalan sistem za presretanje telekomunikacija, uključujući i regionalne stanice za prisluškivanje. Nastavljene su pripreme za uspostavljanje sistema razmjene podataka između policije i tužilaca.

Mapa puta za operativni sporazum je podnesena Europol-u na procjenu. Komunikacijska veza sa Europol-om još uvijek nije operativna.

Operativna saradnja između agencija za provođenje zakona i dalje se odvija samo u pojedinačnim slučajevima. Na strateškom nivou, i dalje se održavaju redovni neformalni sastanci direktora policijskih agencija, u prisustvu glavnog tužioca i predstavnika državnog Ministarstva sigurnosti. Međutim, razmjena obavještajnih podataka između agencija za provođenje zakona je i dalje slaba.

Od ukupno 200 slučajeva koje je zaprimio Odbor za žalbe građana na rad policijskih službenika u policijskim tijelima BiH, nijedan nije rezultirao disciplinskim sankcijama.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla određeni napredak u oblasti policije, iako neujednačen. Institucije koje su nastale zakonima o reformi policije su se sporo uspostavljale. Nedostatak institucionalne saradnje između svih agencija za provođenje zakona i ograničene strateške smjernice su i dalje izazovi u postizanju efikasnijeg vođenja politike.

4.3.5. Borba protiv organizovanog kriminala i terorizma

Postignut je mali napredak u borbi protiv **organizovanog kriminala**. Mreže organizovanog kriminala nastavljaju da djeluju u čitavoj Bosni i Hercegovini i imaju negativan uticaj na političke strukture i ekonomiju. Bez obzira na to, brojne operacije velikih razmjera su uspješno izvedene, zahvaljujući saradnji između različitih agencija za provođenje zakona. Nastavljeno je provođenje Strategije Bosne i Hercegovine za borbu protiv organizovanog kriminala 2009. - 2012. Međutim, nedostatak odgovarajućih resursa ograničava njenu učinkovitost.

Došlo je do malog porasta specijalnih istražnih mjera. Počele su se uklanjati pravne i institucionalne prepreke sistematičnijem pristupu.

Vijeće ministara BiH je usvojilo odluku kojom se dozvoljava uspostavljanje mreže policijskih oficira za vezu u susjednim zemljama, sa Europol-om i u nekim državama EU. Svrha ove mreže je da se poboljšaju međunarodna saradnja i razmjena informacija koje se odnose na borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

Potrebno je usvojiti nekoliko zakonodavnih mjera. Bosna i Hercegovina nije potpisnica Konvencije Vijeća Evrope o međunarodnom važenju krivičnih presuda, ni Dodatnog protokola Konvencije Vijeća Evrope o transferu osuđenih osoba. Zakonodavstvo BiH nije usklađeno sa Konvencijom Vijeća Evrope o cyber kriminalu. Provođenje Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka je i dalje nedovoljno. Pravni okvir za zapljenu

imovine nije potpuno proveden, a oduzimanje imovine stečene kriminalnim radnjama je i dalje neujednačeno na čitavoj teritoriji države. Nedostaju učinkovite strukture za upravljanje oduzetom imovinom i njeno održavanje (*vidi 4.3.2. – Pranje novca*).

Saradnja između policije i tužilaca je i dalje slaba. Specijalizacija tužilaca i sudija na predmetima organizovanog kriminala je nejednaka i potrebno ju je dodatno ojačati, naročito u entitetima. Potrebno je provesti Memorandum o razumijevanju o osnivanju tijela za koordinaciju provođenja međunarodnog prava koji su potpisali Direkcija za koordinaciju policijskih tijela, Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA), Granična policija, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Federalna uprava policije, Policija Brčko Distrikta i Indirektna uprava za oprezivanje.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je u ranom stupnju rješavanja pitanja u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala. Nedostaju učinkoviti, održivi i institucionalizirani mehanizmi za saradnju između različitih agencija za provođenje zakona. Strateška koordinacija i postavljanje prioriteta u borbi protiv organizovanog kriminala je i dalje sporadična.

Može se izvijestiti o određenom napretku u borbi protiv **trgovine ljudima**. Nastavljeno je sa provođenjem odgovarajućeg akcionog plana. Državni Krivični zakon koji se odnosi na trgovinu ljudima je potpuno u skladu sa međunarodnim standardima.

Ured državnog koordinatora je nastavio sa edukativnom kampanjom čija ciljna grupa su socijalni radnici, prosvjetni radnici, NVO-i i visoko-rizična populacija (npr. u azilantskim i imigracionim centrima). Vijeće ministara je obezbijedilo sredstva za tri „sigurne kuće“. Državna agencija za istrage i zaštitu vodi bazu podataka o počiniocima kaznenih djela.

Smanjio se broj identifikovanih žrtava trgovine ljudima, kao i broj istraga s tim u vezi. To je, pak, u skladu sa regionalnim trendom. Najveći dio trgovine ljudima se odvijao u oblasti rada. Da bi se riješio problem trgovine djecom radi prosjačenja, Bosna i Hercegovina je organizovala aktivnosti protiv izrabljivača djece, u koje su bila uključena različita tijela u zemlji.

Međutim, Bosna i Hercegovina je i dalje zemlja porijekla, tranzita i destinacije u trgovini ženama i djevojkama. Odredbe o trgovini ljudima u krivičnim zakonima entiteta i Brčko Distrikta nisu u potpunosti usklađene sa državnim Krivičnim zakonom ni sa međunarodnim ratificiranim instrumentima. Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima u sastavu Ureda državnog koordinatora i baza podataka o žrtvama trgovine ljudima nisu u potpunosti operativni. Manjkavosti u identifikaciji žrtava trgovine su i dalje predmet ozbiljne zabrinutosti. Ne postoji proaktivni pristup za identifikaciju žrtava. Potrebno je riješiti pitanje neregistrovanih žrtava trgovine ljudima. Provođenje Državnog akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima se najviše finansira putem donacija i stoga nije održivo.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je i dalje u ranom stadiju borbe protiv trgovine ljudima. Potrebno je uložiti dodatne napore da se učvrsti koordinacija i da se oforme djelotvorna partnerstva, između svih nadležnih organa vlasti kroz sve policijske oblasti, kao i sa NVO-ima koji se bave borbom protiv trgovine ljudima u zemlji i u regionu. Od ključne važnosti su proaktivna identifikacija žrtava, te učinkoviti i dobro funkcionirajući državni mehanizam za upućivanje. Potrebno je dalje jačanje kaznenog gonjenja.

Postignut je određeni napredak u **borbi protiv terorizma**. Pripremljen je Pravilnik o provođenju restriktivnih mjera uspostavljenih Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a koje se odnose na osobe i pravna lica povezana sa Osama Bin Ladenom, mrežom Al-Qaide i talibanima. To omogućava provođenje Zakona o restriktivnim mjerama u pogledu terorizma i finansiranja terorizma. Ponovo je osnovana Zajednička radna grupa za borbu protiv terorizma sačinjena od predstavnika Tužilaštva i osam policijskih agencija. Unutar te radne grupe

uspostavljena je operativna radna grupa. Revidirano je zakonodavstvo koje se odnosi na terorizam. Međutim, i dalje je potrebno usvojiti izmjenu Zakona o zaštiti tajnih podataka koja osigurava da zakon bude u skladu sa relevantnim standardima EU i predviđa provođenje bilateralnog sporazuma o sigurnosti.

I dalje je potrebno ojačati nivo provođenja Strategije BiH za prevenciju i borbu protiv terorizma.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina ostaje u ranom stadiju borbe protiv terorizma. Potrebni su praktični naporu u borbi protiv finansiranja terorizma.

4.3.6. Zaštita ličnih podataka

Postignut je izvjesni napredak u oblasti zaštite ličnih podataka. Predstavnički dom je usvojio izmjene i dopune Zakona o zaštiti ličnih podataka u cilju daljeg usklađivanja zakona sa relevantnim *acquis*-em. Suštinski elementi ovog zakona uključuju priznavanje službenika za unutrašnju zaštitu podataka, uređenje podataka iz bivše Jugoslavije i buduće korake ka provođenju pravnih zahtjeva koji se odnose na nezavisnost povjerenika za zaštitu podataka. Država je ratificirala Konvenciju Vijeća Evrope za zaštitu pojedinaca u pogledu automatskog procesuiranja ličnih podataka. Broj zaposlenih u Agenciji za zaštitu ličnih podataka je povećan, tako da u Agenciji sada radi trećina od planiranog broja zaposlenih, i ona je sve sposobnija za rješavanje prioriteta.

Međutim, zakoni i provedbeno zakonodavstvo u različitim sektorima se i dalje mora uskladiti sa zahtjevima EU vezanim za zaštitu podataka. Pravila Vijeća ministara za učešće Agencije za zaštitu ličnih podataka u relevantnim zakonodavnim procesima nisu zadovoljavajuća. Princip namjenske upotrebe i podzakonski propisi za zaštitu podataka u policiji i dalje nisu u potpunosti provedeni. Zakon o zaštiti ličnih podataka se ne primjenjuje na Obavještajno-sigurnosnu agenciju BiH.

Sveukupno gledano, pripreme za zaštitu ličnih podataka su i dalje u ranom stadiju. Potrebno je osigurati nezavisnost Agencije za zaštitu ličnih podataka.

STATISTIČKI ANEKS

STATISTIČKI PODACI (na dan 30. septembar 2011.)

Bosna i Hercegovina

Osnovni podaci	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Broj stanovnika (u hiljadama)		3 753s	3 790s	3 813s	3 830s	3 837s	3 843s	3 843	3 844	3 844	3844p	3844p
Ukupna površina zemlje (u km ²)		51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209
Nacionalni računi	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bruto domaći proizvod (BDP) (u milionima domaće valute)	11)	11 789	12 641	13 946	14 689	15 946	17 157	19 272	21 778	24 717	24 004e	24 486
BDP (u milionima eura)		6 028	6 463	7 131	7 510	8 153	8 772	9 854	11 135	12 638	12 273e	12 519
BDP (euro po glavi stanovnika)		1 594	1 702	1 863	1 960	2 122	2 283	2 564	2 898	3 289	3 194e	3 258
BDP (u Standardima kupovne moći (PPS) po glavi stanovnika)		:	:	:	:	:	5 500	6 300e	7 100	7 600	7 300	7 400
BDP (u PPS po glavi stanovnika, EU-27=100)		:	:	:	:	:	25	27	28	30	31	30
Realna stopa rasta BDP (stopa rasta BDP obima, nacionalna valuta, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	2.4	5.1	3.9	6.3	3.9	6.0	6.2	5.7	-2.9e	0.7
Rast zaposlenosti (nacionalni računi, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Rast produktivnosti rada: rast BDP-a po zaposlenoj osobi (% promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	:	:	:	-1.4	7.9	7.5	8.0	:
Realni rast troškova po jedinici rada (nacionalni računi, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Produktivnost rada po zaposlenoj osobi (BDP u PPS po zaposlenoj osobi, EU-27=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Bruto dodana vrijednost po glavnim sektorima (%)												
Poljoprivreda i ribarstvo	1)	10.9	10.8	10.5	9.5	10.3	10.1	10.3	9.8	8.9	8.6e	8.6
Industrija	1)	20.1	19.8	18.8	20.0	20.3	20.4	20.1	20.4	21.0	20.2e	21.6
Građevinarstvo	1)	6.9	6.2	5.6	5.3	5.0	5.2	5.3	5.9	6.4	6.2e	5.4
Usluge	1)	62.1	63.2	65.1	65.2	64.3	64.2	64.4	63.9	63.7	65.1e	67.5
Potrošnja kod krajnjih potrošača, kao udio BDP-a (%)		:	:	:	:	112.4	112.4	106.1	101.8	100.5	99.2e	:
Bruto stvaranje fiksnog kapitala, kao udio BDP-a (%)		:	:	:	:	23.8	26.3	21.4	25.2	26.9	21.4e	:
Promjene inventara, kao udio BDP-a (%)		:	:	:	:	2.9	0.1	-0.9	1.3	1.4	-0.4e	:
Izvoz roba i usluga, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	27.8	30.6	33.2	33.3	32.3	27.5e	:
Uvoz roba i usluga, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	66.8	69.3	59.8	61.6	61.0	47.6e	:
Industrija	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Indeks obima industrijske proizvodnje (2005=100)		69.1	72.8e	77.7e	81.6e	91.8e	100.0e	112.5e	119.9e	128.7e	130.6e	135.4e
Stopa inflacije	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Godišnji prosjek stope inflacije (CPI, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)	2)	4.8	3.1	0.4	0.6	0.4	3.8	6.1b	1.5	7.4	-0.4	2.1
Platni bilans	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Platni bilans: ukupan tekući račun (u milionima eura)		-429	-833	-1 253	-1 439	-1 319	-1 500	-783	-1 191	-1 771	-768	-766
Platni bilans tekući račun: trgovinski bilans (u milionima eura)		-3 000	-3 308	-3 524	-3 671	-3 678	-3 962	-3 406	-4 142	-4 823	-3410	-3248

Platni bilans tekući račun: neto usluge (u milionima eura)		203	255	232	297	347	446	534	639	664	572	525
Platni bilans tekući račun: neto prihod (u milionima eura)		641	595	540	473	408	377	312	336	457	416	251
Platni bilans tekući račun: neto tekući transferi (u milionima eura)		1 727	1 626	1 500	1 462	1 604	1 639	1 775	1 976	1 930	1653	1705
od čega vladini transferi (u milionima eura)		338	450	347	298	261	251	237	193	186	167	138
Neto direktne strane investicije (FDI) (u milionima eura)		159	133	282	338	566	493	608	1 499	673	176	142
Direktne strane investicije (FDI) u inostranstvu (u milionima eura)		0	0	0	0	-1	-0.4	-3	-21	-11	-4	-32
od čega FDI izvještajne ekonomije u 27 zemalja EU (u milionima eura)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Direktne strane investicije (FDI) u izvještajnoj ekonomiji (u milionima eura)		159	133	282	338	567	493	611	1 520	684	180	174
od čega FDI od 27 zemalja EU u izvještajnoj ekonomiji (u milionima eura)		0	0	0	0	340	410	448	531	348	43	0
Javne finansije	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Opšti deficit/suficit vlade, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	0.7	1.6	2.4	2.9	1.2	-2.2	-4.5	-2.5
Opšti dug vlade u odnosu na BDP (%)		34.7	35.2	31.0	27.7	25.3	25.3	21.1	18.2	17.2	21.8	25.7
Finansijski pokazatelji	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bruto vanjski dug cijele ekonomije, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Bruto vanjski dug cijele ekonomije, u odnosu na ukupan izvoz (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Priлив novca: M1 (novčanice, kovanice, depoziti preko noći, u milionima eura)		717	1 377b	1 538	1 592	1 808	2 098	2 593	3 149	3 066	3011	3 221
Priлив novca: M2 (M1 plus depoziti sa prispjecom do 2 godine, u milionima eura)		1 262	2 387b	2 593	2 810	3 493	4 129	5 129	6 244	6 464	6 601	7 066
Priлив novca: M3 (M2 plus instrumenti koji se mogu plasirati na tržište, u milionima eura)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Ukupni krediti monetarnih finansijskih institucija stanovništvu (konsolidovan) (u milionima eura)		1 543	1 707	2 189	2 619	3 031	3 858	4 759	6 110	7 442	7 210	7 455
Kamatne stope: dnevna stopa, godišnje (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Kamatna stopa za kredite (1 godina), godišnje (%)	3)	:	:	12.6	10.9	10.3	9.6	8.0	7.2	7.0	7.9	7.9
Kamatna stopa za depozite (1 godina), godišnje (%)	4)	:	:	1.5	1.2	1.1	0.7	0.5	0.4	0.4	0.3	0.2
Devizni kurs eura: prosjek za period - 1 euro = ... domaće valute		1.956	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956
Indeks efektivnog deviznog kursa (2000=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Vrijednost rezervi (uključujući zlato) (u milionima eura)	5)	525	1 385	1 270	1 428	1 779	2 160	2 787	3 425	3 219	3176b	3 302
Vanjska trgovina	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vrijednost uvoza: sve robe, svi partneri (u milionima eura)		:	:	:	:	:	5 716.7	5 823.0	7 106.1	8 330.2	6 317.1	6 961.9
Vrijednost izvoza: sve robe, svi partneri (u milionima eura)		:	:	:	:	:	1 934.3	2 640.5	3 035.3	3 431.6	2 828.1	3 627.9
Trgovinski bilans: sve robe, svi partneri (u milionima eura)		:	:	:	:	:	-3 782.4	-3182. 5	-4 070.8	-4 898.6	-3 489.0	-3 334.0
Uslovi trgovine (indeks izvoznih cijena /indeks uvoznih cijena, 1998=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Udio izvoza u 27 zemalja EU u vrijednosti ukupnog izvoza (%)		:	:	:	:	:	53.3	57.6	57.3	55.0	54.0	54.4
Udio uvoza u 27 zemalja EU u vrijednosti ukupnog uvoza (%)		:	:	:	:	:	50.7	47.8	47.8	48.0	49.1	45.9
Demografija	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Stopa prirodnog priraštaja: prirodna izmjena (broj rođenih minus broj umrlih) (na 1000 stanovnika)		2.4	1.9	1.5	0.9	0.6	0.1	0.2	-0.3	0.0	-0.1	-0.2p
Stopa smrtnosti beba: broj umrle djece mlađe od jedne godine na 1000 živorođene djece		9.7	7.6	9.2	7.7	7.4	6.7	7.5	6.8	6.9	6.5	5.9p
Očekivani životni vijek pri rođenju: muškarci (godine)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Očekivani životni vijek pri rođenju: žene (godine)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Tržište rada	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Stopa ekonomske aktivnosti (15-64): udio stanovništva starosti 15-64 koje je ekonomski aktivno(%)		:	:	:	:	:	:	51.3	52.2	53.5	53.2	54.0
Stopa zaposlenosti (15-64): udio stanovništva starosti 15-64 koje je zaposleno (%)		:	:	:	:	:	:	35.0	36.8	40.7	40.1	39.0
Udio muške radne snage starosti 15-64 koja je zaposlena (%)		:	:	:	:	:	:	46.1	48.7	52.9	51.2	49.6
Udio ženske radne snage starosti 15-64 koja je zaposlena (%)		:	:	:	:	:	:	24.0	25.0	28.7	29.3	28.6
Stopa zaposlenosti starijih radnika (55-64): udio u stanovništvu osoba starosti između 55-64 koje su zaposlene (%)		:	:	:	:	:	:	30.6	31.9	34.4	34.0	26.8
Zaposlenost prema glavnim sektorima (%)												
Poljoprivreda	6)	:	:	:	:	:	:	20.5	19.8	20.6	21.2	19.7
Industrija	6)	:	:	:	:	:	:	22	22.9	21.7	21.2	21.9
Građevinarstvo	6)	:	:	:	:	:	:	8.8	9.6	10.8	10.3	9.1
Usluge	6)	:	:	:	:	:	:	48.4	47.3	46.7	47.1	49.1
Stopa nezaposlenosti: udio nezaposlene radne snage (%)	7)	39.7	40.0	41.1	41.6	41.8	43.9	31.1b	29.0	23.4	24.1	27.2
Udio nezaposlene muške radne snage (%)		:	:	:	:	:	:	28.9	26.7	21.4	23.1	25.6
Udio nezaposlene ženske radne snage (%)		:	:	:	:	:	:	34.9	32.9	26.8	25.6	29.9
Stopa nezaposlenosti osoba starosti < 25 godina: udio radne snage starosti <25 koja je nezaposlena		:	:	:	:	:	:	62.3	58.4	47.5	48.7	57.5
Stopa dugoročne nezaposlenosti: udio radne snage koja je nezaposlena 12 mjeseci ili duže (%)		:	:	:	:	:	:	26.7	25.0	20.0	20.0	22.3
Socijalna kohezija	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Prosječne nominalne mjesečne plate i nadnice (domaća valuta)		372.0	408.0	446.0	484.0	505.0	538.0	575.0	645.0	752.0	790.0	798.0
Indeks realnih plata i nadnica (indeks nominalnih plata i nadnica podijeljen sa CPI/HICP) (2000=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Rano odustajanje od školovanja : udio stanovništva starosti 18-24 koje nije završilo srednje obrazovanje, a trenutno se ne obrazuje niti obučava (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Životni standard	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Broj putničkih automobila na 1000 stanovnika		:	:	:	:	:	:	162.6	171.7	178.7	180.5	188.6
Broj pretplata na mobilne telefonske usluge na 1000 stanovnika		49.6	92.6	176.2	271.8	366.7	414.6	491.3	637.4	769.5	830.4	784.1
Infrastruktura	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gustina željezničke mreže (linije koje rade, na 1000 km ²)		:	:	19.7	18.2	20.3	20.1	20.1	19.9	19.9	19.9	:
Dužina autoputeva (u hiljadama km)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Inovacije i istraživanja	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Potrošnja na ljudske resurse (javna potrošnja na obrazovanje) u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Bruto domaća potrošnja na istraživanje i razvoj, u odnosu na BDP (%)*		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Postotak domaćinstva sa pristupom internetu kod kuće (%)		:	:	:	:	6.6	:	:	10.9	:	:	:
Životna sredina	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ukupne emisije stakleničkih gasova, CO2 ekvivalent (tone, 1990=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Energetski intenzitet ekonomije (kg ekvivalenta nafte na 1000 eura BDP-a)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Udio obnovljive energije u potrošnji električne energije (%)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Putni teretni transport kao udio u unutrašnjem teretnom transportu (%)	:	51.0	52.0	53.0	53.0	43.0	54.0	62.0	60.0	63.0	62.0	

Energetika	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Primarna proizvodnja svih energetske proizvoda (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Primarna proizvodnja sirove nafte (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Primarna proizvodnja čvrstog ulja i lignita (u hiljadama TOE)	8)	:	:	:	214	211	230	:	:	:	3 629bp	:
Primarna proizvodnja prirodnog gasa (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Neto uvozi svih energetske proizvoda (u hiljadama TOE)		:	:	:	369	478	627	681	:	:	:	:
Bruto unutrašnja potrošnja energije (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Proizvodnja električne energije (u hiljadama GWh)		:	:	:	:	:	:	:	13.0	14.8	15.7	:

Poljoprivreda	Napomena	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Indeks obima poljoprivredne proizvodnje roba i usluga (proizvođačke cijene, prethodna godina=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Ukupno korišteno agrarno područje (u hiljadama hektara)		:	:	1 697	1 722	1 722	1 712	1 722	1 670	1 679	1 656	1 649
Stočni fond: goveda (u hiljadama grla, kraj perioda)		:	:	:	:	453	460	515	468	459	458	462
Stočni fond: svinje (u hiljadama grla, kraj perioda)		:	:	:	:	596	654	712	535	502	529	590
Stočni fond: ovce i koze (u hiljadama grla, kraj perioda)		:	:	:	:	965	976	1 081	1 104	1 101	1 125	1 109
Proizvodnja i korištenje mlijeka na farmi (ukupno punomasno mlijeko, u hiljadama tona)		:	:	:	:	583	629	662	724	737	734	693
Proizvodnja usjeva: žitarice (uključujući rižu) (u hiljadama tona, požnjevena proizvodnja)	9)	930	1 139	1 309	793	1 439	1 350	1 341	1 001	1 375	1 391	1 105
Proizvodnja usjeva: šećerna repa (u hiljadama tona, požnjevena proizvodnja)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Proizvodnja usjeva: povrće (u hiljadama tona, požnjevena proizvodnja)	10)	176	190	247	204	276	257	297	254	282	280	286

: = nije dostupan

p = privremeno

e = procjena

s = procjena Eurostata

b = prekid u seriji

* = indikator Europe 2020

Korištene su konvencije znakova platnog bilansa. Za FDI u inostranstvu, minus znači ulaganje izvještajne ekonomije u inostranstvu koje prevazilazi njene deinvesticije u datom periodu, dok unos bez predznaka znači da su deinvesticije veće od investicija. Za FDI u izvještajnoj ekonomiji unos bez predznaka znači da je ulaganje u izvještajnu ekonomiju veće od deinvesticija, dok predznak minus znači da su deinvesticije veće od investicija.

- 1) Podaci prema NACE Rev 1.1
- 2) Do 2005., predstavljena je stopa rasta maloprodajnih cijena; od 2006. godine i dalje stopa rasta indeksa potrošačkih cijena (CPI).
- 3) Kamatne stope za kratkoročne kredite u domaćoj valuti privatnim preduzećima i zadrugama (ponderisani prosjek).
- 4) Stope sredstava po viđenju u domaćoj valuti za domaćinstva (ponderisani prosjek).
- 5) Od 2009. godine rezerve uključuju zlato.
- 6) Podaci prema NACE Rev 2.
- 7) 2000.-2005. podaci iz Biroa za zapošljavanje
- 8) Uključena je primarna proizvodnja lignita i mrkog uglja
- 9) Podaci koji se odnose na godinu žetve (na primjer – proizvodnja za vrijeme žetve za 2010.; jesen 2009. i proljeće 2010.), ne kalendarska godina; (2009.-2010., uključujući pšenoraž i heljdu)
- 10) Podaci koji se odnose na godinu žetve (na primjer – proizvodnja za vrijeme žetve za 2010.; jesen 2009. i proljeće 2010.), ne kalendarska godina; uključujući zelenu salatu i dinje i lubenice nakon 2009.
- 11) U 2011. metod računanja za BDP je poboljšana i brojke su revidirane.